

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
İKTİSAT POLİTİKASI BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**İKTİSADİ KALKINMADA EĞİTİMİN ROLÜ:
FİNLANDİYA ÖRNEĞİ VE TÜRKİYE İÇİN
ÇIKARIMLAR**

UFUK UNCU
2501170300

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. FATMA BAHAR ŞANLI GÜLBAHAR

İSTANBUL - 2020

ÖZ

İKTİSADİ KALKINMADA EĞİTİMİN ROLÜ: FİNLANDİYA ÖRNEĞİ VE TÜRKİYE İÇİN ÇIKARIMLAR

UFUK UNCU

Bu çalışmada amaç, bir toplumun iktisadi kalkınmasında eğitimin ne denli kilit bir rol oynadığını ortaya koymaktır. Birinci Dünya Savaşı sonrası benzer koşulları yaşayan iki tarım ülkesi Finlandiya ve Türkiye, bugün aynı gelişmişlik kategorisinde yer almamaktadır. İkinci Dünya Savaşı'na katılan ve ciddi bir yıkım yaşayan Finlandiya, eğitime, yani insana yatırım yaparak uzun vadede bunun meyvelerini almış, müreffeh toplumlar arasında yer edinmiştir.

Çalışmanın ilk bölümünde, genel olarak kalkınma kavramından, kalkınmanın önemi ile amaçlarından, toplumun eğitim düzeyi ile iktisadi kalkınma arasındaki ilişkiden ve eğitimin iktisadi kalkınmadaki rolünden bahsedilmiştir.

İkinci bölümüne, Finlandiya'nın İkinci Dünya Savaşı sonrası genel durumundan bahsedilerek başlanmakta, devamında ise Sovyet etkisiyle yarı kapalı bir ekonomiye sahip ülkenin yıllar içinde iktisadi ve sosyal dönüşümü açıklanmaktadır. Akabinde Finlandiya eğitim sisteminde yaşanan reformlar, Finlandiya'nın PISA testlerindeki başarısı ve bu başarının altında yatan faktörler incelenmektedir.

Son bölümde ise Türkiye'nin yirmi birinci yüzyılın başında eğitim sistemindeki durumu ve zaman içinde eğitim sisteminde yaşanan bazı değişimler ele alınmaktadır. Türkiye gibi genç nüfusa sahip bir ülke için iktisadi kalkınmada eğitime önem verilmesinin önemi vurgulanmış, Finlandiya'nın eğitimdeki başarılı örneğine dayanılarak öneri ve tavsiyeler sunulmuştur.

Yapılan çalışma neticesinde Finlandiya örneğinden yola çıkılarak, iktisadi kalkınmanın sağlanmasının toplumların ve onları oluşturan bireylerin eğitim seviyesini yükseltmekten, onlar için yeterli nicelikte ve özgür bir çalışma ortamı yaratmaktan, insanına güvenmekten, bir başka ifadeyle, beşeri sermayeye yatırım yapmaktan ve onu geliştirmekten geçtiği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İktisadi Kalkınma, Eğitim, Finlandiya, Türkiye, Beşeri Sermaye

ABSTRACT

THE ROLE OF EDUCATION IN ECONOMIC DEVELOPMENT: CASE OF FINLAND AND INFERENCES FOR TURKEY

UFUK UNCU

The aim of this study is to reveal the key role of education in the economic development of a society. After the First World War, two agricultural countries- Finland and Turkey- that faced similar conditions are not included in the same category of development today. Finland, which participated in the Second World War and experienced a serious destruction, reaped the fruits of investing in education, that is people, in the long term and has become one of the prosperous societies.

In the first part of the study, the concept of development in general, the significance and objectives of economic development, the relationship between the educational level of the society and economic development, and the role of education in economic development are mentioned.

The second part begins with the general condition of Finland after the Second World War, and the economic and social transformation of the country, which has a semi-closed economy with the Soviet effect, is explained over the years. Subsequently, the reforms experienced in the Finnish education system, the success of Finland in PISA tests and the factors underlying this success are examined.

In the last chapter, Turkey's situation, and some other changes that happened over time regarding its education system in the early 21th century are discussed. The importance of education for the economic development of a country, which has a youthful population such as Turkey, is emphasized and advices, which are based on the example of Finland's success and strategy in education, are suggested.

As a result of the study carried out based upon the Finland example, it is concluded that to raise the education level of societies and each individuals who compose them, to create a sufficient and free working environment, in other terms, to trust in people, to invest in human capital and develop it, are the key determinants for ensuring economic development.

Keywords: Economic Development, Education, Finland, Turkey, Human Capital

ÖNSÖZ

Bir toplumun temelini, onu oluşturan bireyler ve onların içinde yoğruldukları kültür meydana getirir. Toplumların da ülkelerin de yaşam koşullarını ve ilerleyen süreçte de kaderini belirleyenler yine bireylerdir. Bireylerin, dolayısıyla da toplumların geleceğini tayin eden en etkili faktörlerden biri de eğitimidir. Kaliteli ve adil koşullarda sunulmuş bir eğitim, toplumsal farkındalığın artmasına, sosyal refahın yükselmesi ile yayılmasına ve kümülatif olarak toplumsal kalkınmaya katkı sunacaktır. Bireyin kişisel gelişim süreci evde, içinde yaşadığı kültürle birlikte başlasa da onu geliştiren ve potansiyelini gerçekleştirmesine yardımcı olan araç, eğitimidir.

İktisadi kalkınmanın harcı, iktisat literatüründe beşeri sermaye adıyla anılan insan faktörüdür. Yirmi birinci yüzyılda beşeri sermaye, süratle değişen ve küçülen dünyanın en kıymetli üretim faktörü haline gelmiştir. Bu çalışmada, iktisadi ve toplumsal kalkınmada eğitimin ne denli kilit bir rol oynadığı; eğitimde gerçekleştirdiği dönüşümler sayesinde bugün üstün nitelikli bir işgücüne sahip, kalkınmış ve gelişmiş ülkeler arasında yerini almış olan Finlandiya'nın toplumsal kültürü ve PISA başarısına etki eden faktörler göz önünde bulundurularak açıklanmış olup Türkiye'de kalkınmaya yönelik eğitim plan ve programlarının ne yönde olması gerektiği tavsiye edilmiştir.

Çalışmanın temel gayesi, küreselleşmeyle birlikte hayatımıza giren iktisadi kalkınma kavramını açıklamak, bunu yaparken de eğitim ve kalkınmanın nasıl ayrılmaz bir bütün olduğunu ortaya koymaktır.

Evvela bugünlere gelmeme yardımcı olan, şartlar ne olursa olsun bana her daim koşulsuz destek olan canım aileme müteşekkirim. Yüksek lisansına başladığımdan beri ve bilhassa tez sürecimde geçirdiğim çetin dönemde beni mütemadiyen motive eden, moral veren, kıymetli vakitlerini ayıran, maddi ve manevi olarak çok destek olan sevgili dostum Ar.Gör. Ömer GİZLİER'e en içten teşekkürlerimi sunuyorum. Bununla birlikte her zaman yanımda olan, yardımlarını esirgemeyen, zor günlerimi aşmamdaki emeklerinin karşılığını asla ödeyemeyeceğim, kardeşim gibi gördüğüm muhterem dostum Murat FİLİZ'e de teşekkürü borç biliyorum. Bu uzun tez sürecimde sabrı, rahatlatıcı konuşmaları, yol göstericiliği ve pozitif kişiliğiyle bana kattıkları paha

biçilmez olan hem hocam hem de tez danışmanım sayın Prof. Dr. Fatma Bahar Şanlı GÜLBAHAR’a ise minnettarım.

Son olarak; tezimi ithaf ettiğim, hakkını zinhar ödeyemeyeceğim, doğduğum günden bugüne arkadaşlığını, yoldaşlığını, ablalığını ve anneliğini sürekli hissettiren canım annem Melek UNCU’ya ayrı bir teşekkürü ödev bilirim.

UFUK UNCU

İSTANBUL, 2020

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	ii
ABSTRACT.....	iii
ÖNSÖZ.....	iv
TABLolar LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	x
GRAFİKLER LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

İKTİSADİ KALKINMA, EĞİTİM VE BİRBİRİYLE İLİŞKİLERİ

1.1.İktisadi Kalkınma Kavramı.....	3
1.2.İktisadi Kalkınmanın Önemi ve Amaçları.....	5
1.3.Eğitim Kavramı.....	9
1.4.Eğitimin Amacı.....	11
1.5.Eğitim ve Kalkınma İlişkisi.....	13
1.5.1. Eğitim ve Gelir Dağılımı İlişkisiyle İlgili Bulgular.....	16
1.5.1.1.Kişi Başına Düşen Gelir Dağılımı Bakımından.....	16
1.5.1.2.Gelir Dağılımı Bakımından.....	16
1.6.Eğitimin Kalkınma Açısından Rolü.....	18
1.6.1. Gelir Düzeyinde Artış Sağlama.....	19
1.6.2. Gelirin Daha Adaletli Paylaşımını Sağlama.....	20
1.6.3. Emegın Verimliliğini Arttırma.....	22
1.6.4. Teknoloji Meydana Getirme ve Yeni Teknoloji Kullanımını Kolaylaştırma.....	24
1.6.5. Düşük Doğurganlık ve Ölüm Hızı.....	25
1.6.6. Demokratikleşmeye Katkısı.....	25
1.6.7. Suç İşleme Oranlarında Azalma Sağlama.....	26
1.7.Eğitimin İktisadi Rolüne İlişkin Yaklaşımlar.....	27
1.7.1. Beşeri Sermaye Yaklaşımı.....	27

1.7.2. Eleme Hipotezi.....	28
1.7.3. Kuyruk Hipotezi.....	29
1.7.4. İkili İşgücü Piyasası.....	30
1.7.5. Radikal Yaklaşım.....	31

İKİNCİ BÖLÜM

FİNLANDİYA’NIN İKTİSADİ KALKINMA SÜRECİ VE EĞİTİM SİSTEMİ

2.1.İkinci Dünya Savaşı Sonrası Finlandiya.....	32
2.2.Soğuk Savaş Döneminde Finlandiya.....	36
2.3.Yarı-Kapalı Bir Ekonomiden Açık Ekonomiye.....	40
2.4.Finlandiya’nın İktisadi Dönüşümü.....	43
2.4.1. Finlandiya Endüstrisindeki Değişim.....	46
2.4.2. Demografik Yapı.....	51
2.5.Finlandiya Eğitim Sisteminin Temel Taşları, Politika ve Amaçlar.....	55
2.6.Finlandiya Eğitim Sistemindeki Dönüşümler.....	58
2.7.Finlandiya’da Eğitim ile İlgili Oranlar.....	63
2.7.1. Finlandiya’da 2000’li Yıllarda Eğitim Harcamaları.....	63
2.7.2. Eğitim Sonrası İstihdam.....	66
2.8.Finlandiya’nın Eğitimdeki Üstünlüğünün Nedenleri.....	67
2.8.1. Öğrenme ve Öğretme Kültürü.....	68
2.8.2. Araştırmaya Dayalı Öğretmen Eğitimi.....	68
2.8.3. Öğretmenlere Verilen Büyük Sorumluluk.....	71
2.8.4. Standartlaştırılmış Sınavların Olmaması.....	72
2.8.5. Geleneksel Okul Yaklaşımı.....	72
2.9.Finlandiya’nın PISA’daki Başarısı.....	73

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE EĞİTİMİN GENEL GÖRÜNÜMÜ VE FİNLANDİYA’DAN ÇIKARILACAK DERSLER

3.1.2000’li Yılların Başında Türkiye Eğitim Sisteminin Genel Görünümü.....	81
3.2.2012 Sonrası Türkiye Eğitim Sistemi.....	84

3.3.Türkiye’de Nüfusun Eğitim Seviyesinin Durumu.....	89
3.4.Türkiye’de Okul ve Öğretmen Özerkliği.....	90
3.5.Geçmişten Günümüze Türkiye ve PISA.....	93
3.6.Finlandiya Örneği Doğrultusunda Türkiye Adına Çıkarılması Gereken Dersler.....	99
SONUÇ.....	101
KAYNAKÇA.....	105

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Seçilmiş Bazı Kişi Başına Düşen Gelir Miktarları (2018)	16
Tablo 2: Seçilmiş Bazı Ülkelerde En Yoksul %20'lik Kesimin GSMH'den Aldığı Pay (2015).....	17
Tablo 3: Seçilmiş Bazı Ülkelerin Dünya Gelirinden Aldığı Paylar(%) (2015)	18
Tablo 4: Eğitim ve Gelir Düzeyi Arasındaki İlişki	20
Tablo 5: Eğitim ve Gelir Dağılımı Arasındaki İlişki* Gini Katsayısı baz alınmıştır.	22
Tablo 6: Eğitim Düzeyi ile Verimlilik İlişkisi	23
Tablo 7: Finlandiya'da 1945-52 Yılları Arası Özel Tüketim (1938=100).....	42
Tablo 8: Finlandiya'da İşgücü Piyasası (2000-2018)	51
Tablo 9: Finlandiya'da Nüfus, Yaş ve Konuşulan Diller.....	52
Tablo 10: Finlandiya'da Yaşam Beklentisi(2000-2017).....	54
Tablo 11: Son Yıllarda Finlandiya Vatandaşlığı Kazanan Kişiler.....	54
Tablo 12: Eğitim Politikaları ve Reform İlkeleri	57
Tablo 13: 2011-2012 Akademik Yılında Finlandiya'da Üst Ortaöğretim ve Yükseköğretimi Tamamlayan Toplam Öğrenci Oranı (%)	62
Tablo 14: Finlandiya'da 2017 Yılında Türleri Bakımından Eğitim Harcamaları.....	65
Tablo 15: Finlandiya Okul Türlerine Göre Gerekli Öğretmen Nitelikleri.....	70
Tablo 16: Türkiye 2012-2018 Yılları Arası Net Okullaşma Oranı	86
Tablo 17: Ortaöğretimde 2012-2018 Yılları Arası Net Okullaşma Oranı ve Öğrenci Sayısı.....	87
Tablo 18: Türk Eğitim Sisteminin Yapısı	88

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Eğitim, İnsani Gelişme ve Kalkınma Arasındaki Bağlantılar	15
Şekil 2: 1970 Öncesi Finlandiya Eğitim Sistemi Yapısı	59
Şekil 3: 1970 Sonrası Finlandiya Eğitim Sistemi Yapısı	60

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1: 1970 Yılı Satın Alma Gücü Paritesine Göre 1860-1985 Yılları Arası Finlandiya, İsveç, Büyük Britanya ve ABD'nin Kişi Başına Düşen Milli Geliri	35
Grafik 2: Finlandiya'da GSYİH Dağılımı 1860-1985(%).....	45
Grafik 3: Finlandiya'da İşgücünün Dağılımı 1860-1985(%)	45
Grafik 4: Finlandiya'da Kişi Başına Düşen GSYİH'deki Yıllara Göre Değişim.....	49
Grafik 5: Finlandiya'da Ekonominin Yıllar İçinde Yapısal Değişimi.....	50
Grafik 6: Finlandiya'ya Yapılan Göçler (1950-2018)	53
Grafik 7: 2000-2017 Yılları Arası Eğitim Harcamalarındaki Değişim	64
Grafik 8: Finlandiya'da Eğitim Sonrası İstihdama Katılım 2009-2017(%)	66
Grafik 9: 2000-2012 Yılları Arası Finli Öğrencilerin Okuma, Matematik ve Fen Okuryazarlığı alanındaki PISA Performansları	75
Grafik 10: 2000-2015 Yılları Arasındaki PISA Matematik Başarı Puanları	77
Grafik 11: 2000-2015 Yılları Arasındaki PISA Fen Bilimleri Başarı Puanları	78
Grafik 12: 2000-2015 Yılları Arasındaki PISA Okuduğunu Anlama Başarı Puanları	79
Grafik 13: Liseden Mezun Olmamış Bireylerin Yaş Grubuna Oranı (2011)	85
Grafik 14: Cinsiyete göre 18-21 Yaş Arası En Az Lise Mezunu Olanların Oranlarındaki Değişim (2009-2017).....	89
Grafik 15: OECD Ülkeleri Arasında 25 Yaş Altı Nüfus İçinde En Az Lise Öğrenimini Tamamlayanların Oranı (%)	90
Grafik 16: PISA 2015 Türkiye ve Finlandiya'nın Matematik, Fen ve Okuduğunu Anlama Becerisi Kıyaslaması	94
Grafik 17: PISA 2012 Türkiye ve Finlandiya'nın Matematik, Fen ve Okuduğunu Anlama Becerisi Kıyaslaması	95
Grafik 18: PISA 2009 Türkiye ve Finlandiya'nın Matematik, Fen ve Okuduğunu Anlama Becerisi Kıyaslaması	96
Grafik 19: PISA 2006 Türkiye ve Finlandiya'nın Matematik, Fen ve Okuduğunu Anlama Becerisi Kıyaslaması	97
Grafik 20: PISA 2003 Türkiye ve Finlandiya'nın Matematik, Fen ve Okuduğunu Anlama Becerisi Kıyaslaması	98

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
Ar-Ge	: Araştırma ve Geliştirme
EAP	: Eğitim Ana Planı
EFTA	: Uluslararası Serbest Ticaret Birliği
EURYDICE	: Avrupa Eğitim Bilgi Ağı
G-20	: Gelişmiş 20 Ülke
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
IMF	: Uluslararası Para Fonu
İGE	: İnsani Gelişmişlik Endeksi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
PISA	: Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
OEEC	: Avrupa İktisadi İşbirliği Örgütü
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
WEF	: Dünya Ekonomik Forumu

GİRİŞ

Geçmiş tecrübeler bize, toplumların ilerlemesi ve kalkınmasında en önemli araçlardan birinin eğitim olduğunu defalarca göstermiştir. Bugün de eğitimin, toplumların refahının artması üzerindeki olumlu yönde etkisine olan inanç aynı şekilde devam etmekte ve muhtelif coğrafyalarda yaşanan elim hadiseler de toplumların kaderi noktasında eğitimin ne kadar kritik bir role sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Günümüzde ise ülkelerin kişi başına düşen milli gelirleri ve sağlık harcamalarının yanı sıra ortalama eğitim düzeyi, okur-yazarlık ve okullaşma oranları da bize ülkelerin gelişmişlik düzeyleri hakkında fikir verir ve gelişmişliğin göstergeleri arasında kullanılır.

Bu tezde ele alınan olgu, iktisadi kalkınmada eğitimin oynadığı roldür. Bu durum eğitim kalitesi ve çıktısı bakımından en önde gelen ülkelerden biri olan Finlandiya örneğinden yola çıkılarak ele alınmış ve Türkiye ile farklılıkları ortaya konmuştur.

İstiklalini birbirine oldukça yakın zamanda kazanmış savaş yorgunu iki devlet olan Finlandiya ile Türkiye'nin, kültürleri farklılık arz etse de yaşadıkları, acıları ve hikayeleri birbirine oldukça benzemektedir. Her iki ülke de yirminci yüzyılın ilk çeyreğinde sanayileşmenin daha emekleme aşamasında olduğu, geri kalmış birer tarım ve hayvancılık ülkesidir. Yine iki ülkede de nitelikli insan bulmak son derece güç olmuş, okullaşma ise bir hayli yetersiz düzeyde kalmıştır. Muasır medeniyetler düzeyine ulaşmak ve onları geçmek için iki ülkenin de eğitimi öncelikleri arasında birinci sıraya almasından başka yolu kalmamıştır.

İktisadi kalkınmada eğitimin öneminin Finlandiya örneğinden yola çıkılarak anlatıldığı ve Türkiye için çıkarımları içeren, bu yönde literatürde yeterince çalışma olmayan ve literatüre katkı sağlayacağı düşünülen tezin birinci bölümünde iktisadi kalkınma ve eğitim konusuna, iki kavramın birbiriyle ilişkisine değinilmiş; eğitimin bir ülkenin iktisadi kalkınması için önemi ve rolü açıklanmıştır.

Finlandiya, 1950'li yıllarda eğitimsel kazanım bakımından Kuzey Avrupalı komşularının oldukça gerisinde kalmış bir tarım toplumudur. Finlandiya'nın, eğitim

konusunda dünyayı kısıktandırarak boyutta neler yaptığı, ülkenin eğitime odaklanarak geri kalmış bir tarım toplumundan bugün bir refah toplumuna nasıl dönüştüğü konusu ise ikinci bölümün ana çerçevesini oluşturmaktadır.

Üçüncü bölümde ise Türkiye'nin eğitim özelinde hangi noktalarda eksik olduğu ve şu ana kadar Finlandiya'ya göre hangi başlıklarda yetersiz kaldığı ve neler yapması gerektiğı açıklanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

İKTİSADİ KALKINMA, EĞİTİM VE BİRBİRİYLE İLİŞKİLERİ

Bu bölümde iktisadi kalkınma kavramının ne anlama geldiğinden, iktisadi kalkınma ile neler amaçlandığından, eğitim kavramından, eğitimin amacından, iktisadi kalkınma ile eğitim ilişkisi incelenecek ve konu çeşitli bulgular üzerinden irdelenecektir.

1.1. İktisadi Kalkınma Kavramı

İktisadi kalkınma, uzun yıllardan bu yana ülkelerin gündeminde yer alan konuların başında gelmektedir. Hem gelişmekte olan hem de gelişmiş ülkeler, vatandaşlarına daha yüksek bir yaşam kalitesi, daha iyi bir hayat sunabilmek amacıyla kalkınma konusuna büyük önem vermektedir. Diğer yandan kalkınma konusu, gelişmiş ülkelerden ziyade buna daha çok gereksinim duyan gelişmekte olan ülkeleri ilgilendiren bir konudur. Çünkü gelişmiş ülkeler hâlihazırda kalkınmayı gerçekleştirmiş durumda olan ülkelerdir. Tabii olarak bu ülkelerin öncelikli gayesi, iktisadi büyümeyi arttırarak kişi başına düşen milli geliri arttırmaktır. Oysaki gelişmekte olan ülkeler için hedef daha büyüktür. Bu ülkeler kalkınmayı sağlamak için kişi başına geliri arttırmakla kalmayıp sermaye birikimini de arttırmak, sanayileşmeyi sağlamak ve yapısal dönüşümü gerçekleştirmek mecburiyetindedir. Kalkınmanın sağlanması kolaylıkla üstesinden gelinebilecek bir konu değildir. Bu da ancak toplumsal bir uzlaşa içinde uzun vadeli, zorlu ve sistematik bir çalışmayla mümkün olabilecektir.¹

Kalkınma kavramı, toplumların gelişim sürecine uygun olarak farklı dönemlerde değişik anlamlar kazanmıştır. Hatta aynı dönemde farklı içeriklerde kullanıldığı da görülmüştür. Kavram bazen de kendine yakın anlamları haiz sanayileşme, modernleşme, ilerleme, büyüme ve yapısal değişme gibi nosyonlarla iç içe geçmiş, onların yerine kullanılmış ve tabii olarak anlam kaymasına uğramıştır. Bugün de kavramın içeriği sarih değildir. Teorilerde olduğu gibi günlük konuşmalarda

---

¹ Naci Tolga Saruç vd., “Kalkınmanın Finansmanı”, Ocak 2011, s.1, https://www.researchgate.net/publication/283120040_KALKINMANIN_FINANSMANI, (16.04.2019)

da bazen sanayileşmenin ve büyümenin bazen de modernleşmenin yerine kullanılmaktadır.²

İktisadi kalkınma, İkinci Dünya Savaşı akabinde gerek siyasi bağımsızlıklarını yeni ilan eden az gelişmiş ülkelerin gerekse savaş sonrasında ekonomilerini düzeltmeye çalışan batı ülkelerinin iktisadi gelişmelerini sağlama gayesiyle ortaya atılmış ve ortaya çıktığı dönemde oldukça popülerlik kazanmış bir alt disiplindir.³

Öyleyse son 60-70 yıldır üzerinde çokça durulan bu kavram ne anlama gelmektedir sorusuna birkaç farklı tanımla açıklık getirmek icap etmektedir.

İktisadi kalkınma, bir ülkede kişi başına düşen milli gelir artışının yanında ekonominin sosyo-kültürel, teknik ve kurumsal yapısının olumlu yönde değişimidir. Bu açıdan gelişme, ekonomide üretim faktörlerinin etkin kullanımı sonucu sanayileşmenin ülke ekonomisi ve ihracat içindeki payının artması ile ekonomik yapının değişimini kapsadığı gibi bunun sonucunda sosyo-kültürel(doğum oranı, kentleşme oranı, okur-yazar oranı, kültürel faaliyetlere katılım oranı gibi) yapının da değişimini içermektedir.⁴

Bazı kimseler iktisadi kalkınmadan bahsederken, kalkınmanın adaletli olması ilkesini geri plana itmekte ve sadece kalkınma hızına ağırlık vermektedir. Bunlara göre önemli olan pastanın büyümesidir. Onun hakça paylaşılması daha sonraki bir iştir. Bu, diğer sıfatlar bir yana en azından yanlış bir yaklaşımdır. Bir kere, pasta ister büyük ister küçük olsun onun adil şekilde paylaşılması önemlidir. Kaldı ki pastanın büyütülmesi için de adilce paylaşılması gerekmektedir çünkü ancak o zaman insanlar pastanın büyütülmesi için şevkle çalışmaktadır.⁵

Kalkınma kavramına bir reform ya da yeni bir radikal düşünce getirilip getirilmeyeceği, amaç ve yöntemlerde ihtiyaç duyulan değişikliklerle ilintilidir. Birçok ülkede kalkınma kavramı gittikçe yaygın hale gelirken, yirmi birinci yüzyılda farklı

² Cengiz Yavilioğlu, “Kalkınmanın Anlambilimsel Tarihi ve Kavramsal Kökenleri”, **Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Sivas, C.3, S.1 2002, s.59

³ Hatice Karatay Çakmak, “Kalkınma İktisadi Literatüründe Gelişme Kavramının Evrimi”, **Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Ankara, 2003, C.21, S.2, s.50

⁴ Gülden Ülgen, **İktisat Bilimine Giriş**, 5. Baskı, İstanbul, DER Yayınları, 2012, s.378

⁵ Sadun Aren, **100 Soruda Ekonomi Elkitabı**, 6. Baskı, Ankara, İMGE Kitabevi, 2016, s.206-207

safhalardaki farklı ülkeler adına kalkınmanın yetersiz olduğu açıktır. Hem zengin ve yoksul ülkeler hem de zengin ve yoksul gruplar arasındaki fark azalmak şöyle dursun daha da artmaktadır. Şayet tüm devletlerin 2050 yılında sabit nüfusa ve tatmin edici bir GSYİH düzeyine ulaştığını varsayarsak, dünya ekosisteminin hayatta kalma süresinin kendi kaynaklarına ve çevresel etmenlere bağlı olarak gittikçe artacağı çıkarımını yapmak mümkündür. Başka bir yorumla kalkınmanın geleceğimiz adına rolü, amacı ve iktisadi ekosistemdeki önemi giderek artmaktadır.⁶

1.2. İktisadi Kalkınmanın Önemi ve Amaçları

Toplumların iktisadi kalkınmalarını ve gelişmelerini sağlayarak hem toplumları ve devletlerini zengin ve güçlü kılma hem de devletlerin yurttaşlarını yaşamlarında huzur ve mutluluğa kavuşturma konusunda fikirler üretmiş yazarlara veya devlet adamlarına tarih boyunca fazla rastlanmamaktadır.⁷ Ekonomik kalkınma, Atatürk'ün de birçok kez açıkça vurguladığı üzere, bir ülkenin gelecekteki gücünü ve varlığını gerçekleştiren en önemli devlet politikasıdır. Bu politikanın uygulanması da devleti yönetenlerin en başta gelen görevleridir.⁸

Kalkınma ve insan ihtiyaçlarının giderilmesi noktasında oldukça paralellik söz konusudur. Çünkü kalkınmayla sağlanacak fayda uzun vadede son derece yüksek, buna karşılık ödenecek bedel bir hayli düşüktür. Kalkınmanın fiyatı yüksektir lakin toplum, içinde yaşadığı dünya gerçeği karşısında bu fiyata katlanmakta ve kalkınma düşünün aydınlığı, onun yüksek fiyatını ehemmiyetsiz kılmaktadır. Kısacası kalkınma, insan ve toplum açısından salt maddi yaşamın sürdürülebilmesi için değil, aynı zamanda insanlığın yüksek kültür ürünlerini üretebilmesi için gerçekleştirmesi gereken bir süreç ve sürekli devam eden bir yarıştır. Bu yarışı bırakmanın maliyeti o denli yüksektir ki buna katlanmak hiç de rasyonel değildir. Dolayısıyla kalkınma tümüyle insana özgüdür ve hep istenecektir.⁹

⁶ Jonathan M. Harris, “Basic Principles of Sustainable Development”, Global Development and Environment Institute Working Paper 00-04, Tufts University, USA, Haziran, 2000, s.5

⁷ Burhaneddin Ulutan, **Ekonomik Kalkınma ve Devlet Yönetimi**, Yayın No: 8, İstanbul, Ahilik Araştırma ve Kültür Vakfı Yayınları, 1998, s.1

⁸ Burhaneddin Ulutan, **a.g.e.**, s.126

⁹ Ergül Han ve Ayten Ayşen Kaya, **Kalkınma Ekonomisi**, 8. Baskı, Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık, 2013, s.5

Kalkınma, bir toplumun reel milli gelirinin devamlı ve kümülatif olarak artışını sağlayan sosyal, kültürel ve politik değişkenlerin bileşimi olarak tanımlandığına göre; bu kavramın merkezine insan faktörünü yerleştirmek doğru olacaktır. Bu anlamda kalkınmanın amacı; insanların mutlu, uzun ve sağlıklı bir yaşam sürmesini sağlamak için gerekli ortamı sağlamak, kısaca toplumsal refahı arttırmaktır. Kalkınma geniş anlamda sağlık, eğitim ve gelir unsurlarının kapsadığı koşulların, herkese eşit olanaklarla ve fırsatlarla sunulmasını ve evrensel hayat standartlarına ulaşabilmeyi içermektedir.¹⁰

Kaynak’a göre ise iktisadi kalkınma, bir ülkenin üretim yapısının yüksek katma değerli ürünler üretecek biçimde dönüştürülmesi ve ortaya çıkan ürünün o toplumu oluşturan gelir grupları arasında adaletli şekilde dağıtılarak yaşam standartlarının yükseltilmesidir. İktisadi kalkınmanın nihai amacı; toplum ve kişileri, başta doğa olayları karşısında olmak üzere iktisadi, siyasi, sosyal ve uluslararası ilişkiler bağlamında, kısaca, her bakımdan özgür hale getirmektir. Kalkınma çabalarının esas olarak 6 boyutu vardır:¹¹

- Yaşayabilmek ve yaşamı devam ettirebilmek için tabiatla mücadelede üstün çıkmak ve böylece tabiat olaylarını kontrol altına almak, gittikçe daha çok ve daha yüksek katma değerli ürünler üretmek(üretim ve teknoloji boyutu)
- Yaşam standartlarını yükseltmek(insani boyut)
- İstihdam olanaklarını genişletmek ve çalışma koşullarını iyileştirmek(istihdam boyutu)
- Bu çabaları çevreye asgari düzeyde zarar vererek gerçekleştirmek(çevre boyutu)
- Toplumsal yahut uluslararası yarışta önde yer almak(hakimiyet boyutu),
- İktisadi, siyasi, sosyal ve uluslararası ilişkiler bağlamında özgürlük düzeyini yükseltmek(özgürlük boyutu)

¹⁰ Muhammed Karataş ve Eda Çankaya, “İktisadi Kalkınma Sürecinde Beşeri Sermayeye İlişkin Bir İnceleme”, **Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C.2, S.3, 2010, s.34

¹¹ Muhteşem Kaynak, **Kalkınma İktisadi**, 4. Baskı, Ankara, Gazi Kitabevi, 2011, s.77, 78

Tüm bunlarla birlikte, milli gelirin büyüme oranı gibi salt sayısal büyüklükteki değişmelerle değil, bunun yanında kurumlardaki köklü değişiklikleri, iktisadi ve toplumsal yapının yeniden düzenlenmesini, halkın değer yargılarını ve davranış kalıplarındaki değişimi içeren çok geniş kapsamlı bir kavram olan kalkınmanın, şüphesiz ki büyüme sağlanmadan gerçekleştirilmesinin pek mümkün değildir.¹²

Kalkınmanın birçok iktisadi konu arasında ön plana çıkması 10 maddede şu şekilde özetlenebilir:¹³

- Dünya'nın adeta kalkınmış ve kalkınmamış ülkeler adı altında ikiye bölünüşü
- Kalkınmanın modern teknik bilgiler, sermaye birikimi, vasıflı işgücü, güçlü bir hükümet, sosyal adalet, yaygın eğitim gibi faktörlerle sağlanacağı inancı
- Savaş yıllarında, ihtiyaç duyulan birçok araç ve gereçlerin ithal edilme güçlüğü
- Kalkınmış ülkelerin aynı zamanda sanayileşmiş ülkeler olduğu görüşü
- Kalkınmış ülkelerin zengin ülkeler sayıldığı ve kalkınmış ülkelerde kişi başına gelirlerin daha yüksek düzeyde olması
- Sanayi ürünlerinin tarım ürünlerinden daha fazla ve daha sürekli gelir sağlaması
- Kalkınmanın dışa bağıllığı azaltacağı düşüncesi
- Kalkınmış ülkelerde, kişilere yüklenen vergilerin daha az olması
- Kalkınmış ülkelerde işsizliğin azalacağı görüşü
- Özellikle sömürge ülkelerinin birer birer bağımsızlıklarına kavuşmaları ve bu yoldaki çabaları

Dolayısıyla kalkınma, yirmi birinci yüzyıl dünyasında hem az gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler için adeta mecburiyettir. Gelişimini, kalkınmasını gerçekleştiremeyen veya çağa ayak uyduramayan toplumların er ya da geç evvela bağımsızlığını bütünüyle kaybedeceği, bölüneceği, parçalanacağı veya tamamıyla yok

¹² Gülden Ülgen, **a.g.e.**, s.404, 405

¹³ Ali Özgüven, "İktisadi Büyüme ve İktisadi Kalkınma", **İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası** 45 / 1-4 (Ekim 2011), s.164

olup tarihin tozlu sayfalarına karışmaktan öteye gidemeyeceği aşikârdır. İktisadi kalkınma da ancak ve ancak ülkede hukukun üstünlüğünün sağlanması, demokrasinin güçlü temellere oturtulması, üretimin ön plana çıkarılması, ülkenin bir plan ve program dahilinde yönetilip mevki ve makamlara işinin ehli, liyakat sahibi insanların getirilmesiyle mümkündür. Tüm bunlar da çağa uygun ve doğru şekilde uygulanmış bir eğitim sisteminde yetişmiş insanlardan oluşan toplumlar oluşturmakla mümkündür.

İktisadi kalkınmanın genel amaçları ise şöyle sıralanabilir:¹⁴

- Kişi başına düşen reel geliri arttırarak ihtiyaçları daha kolay bir şekilde gidermeye gayret etmek
- Yeni bir yatırım anlayışı yaratarak büyüme hızının yükselmesinde rol oynamak
- Ülkeye iktisadi bağımsızlık kazandırmak
- Sanayileşmiş ve gelişmiş ülkeler arasındaki farkı azaltmak
- Daha fazla boş zaman ile insan ömrünü arttıran yeni bir hayat görüşü sunmak
- Toplumların uzun yıllar boyunca kazandığı kültürel değerlerini devam ettirmek
- Çağımızın ülkeler arası ulaşım ve haberleşme gibi hizmetlerinden herkesin yararlanmasını sağlamak

Sıralanan bu genel amaçların yanı sıra kalkınmanın spesifik amaçlarıysa şöyledir:¹⁵

- Bugünün ve geleceğin ihtiyaçlarını belirlemek
- Gelecekteki nüfus artış hızını göz önünde bulundurarak talebin seyrini araştırmak
- Ülkenin iktisadi ve sosyal yapısına uygun bir eğitim sistemi geliştirmek
- Faaliyet kesimleri arasında verim ve büyüme hızları bakımından denge kurmak
- Üretim faaliyetlerinin arasında verim ve büyüme hızları açısından denge kurmak
- Üretim faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi için tedbirler almak
- Zorunlu yatırımların yerini ve miktarını saptamak

---

¹⁴Ali Özgüven, **İktisadi Büyüme İktisadi Kalkınma Sosyal Kalkınma Planlama ve Japon Kalkınması**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1988, s.104

¹⁵ İsmail Türk, **Maliye Politikası**, Turhan Kitabevi, Ankara, 1983, s.192

- Kalkınma politikasına uluslararası bir nitelik kazandırmak
- Sosyal ve siyasal birliğe ve insan emeğine değer veren ve muhafaza eden anlayışa ehemmiyet göstermek
- Kamu ve özel sektör arasında işbirliği sağlanarak, gereksiz ve keyfi kararlar azaltılıp kalkınma politikasının etkinliğini arttırmak
- Gelir dağılımında dengeyi sağlamak
- Sanayi, tarım ve hizmetler politikası arasında bir uyum sağlamak
- Herkese kabiliyet ve ehliyetine göre iş vermek
- Gelir ile tüketim arasında denge oluşturmak

1.3. Eğitim Kavramı

Eğitim, bireyin kişisel gelişimini gerçekleştirme safhasında alması gereken temel bir haktır. Ülkeler, eskiden olduğundan farklı olarak salt nüfuslarını nicelik olarak artırmayı değil, bununla birlikte nüfusun nitelik olarak da artırılması ve geliştirilmesinin üzerinde durup bu cihette politikalar geliştirmektedir.¹⁶

Çağımızda eğitim, geniş mânâsıyla, hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde her alanda gittikçe en önemli yeri almakta, eğitimin toplumların geleceğini ve kaderini belirlediği kabul görmektedir. Yenileşme ve gelişme yeteneği duraklamış her canlıda, hayat duraklamasının başladığı ve yokluğa doğru gittiği gibi tarih, toplumlar da bu gerçeğin kendi hükmünü gösterdiğini anlatmaktadır.¹⁷

Eğitim, bireyin özgerçekleştirme sürecinde potansiyel varlığının geliştirilmesi adına birey ile toplumsal ilişkilerin yapılandırılması işidir. Bir başka ifadeyle eğitim, birey ile içinde yaşadığı üretim, paylaşım örgütlerinin, bireyin ilgi ihtiyaç ve beklentilerinin dengeli bir şekilde, etkileşimli bir biçimde yapılandırılması sürecidir.¹⁸

¹⁶ Salih Şahin vd., **Türkiye'nin Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası**, Ankara, Gazi Kitabevi, 2011, s.2

¹⁷ M. Rauf İnan, **Orta Avrupa'da Gelişmenin ve Demokrasinin Temeli: Eğitim**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1971, s.38

¹⁸ Mustafa Fırat, **Emperyalizm Kıskaçında Türk Eğitim Sistemi**, 1. Baskı, İstanbul, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2008, s. 23

Sebahattin Ertürk'e göre eğitim, bireyin davranışlarında kendi yaşantısı vasıtasıyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir. Bu tanımdaki *istendik* kelimesi, bahis konusu değişimin önceden tasarlandığını göstermek, *kasıt* kelimesi ise önceden tasarlanmış bir değişikliği sadece bir tesadüf eseri olarak yaratan ve belki farkında dahi olunmayan durumları dışarıda tutmak amacıyla kullanılmıştır.¹⁹

Yahya Kemal Kaya'ya göre ise eğitim, genel bir kalkınma çabası içinde temelinde eğitim olan bir yenileşmedir. Hem bireyler olarak yüksek bir yaşama düzeyi elde etmenin başlıca yolu hem de toplum olarak gelişme ve ilerlemenin, ileri ülkeler arasında yer almanın esas yoludur. Aynı zamanda da ülkede demokratik bir siyasal ve toplumsal yaşamı gerçekleştirmenin temelidir.²⁰

Eğitim, geniş anlamda kişilerin fikir, karakter, beden ve ruh güçlerinin geliştirilmesidir. Böylece kişiler, muhakeme ile karşılıklarına çıkan meseleleri anlama, çözme ve sağlam kararlar verme yetisi kazanmaktadır. Fikir gücünün geliştirilmesi için gereken eğitim, dersler ve benzer faaliyetler yardımıyla sağlanır. Bu eğitimin kişilere sadece bilgi aktarmakla değil, yeni bilgilerin dikkat, muhakeme, kıyaslama ve soyutlama gibi kabiliyetlerini geliştirerek verilmesi zorunludur.²¹

Eğitim, önceden belirlenmiş amaçlar doğrultusunda insanların düşüncelerinde, tutum ve davranışlarında ve yaşamlarında belirli iyileştirme ve geliştirmeler sağlamaya yarayan sistematik bir süreçtir. Bu süreçten geçen insanın kazandığı yeni bilgi, beceri ve tutum onun birey olma ve ait olma bilincini artırır, kişiliğini geliştirir ve onu daha değerli kılar. Eğitim, insanın içinde yaşadığı bireysel, kurumsal ve toplumsal alanları bütünleştirir. İnsanın mevcut performansı ile arzulanan performansı arasındaki farkı kapatmasına yardımcı olur. Sahip olduklarıyla sahip olmak istedikleri arasındaki farkı azaltmasını ve kişisel bütünlüğe ulaşmasını kolaylaştırır.²²

Zayıf olarak doğuyoruz ve güce gereksinimimiz vardır, her şeyden yoksun olarak doğmaktayız ve yardıma gereksinimimiz bulunmaktadır. Doğru ve yanlış ayırt

---

¹⁹ Sebahattin Ertürk, **Eğitimde Program Geliştirme**, Yelkentepe Yayınları: 4, Ankara, 1972, s. 12, 13

²⁰ Yahya Kemal Kaya, **Eğitim Yönetimi, Kuram ve Türkiye'deki Uygulama**, Bilim Yayıncılık, Ankara, 1999, s. 14,15

²¹ Hüseyin Öztürk, **Eğitim Sosyolojisi**, İstanbul, Memleket Yayınları, 1970, s. 114

²² İsmet Barutçugil, "Eğitim Nedir?", <https://ismetbarutcugil.com/2017/02/12/egitim-nedir/>, (08.04.2019)

edebilmek için ise düşünme yetisine gereksinim duyarız. Doğduğumuzda sahip olmadığımız ve büyüdüğümüzde ihtiyaç duyduğumuz her şey bize eğitimle verilir. Bu eğitim bize doğadan, insanlardan ve şeylerden gelir. Yetilerimizin ve organlarımızın içsel gelişmesi, doğanın eğitimidir; bu gelişmenin bize öğretilen kullanımı da insanların eğitimi, bizi etkileyen nesneler hakkında kendi deneyimlerimizle edindiğimiz bilgi de şeylerin eğitimidir.²³

1.4. Eğitimin Amacı

Toplumların iktisadi kalkınmayı ve refaha erişebilmeleri, kültürel varlıklarını devam ettirebilmeleri, kendini yeniliklere adapte edebilmeleri, öz değerlerini özümsemeleri ve farklı kültürlerle saygı duyan insanlar yetiştirmeleri ile mümkündür.²⁴ İktisadi kalkınmayı gerçekleştirecek nitelikli insan gücü, ülkedeki eğitimin kalitesiyle ilgili olduğu için bireyleri ve toplumları dengeli ve uygun bir şekilde biçimlendirmede, yönlendirmede ve geliştirmede, en etkili unsur eğitim sistemidir.²⁵ Eğitim, bireyleri bağlı oldukları topluma ve modern dünyaya uyumlu, çağın gerektirdiği bilgi ve donanımlara sahip kişiler haline getirmektir.²⁶

Bütün çağlarda eğitimin iki amacı olmuştur: öğretim ve iyi davranışlar. İyi davranış anlayışı, toplumun siyasal kurumlarına ve geleneklerine göre değişir. Orta Çağ'da köleden Tanrı'ya kadar giden aşamalı düzen varken, temel erdem itaât olmuştur. Çocuklara, anne babalarının sözlerini dinlemeleri, toplumsal yönden kendilerinden üstün olanları saymaları, rahibin önünde korkuyla eğilmeleri, toprak sahibinin önünde boyun eğmeleri öğretilmiştir. Yalnızca imparator ve Papa özgürdür. Çağın töresi, özgür insanlara yol göstermediği için onlar tüm zamanlarını birbirleri ile savaşıyorlar geçirmişlerdir. Oysa çağdaş insan, amaç ve yöntemleriyle artık on üçüncü yüzyıl insanından ayrılmaktadır.²⁷

²³ J.J. Rousseau, **Emile**, Çev.: Yaşar Avunç, 1. Baskı, İstanbul, Türkiye İş Bankası Yayınları, 2009, s.6

²⁴ Murat Özoğlu, "Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Sisteminin Sorunları", **Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı**, Şubat 2010, S.17, s.3

²⁵ Nevin Saylan, "Sürekli Değiştirilen Öğretmen Yetiştirme Sistemi", **Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi**, 2013, C.3, S.6, s.9

²⁶ Mustafa Çelikten vd., "Öğretmenlik mesleği ve Özellikleri", **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C.2, S.19, Kayseri, 2005, s.209

²⁷ Bertrand Russell, **Eğitim ve Toplum Düzeni**, Çev.: Nail Bezel, İstanbul, 1969, s. 43

Şunu belirtmek gerekir ki eğitim; bir toplumun ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel koşullarına göre belirli bir özellik kazanır ya da kazanmak zorundadır. Eğitim aynı zamanda bir toplumun ihtiyaçlarını yerine getirmekle ve o toplumun istediği nitelikte insanlar yetiştirmekle görevlidir. Eski zamanlarda eğitimin bu görevi yapması oldukça kolay olmuştur. Toplumların durağanlığı ve insan ihtiyaçlarının basit ve sınırlı olması bu işi kolaylaştırmıştır. Günümüzde, toplumsal gelişme ve değişmelerin bir neticesi olarak, bu görevin yerine getirilmesi gittikçe zorlaşmaktadır. Çağımızın eğitimi, toplumların bugünkü ve gelecekteki ihtiyaçlarına göre, pratik ve üretici bir nitelik kazanmak mecburiyetindedir.²⁸ Diğer yandan ise eğitim, hiçbir zaman faydacılığa veya ekonomik çıkarlar üzerine dayandırılmaz fakat talimde faydacı amaçlar güdülmesi mümkündür.²⁹ Eğitim ayrıca aklın esas sorunları ortaya koyma ve çözme hususundaki doğal yeteneğini geliştirmeli ve bununla bağlantılı olarak genel zekânın tam olarak kullanılmasını teşvik etmelidir.³⁰

Bugün eğitim üzerine düşünen ve yazanlar, sözcüğün Batı dillerinde “beslemek” ve “yükseltmek” anlamını içeren Latince çıkışlı bir kavram olduğunu vurgulamaktadır. Bu yaklaşım, tabii olarak “Birey nelerle nasıl beslenecek, nereye, niçin ve nasıl yükselecek” gibi soruları akla getirmekte, böyle bir sorgulama da eğitimde amaç belirleme, eğitime yüklenen işlev ve nitelik konusuna ayrı bir önem kazandırmaktadır. Bu noktada eğitimin üç temel amaç ve işlevi şu şekilde sıralanabilir:³¹

- Eğitim, sosyo-ekonomik ve kültürel kimlik sahibi bir varlık olarak bireyi, toplumsal işlev ve rollerine hazırlamalı
- Bilgi, beceri ve davranış bakımından geliştirmeli
- Bireyin potansiyel gücünün farkına varmasını, eğitiminden yararlanarak verimli, üretken ve yaratıcı bir birey olmasını sağlamalıdır.

---

²⁸ Hüseyin Öztürk, **a.g.e.**, s. 22

²⁹ İsmail Kaplan, **Türkiye’de Milli Eğitim İdeolojisi**, 3. Baskı, İstanbul, İletişim Yayınları, 2002, s. 148

³⁰ Edgar Morin, **Geleceğin Eğitimi için Gerekli Yedi Bilgi**, 3. Baskı, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2010, s. 18

³¹ Erdoğan Yılmaz, **Eğitimde Geleceği Düşünmek**, 1. Baskı, İstanbul, AYA Kitap, 2011, s. 33, 34

1.5. Eğitim ve Kalkınma İlişkisi

Eğitim, kişisel anlamda bireyin kendisini yani kişisel gelişimini gerçekleştirmesinin, değişip yenilenmesinin önünü açmaktadır. Yaşam standartlarının ve yaşamdan beklentilerin yükselmesinin dolayısıyla da gelişmiş bir toplumu ve onu oluşturan kaliteli bireylerin yetişmesini sağlamaktadır. Bu çerçevede, dünya ortalamasına bakıldığında eğitime önem veren ülkelerin ekseriyetle daha yüksek seviyede bir iktisadi kalkınma başarısı gösterdikleri, eğitim seviyesi nispeten düşük ülkelerin ise kalkınma anlamında daha gerilerde kaldıkları görülmektedir.³²

Kalkınma, bilhassa gelişmekte olan ülkelerin gelişmesini belli politikalarla hızlandırmak, sanayileşmiş bir yapıya sahip olmak, teknoloji üretmek, insanların davranışlarını değiştirmek ve kabullenilen amaçlara yönelmek demektir.

Eğitim ile iktisadi büyüme ve kalkınma arasındaki ilişkinin incelendiği Türkçe literatüre de bakıldığında, Hüseyin Ergen'in eğitim ve iktisadi kalkınma arasında uzun dönemli müspet bir ilişkinin varlığına ilişkin çalışmaları söz konusudur.³³ Berna Balcı İzgi ile İbrahim Arslan ise Türkiye'de yükseköğretim okullaşma oranı ile iktisadi büyüme ilişkisinin pozitif ve anlamlı olduğu bulgusunu ortaya koymuştur. Çalışmalarının bir diğer sonucu da eğitimdeki artışın işsizliği de baskılar nitelikte olduğudur.³⁴

Kalkınma, toplumun değişme bilincine bağlı bir süreçtir. Böyle bir bilince kavuşmanın ilk yoluysa insanların eğitilmesidir. Kalkınma ile birçok yeniliğin hayata geçebileceği oldukça doğaldır. Bu yenilikler ve değişiklikler beşeri sermaye ile gerçekleşmektedir. Kalkınmanın gerektirdiği davranışları benimsemiş bireylerin yetiştirilmesi, ancak eğitim sayesinde olmaktadır. Bununla birlikte eğitim, kalkınmanın gerektirdiği becerilere sahip insan gücünü yetiştirir.

---

³² Recep Aksu, **Türkiye’de Eğitim Sorunlarına Yönelik Akademik Değerlendirmeler ve Çözüm Önerileri 1**, Maya Akademi Yayın ve Dağıtım, Ankara, Aralık 2016, s.2

³³ Hüseyin Ergen, “Türkiye’de Eğitimin Ekonomik Büyümeye Katkısı”, **Ekonomik Yaklaşım**, C.10 S.35, s.21-56

³⁴ Berna Balcı İzgi ve İbrahim Arslan, “Türkiye’de Genç İşsizliği, Eğitim ve Büyüme İlişkisi(1988-2008)”, **2. Ulusal İktisat Kongresi Bildirisi**, DEÜ İİBF İktisat Bölümü, İzmir, 20-22 Şubat 2008

İktisadi büyüme, yeni bilimsel bilgilerin birikimi ve bunun teknolojiye uygulanması ile gerçekleşir. Bilimsel bilginin üretimi ve birikimi de yine okul ve eğitimin işidir. Bu da özellikle araştırma ve eğitimle gerçekleşmektedir.

Kalkınma ve eğitim ilişkisi 3 boyutludur.³⁵

- Kalkınma için gerekli bilgi ve beceriye sahip insan gücünün yetiştirilmesi
- Kalkınma adına gereken düşün yapısını, zihniyetini değiştirmek
- Bilgi üreterek teknolojiyi geliştirmek

Eğitimle iktisadi kalkınma arasındaki ilişkileri araştıran T.W. Schultz, bu konuda üç farklı oran sunmuştur.³⁶

- Toplam işgücüne nispetle eğitime giden beşeri çabanın (emek girdisi olarak; öğretmen ve öğrencilerin) miktarını gösteren bir eğitim-işgücü oranı
- Eğitime giden kaynakların tüketici geliri ile bağlantısını kuran bir eğitim-gelir oranı
- Eğitime ayrılan kaynaklarla beşeri olmayan yeniden üretilebilir fiziki sermayeye giden kaynaklar arasındaki ilişkileri gösteren bir eğitim-yatırım oranı

Bu üç oran da dikkat çekici biçimde benzer sonuçlar vermiştir. 1900-1956 yılları arasında ABD’de eğitime ayrılan kaynaklarda şu açılardan üç buçuk kat artış görülmüştür.³⁷

- Dolar bazında tüketici gelirin oranı
- Dolar bazında gayri safi fiziki sermaye birikimine oranı
- Emek girdisi bakımından(öğretmenleri ve okula devam etmenin kazançlarından vazgeçen öğrencileri sayarak) istihdam edilmiş işgücüne oranı

³⁵ Mahmut Tezcan, **Eğitim Sosyolojisi**, 10.Baskı, Ankara, Feryal Matbaası, s.98

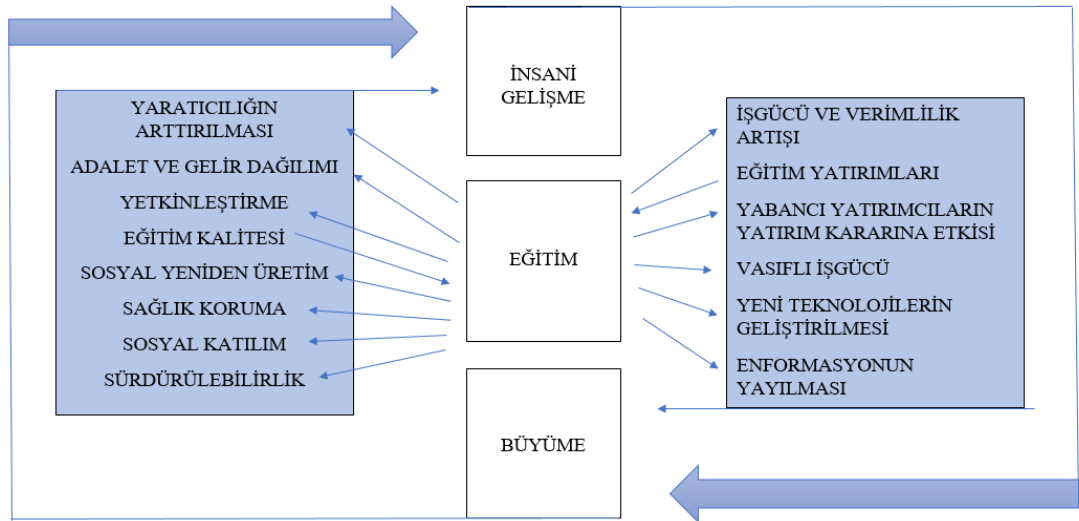
³⁶ T. W. Schultz, “Education and Economic Growth: Return to Education”, **Readings in the Economics of Education**, UNESCO, France, 1968, s.277

³⁷ T. W. Schultz, **a.g.e.** s.278

Bu araştırmanın neticesinde, fert başına reel gelirde %1’lik bir artış, eğitime yapılan kaynak tahsisindeki %3.5’lik bir artışla sonuçlanmıştır. Bununla birlikte eğitimin oluşturduğu sermaye stoku yeniden üretilebilir fiziki sermaye stokundan çok daha fazla artış göstermiştir. 1956 yılı fiyatlarıyla 1900-1957 yılları arasındaki eğitimin oluşturduğu sermaye stoku 8.5 kat artmış, bu oran fiziki sermaye stokunda 4.5 kat olmuştur.

Buradan kıssadan hisse olarak su sonuç çıkarılabilir: Beşeri sermayeye yapılan harcamalar kişi başına düşen gelirde ve işgücü istihdamında artış sağlayan bir unsurdur.

Şekil 1: Eğitim, İnsani Gelişme ve Kalkınma Arasındaki Bağlantılar

Kaynak: M.K.Dikmen, *Eğitimin Büyüme ve Kalkınma Üzerindeki Etkileri*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 2001.

Yukarıdaki Şekil 1’de, eğitimin insani gelişme ve kalkınma arasında bir köprü görevi gördüğü, çeşitli temalarla olan bağlantılarıyla birlikte gösterilmiştir. Buna göre eğitime yapılan yatırımlar ve eğitim kalitesinin artırılması ülkede işgücü ve verimlilik artışı, vasıflı işgücü oluşması, yeni teknolojiler geliştirilmesi, adalet ve gelir dağılımının sağlanması gibi sonuçlara vesile olmaktadır. Bu da uzun vadede ülkede iktisadi büyümeyi, bireysel olarak da insani gelişimi sağlamaktadır.

1.5.1. Çeşitli Ülkelere İlişkin Bazı Bulgular

1.5.1.1. Kişi Başına Düşen Gelir Bakımından

Kişi başına düşen milli gelir(GDP per capita), kalkınma göstergesi bakımından en dikkate değer olanlardan biridir. Tablo 1 incelendiğinde gelişmiş ülkelerin başta, gelişmekte olan ülkelerin ise ortalarında ve geri kalmış ülkelerin de son sıralarda yer aldığı görülebilmektedir.

Tablo 1: Seçilmiş Bazı Kişi Başına Düşen Gelir Miktarları (2018)

Ülkeler	Kişi Başına Düşen Gelir (\$)	Ülkeler	Kişi Başına Düşen Gelir (\$)
Lüksemburg	114.234	Uruguay	17.165
İsviçre	82.950	Meksika	9.807
Norveç	81.695	Türkiye	9.346
İrlanda	76.099	Paraguay	5.899
Katar	70.780	Mısır	2.573
Amerika	62.606	Kamerun	1.548
Avustralya	56.352	Nepal	972
İsveç	53.873	Afganistan	544
Hollanda	53.106	Nijer	477

Kaynak: IMF, World Economic Outlook, April 2019,

<https://www.imf.org/~media/Files/Publications/WEO/2019/April/English/text.ashx?la=en>,
(15.04.2019)

2018 yılı itibariyle 114.234 dolar olan kişi başına düşen milli geliriyle Lüksemburg ilk sırada yer alırken onu 82.950 dolarlık kişi başına düşen geliriyle İsviçre ve kişi başına düşen 81.695 dolar ile de Norveç takip etmektedir. Türkiye ise 2018 yılında 9.346 dolarlık kişi başına milli gelire sahiptir.

1.5.1.2. Gelir Dağılımı Bakımından

Bir ülkede yoksul kesimle zengin kesim arasındaki farkın az olması, sosyo-ekonomik kalkınma düzeyi bakımından önemli bir gösterge olarak yorumlanmaktadır. Bu bağlamda aşağıda yer alan tabloda en yoksul %20'lik kesimin GSMH'den aldığı

paylar anlamlı bilgiler vermektedir. Tablo 2 incelendiğinde gelişmiş ülkelerde en yoksul %20'lik kesimin milli gelirden daha fazla pay aldığı göze çarpmaktadır.

Tabloda ön sıralarda yer alan ülkelerin eğitim sistemleri ve modelleri bakımından örnek teşkil eden ülkeler olmaları, eğitim ve kalkınma ilişkisini destekler niteliktedir.

Tablo 2: Seçilmiş Bazı Ülkelerde En Yoksul %20'lik Kesimin GSMH'den Aldığı Pay (2015)

Ülkeler	GSMH Payı	Ülkeler	GSMH Payı
Finlandiya	9.4	İtalya	5.9
Norveç	9	Türkiye(2016)	5.7
Hollanda	8.9	Kuzey Makedonya	5.7
Belçika	8.6	Romanya	5.1
İsveç	8.2	Botswana	3.9
Avusturya	7.9	Benin	3.2
Fransa	7.9	Kolombiya	4.1
Almanya	7.8	Zambiya	2.9
Birleşik Krallık	7.5	Namibya	2.8

Kaynak: IMF Veri Tabanı, 2009-2016 verileri

Aşağıdaki Tablo 3'te de görülebileceği üzere ülkelerin dünyada toplam gelirden aldığı payda gelişmişlik ve refah seviyesine ilişkin önemli ipuçları söz konusudur. Buna göre gelişmişlik ve refah seviyesi yüksek olan ülkelerin dünyadaki toplam gelirden aldığı payların da doğru orantılı olarak yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 3: Seçilmiş Bazı Ülkelerin Dünya Gelirinden Aldığı Paylar(%) (2015)

Ülkeler	Dünya Gelirinden Aldığı Pay	Ülkeler	Dünya Gelirinden Aldığı Pay
ABD	21.071	Arjantin	0.8
Çin	10.74	Mısır	0.61
Japonya	6.550	Vietnam	0.33
Hindistan	4.57	Fas	0.19
Almanya	4.29	Kenya	0.08
Fransa	3.155	Gana	0.04
İtalya	2.72	Senegal	0.032
İspanya	2.06	Afganistan	0.031
Kanada	1.93	Çad	0.024
Türkiye	1.35	Zimbabve	0.005

Kaynak: IMF, Veri Tabanı, 2009-2016 Verileri

Tablo 2 ve Tablo 3 üzerinden bir değerlendirme yapıldığında, eğitim düzeyi yüksek ülkelerin dünya gelirinden aldığı payın ve kişi başına düşen gelir düzeyinin yüksek olduğu görülmektedir.

1.6. Eğitimin Kalkınma Açısından Rolü

Orta Çağ'da her insanın iktisadi bir değer yaratacağı inancıyla nüfus artışı, bir ürün artışı gibi dikkate alınmış ve fazla nüfus faydalı görülüp esas tehlike nüfus azlığı olarak kabul edilirken, bilhassa yirminci yüzyılda bu güç, nitelik itibarıyla ön plana çıkmıştır.³⁸

Ekonomik gelişim sürecinde insan faktörünün önemini açıklamaya yönelik geliştirilen insan sermayesi yaklaşımları, insana yapılan yatırımlar sayesinde gelişme sürecinin daha kısa bir sürede gerçekleşebileceğini ileri sürmektedir. Bu yatırımlar içerisinde en çok üzerinde durulan ve mühim görülen insan sermayesi yatırımı ise eğitimidir.³⁹

³⁸ Yüksel Ülken, **20. Yüzyılda Dünya Ekonomisi**, İ. Ü. Yayın No: 3114, İktisat Fakültesi Yayın No: 493, 1984, İstanbul, s.11-13

³⁹ Mehtap Tunç, "Türkiye'de Eğitimin Ekonomik Kalkınmaya Etkisi", **Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, C.8, S.4, İzmir, 1993, s.3

Ekonomik kalkınma sürecinin temelinde insan unsuru yer almaktadır. Ekonomik büyüme ve yapısal değişme, insana verilecek önem sayesinde gerçekleşir. Bu saikle bir toplumda insana yapılacak yatırımların büyüklüğü ve niteliği, fiziksel sermaye yatırımları ile birlikte o toplumun gelişmişlik düzeyini belirleyen en önemli unsurdur. İnsana yapılacak yatırımlar, insan faktörünün üretim sürecindeki yerini ve dolayısıyla ülkenin kalkınma düzeyini ve uluslararası alandaki konumunu belirlemektedir.

Eğitim; kalkınma, teknolojik gelişme ve uluslararası rekabeti yakalayabilme açısından etkisi olan bir unsur olarak kabul edilmektedir. Bugün Japonya, eğitime yaptığı yatırımların bir sonucu olarak gelişmiş bir ülke düzeyine ulaşmıştır. Japonya’da eğitim, kalkınma için gerekli miktarda ve kalitede işgücü sağlanması, lider yetiştirme, tasarruf eğilimini artırma ve teknolojiyi geliştirme konularında önemli roller oynamıştır.⁴⁰

Eğitim yatırımları diğer yatırımların verimliliğini artırmaktadır. Muhtelif alanlara yapılan eğitim ve araştırma harcamaları birçok yeniliğin ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Ayrıca eğitim yatırımları diğer insan sermayesi yatırımları, sağlık ve beslenme gibi yatırımlarla birbirinin ikamesi değil, tamamlayıcısı olan yatırımlardır. Eğitime yapılan harcamalar hem tüketim hem de yatırım özelliği içermektedir. Eğitimin başladığı dönemden eğitim tamamlanıncaya kadar yapılan harcamalar – birey ve devlet tarafından katlanılan maliyetler- kısa dönemde getirisi olmadığından tüketim harcaması, uzun dönemde ise kişisel kazanç ve milli gelir üzerinde etkileri nedeniyle bir yatırım unsuru olmaktadır.⁴¹

Şimdi eğitimin iktisadi kalkınmadaki rolleri çeşitli başlıklar halinde incelenerek detaylandırılacaktır.

1.6.1. Gelir Düzeyinde Artış Sağlama

Eğitim almanın belki de en önemli faydası, bireylerin gelir düzeylerini yükseltebilmesini sağlamasıdır. Alınan eğitimler ve kazanılan sertifikalar gibi artılar, kişilere emek piyasasında katma değeri daha yüksek bir iş bulma imkanı

⁴⁰ Tayyar Sadıklar, **Zirvedeki Japonya**, Ankara, Meteksan Yayınevi, 1991, s.118

⁴¹ Savaş Vural, **Kalkınma Ekonomisi**, 4. Baskı, İstanbul, Beta Basım Yayın No: 85, 1986, s.257

artırmaktadır. Yeryüzünün birçok ülkesinde daha fazla eğitimin daha iyi iş olanağı sağlaması ve dolayısıyla daha yüksek gelir sağlaması, insanları eğitim almaya motive eden temel güdülerden biridir. Eğitilmiş nüfusun, eğitilmemiş kesime kıyasla daha üretken olduğundan, üretimden aldığı gelir genellikle daha yüksek olmaktadır. Tablo 4'te gelir düzeyi ve eğitim düzeyi arasındaki ilişki gösterilmeye çalışılmıştır. Dört senelik lise eğitimi, bireylerin gelir düzeyini %24 oranında artırırken yüksekokulun %47, üniversite öğreniminin ise %89 gelir artışı yarattığı görülmektedir.⁴²

Tablo 4: Eğitim ve Gelir Düzeyi Arasındaki İlişki

Eğitim Düzeyi	Gelir Düzeyi(%)
Okur-yazar	8-16
Lise Mezunu	24
Yüksekokul Mezunu	47
Üniversite Mezunu	89

Kaynak: T.R. Breton, Education, Human Capital and National Income, 20?, s.3, <http://academic2.american.edu/~hertz/www/fall2003/Breton%20on%20Education%20and%20National%20Income.pdf>, (22.10.2019).

Eğitim, bireyin yaşam boyunca elde edebileceği gelir düzeyini etkilemektedir. Bunun yanı sıra eğitimin bireylerin yaşam standardını da ekseriyetle pozitif yönde etkilemekte olduğu unutulmamalıdır. Dolayısıyla insanların eğitim ile gelir ve yaşam standardı arasında müspet bir bağıntı söz konusudur.

1.6.2. Gelirin Daha Adaletli Paylaşımını Sağlama

Geri kalmış ya da bir diğer deyişle az gelişmiş ülkelerde gelir dağılımının gelişmiş ülkelerde olduğu gibi adil bir şekilde dağıldığından bahsetmenin son derece güç olduğu bilinen bir hakikattir. Bu eşitsizliği doğuran esas etmenlerden biri ki belki de en önde geleni, nüfusun büyük oranda eğitim düzeyinin düşük olması, nitelikli işgücünün ise sayıca oldukça az olmasıdır. Kısa vadeli bir girişim ve birtakım önlemlerle gelirin daha adaletli dağılımı sağlanabilir fakat kişisel ve bölgesel gelir

⁴² Theodore R. Breton, "Education, Human Capital, and National Income", <http://academic2.american.edu/hertz/www/fall2003/Breton%20on%20Education%20and%20National%20Income.pdf>, s.9-24, (22.10.2019)

dağılımı bakımından uzun süreli, adil bir paylaşımı sağlayabilmenin yolu, eğitim olanaklarını artırmaktan geçmektedir.⁴³

Eğitim, bireylerin gelecekte elde edecekleri olası gelirlerin tek belirleyicisi olmasa da eğitim düzeyiyle kazanç(gelir) arasında doğrusal bir bağlantı söz konusudur.⁴⁴

Eğitimin temel işlevlerini aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:

- Bireyin bütün niteliklerini uyumlu bir biçimde geliştirmek
- Bireyin kişisel yeti ve becerilerini yükseltmek
- Sorumluluk duygusuyla donatılmış, bilinçli bir toplumsal varlık yaratmak
- Onu değişken ve çok boyutlu bir yaşama hazır hale getirmek

Yukarıda sayılan eğitimin amaçları dikkate alındığında, sosyoekonomik kalkınma ile eğitim arasında doğrudan bir etkileşimin varlığı kendiliğinden görülmektedir.

Bu yüzden eğitim, başta azgelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler olmak üzere tüm ülkelerin ortak çaba ve umutları olan kalkınmalarının gerçekleşmesinde ve alt gelir gruplarındaki sosyal katmanları üst gelir düzeylerine yükseltmek suretiyle ulusal gelirin dağılımında dengeleyici bir rol oynar.⁴⁵

Aşağıda yer alan Tablo 5'te OECD tarafından üç farklı ülke için farklı senaryolar oluşturularak eğitim ve gelir dağılımı arasındaki ilişki tahmin edilmeye çalışılmıştır.

---

⁴³ Devlet Planlama Teşkilatı(DPT), **Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001-2005**, Ankara, s.16

⁴⁴ Günther Rehme, “(Re)Distribution of Personal Incomes, Education and Economic Performance Across Countries”, **CESifo Conference Centre** February 2002, s.3

⁴⁵ Fatih Türkmen, **Eğitimin Ekonomik ve Sosyal Faydaları ve Türkiye’de Eğitim-Ekonomik Büyüme İlişkisinin Araştırılması**, DPT Yayın No: 2655, Ankara, 2002, s.51

Tablo 5: Eğitim ve Gelir Dağılımı Arasındaki İlişki * Gini Katsayısı baz alınmıştır.

Senaryolar	Fransa	İngiltere	Amerika
Senaryo 1	0,28 -> 0,27	0,285 -> 0,290	0,31 -> 0,30
Senaryo 2	0,28 -> 0,25	0,285 -> 0,270	0,31 -> 0,285
Senaryo 3	0,28 -> 0,265	0,285 -> 0,275	0,31 -> 0,29

Kaynak: OECD, The Appraisal of Investments in Educational Facilities, **European Investment Bank**, Paris, 2000, s.75-79

Tablo 5’te görülen ikinci senaryoda eğitime ayrılan kaynakların GSMH’ye oranının artırılması sonucunda gelir dağılımı adaletindeki değişim gösterilmeye çalışılmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda uzun vadede Gini katsayısında Fransa’da 0.03, İngiltere’de 0.015 ve Amerika’da ise 0.025 puanlık bir azaltıcı etki ortaya çıkacağı öngörülmektedir.⁴⁶

1.6.3. Emeğin Verimliliğini Artırma

Verimlilik kavramı, artık yalnız girdi/çıktı oranıyla değil kalite, rekabet, enformasyon teknolojileri ve eğitim ile birlikte anılmaya başlanmıştır. Eğitim ve verimlilik kavramları bilinen insanlık tarihi kadar eskidir. Çünkü bu kavramlar yaşamımızın en önemli boyutlarını oluşturmaktadır. Tek kaygısı beslenme ve barınma olan iptidai insan, zamanla tabiatı denetlemeye, ona egemen olmaya çabalamış ve doğadaki diğer canlılara karşı aklını kullanmayı öğrenmiştir. İnsanların bir arada yaşamaları, bildiklerini başkalarına öğretmeleri ve kısıtlı kaynakları akılcı kullanmaları eğitimin ve verimliliğin ilk uygulamaları olarak kabul edilmektedir.⁴⁷

Eğitim; toplumun yaratıcı gücünü ve verimliliğini artıran, toplumda bireylerin yeteneklerine göre yetiştirme olanağını sağlayan en etkili araçtır.⁴⁸ Dolayısıyla ülkeler de ekonomilerinin büyümesi ve kalkınmayı gerçekleştirebilmesi için var olan beşeri

⁴⁶ OECD, “The Appraisal Investments in Educational Facilities”, **European Investment Bank**, Paris, 2000, s. 75-79

⁴⁷ Sevgin Fettahoğlu Demirci, “Eğitim ve Verimlilik”, **Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim**, Kasım 2011, S.141, s.16

⁴⁸ Mehmet Arslan, “Eğitimde Verimlilik”, **MPM Yayınları Anahtar Gazetesi** (Eylül Sayısı), Ankara, 2000, s.8

kaynaklarını en verimli şekilde kullanmalıdır. Sürdürülebilir bir kalkınmayı sağlayabilmek için de verimlilik artışı tabiri caizse elzemdir.

Verimlilik artışı, ülkelerin iktisadi gelişimlerini sağlamak ve gelişimi sürdürülebilir kılmak adına ortaya atılan yolların birçoğunda üzerinde en çok durulan noktalardan biridir. Bir ekonominin sağlıklı bir şekilde devamlılığını sağlama, milli geliri artırma ve bireysel yaşam kalitesini yükseltme gibi konularda verimlilik artışının rolü, genel-geçer bir kanı olarak ortaya konulmaktadır. İktisadi kalkınmayı doğrudan etkileyen bir unsur olarak verimlilik; ücretler, maliyetler ve ülkedeki gelir dağılımı gibi en temel iktisadi değişkenler arasında somut ve bir o kadar da mühim münasebetler meydana getirdiğinden iktisadi kalkınma, ülke adına üretim ve rekabet gücünün artırılması, istihdam olanaklarının geliştirilmesi ve bilhassa gelişmekte olan ülkelerin en büyük sorunlarından biri olan işsizliğin önlenmesi veçhesinden bir hayli önem teşkil etmektedir. Verimliliğin düşük olduğu ülkelerde işsizlik ve enflasyon gibi problemler içinden çıkılmaz bir hale bürünmektedir.⁴⁹

Tablo 6: Eğitim Düzeyi ile Verimlilik İlişkisi

Eğitim Düzeyi	Verimlilik Düzeyinde Yarattığı Artış (%)
İlköğretim	40
Ortaöğretim	102
Yükseköğretim	300

Kaynak: Y. Engin, “Eğitim, Üretim ve Verimlilik”, **Mercek**, Ekim 1996, S.4, s.45

Verimlilik artışında eğitimin çok kilit bir rolü olduğundan daha önce bahsedilmiştir. Tablo 6’da eğitim ve verimlilik artışı arasındaki ilişki görülmektedir. Eğitimle verimlilik hakkında yaptığı araştırmalarla bilinen Rus Akademisyen S.G. Strumilin, ilköğretimin bir işçinin verimliliğini %40, ortaöğretimin %102 ve yükseköğretimin ise %300’lerde artırdığını ifade etmektedir. Bu konuda Amerika Birleşik Devletleri’nde yapılan araştırmalar ise dört yıllık ortaöğretimin işçilerin gelirlerinde diğer işçilere oranla %14 dolaylarında artış sağladığını göstermektedir.⁵⁰

⁴⁹ Hakan Çetintaş ve Halis Başel, “Eğitimin İstihdam ve Verimliliğe Etkisi”, **Celal Bayar Üniversitesi İİBF Yönetim ve Ekonomi Dergisi**, 1999, S.5, s.104

⁵⁰ Yusuf Engin, “Eğitim, Üretim ve Verimlilik”, **Mercek**, S.4, Ekim 1996, s.45

1.6.4. Teknoloji Meydana Getirme ve Yeni Teknoloji Kullanımını Kolaylaştırma

21. yüzyılın dünyası bilginin, bilişimin ve teknolojinin dünyasıdır aynı zamanda. Hızla değişen dünya düzenin ülkeler, iktisadi kalkınmalarını gerçekleştirebilmek adına teknoloji geliştirmek, teknolojik ürünler ortaya koymak ve bu teknolojileri iktisadi ve toplumsal faydaya dönüştürmek zorundadır. Bir toplumun bilişim ve teknoloji anlamında gelişimi de ancak ve ancak eğitimle sağlanabilir. İktisadi kalkınmanın gerçekleştirilebilmesi ve bunun sürdürülebilir kılınması eğitimle mümkündür.⁵¹

Eğitim, toplumsal yaşantının neredeyse her noktasında kayda değer ölçüde bilgi, ilim ve teknoloji üretimine olanak vererek iktisadi ve sosyal yapıda değişim ve dönüşümlere vesile olmaktadır.⁵² Güney Kore, Tayvan, Hong Kong ve Singapur gibi Doğu Asya ülkeleri; son yıllarda bilim çalışmalara ağırlık vermeleri ve ithal ettikleri yeni teknolojiye sahip ürünleri iktisadi yaşama entegre etmeyi başarmaları, bugün onların gelişmiş ülkeler kategorisinde adlarının geçmesinde önemli rol oynamıştır. Adı geçen ülkelerin bilim, Ar-Ge ve teknolojik altyapıya yapılan yatırımlardan önce eğitime ciddi bir şekilde yatırım yapmaları, mevcut iktisadi kalkınmalarını sürdürülebilir kılmakta en kritik faktör olmuştur. Bu ülkeler birçok öğrencisini yurt dışına eğitim amaçlı gönderip parlak beyinler olarak dönmelerini sağlamış ve yıllar içinde elde ettikleri hızlı teknolojik gelişim sayesinde de üretimde verimlilik artışı sağlayarak yüksek ekonomik kalkınma hızına ulaşmıştır.⁵³ Sözün özü şu ki esasında geçmişte de olduğu gibi günümüzde de iktisadi kalkınmayı sağlayacak yeni teknolojiler yalnızca eğitim ile üretilmektedir.

---

⁵¹ Steve Dowrick, “The Contribution of Innovation and Education to Economic Growth”, Ocak 2002, s.2

⁵² Kjetil Storesletten ve Fabrizio Zilibotti, “Education, Educational Policy and Growth”, **Swedish Economic Policy Review** 7, 2000, s.54-57

⁵³ Cem Kozlu, **Türkiye Mucizesi için Vizyon Arayışları ve Asya Modelleri**, 6. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 2004, s.124-127

1.6.5. Düşük Doğurganlık ve Bebek Ölüm Hızı Etkisi

Eğitim düzeyi yüksek insanlardan oluşan toplumların temel sağlık göstergeleri ekseriyetle diğer toplumlara göre daha iyidir. Eğitim seviyesindeki artışla doğrudan sonra hayatta kalma ümidi, bebek ölüm hızı ve doğurganlık hızı arasında yakın bir ilişkiden söz etmek mümkündür. Bireylerin eğitim seviyeleri arttıkça ortalama yaşam süresi de artmış ve daha düşük seviyede bebek ölüm oranları görülmüş, birey ve halk sağlığıyla ilgili önemli dışsallıklar sağlanmıştır.⁵⁴

Kadınların eğitim düzeyleri arttıkça doğurganlık oranlarında düşüş yaşanmaktadır. Bu ahvâl, nüfus artış hızı bir hayli yüksek olan azgelişmiş ya da geri kalmış ülkeler adına son derece önemlidir. Sağlık ve yaşam koşullarındaki iyileşme ve gelişmeler, üretim artışı da sağlamaktadır. Bu bağlamda Hindistan'da gerçekleştirilmiş olan bir bilimsel çalışma, kayda değer bulgulara sahiptir. Bu çalışmada bin kız çocuğunun ilköğretim kademesine ilave olarak bir yıllık eğitiminin 32 bin dolara (o zamanlar) mal olduğu fakat bu ilave eğitimin doğurganlık oranının azalması ile 75 bin dolar, çocuk ölümlerinin azalmasıyla 32 bin dolar ve ölümcül hastalıkların azalması dolayısıyla da 2300 dolar fayda yarattığı hesaplanmıştır.⁵⁵

1.6.6. Demokratikleşmeye Katkısı

Demokrasi, özü itibariyle halk tarafından seçilmiş yönetimin halkın arzuladığını veya halkın yararına gördüğü kararları almasına imkan veren bir siyasi sistemdir. Lakin gerçekte neyi istediğini veya kendi adına neyin en iyisi ve yararlısı olacağını bilebilmesi için de halkın iyi eğitilmiş olması gerekmektedir. Demokrasi; bilgilendirilmiş, aydınlatılmış, sorgulayıcı ve farkındalığı yüksek bir toplumda sağlıklı işleyebilen bir sistemdir. Aksi halde demokrasi, iktidarın elinde bir oyuncığa dönüşür ve otokrasi meydana getirir. Bu bağlamda, ünlü filozof J.S. Mill, “evrensel eğitimin evrensel oy(seçme) hakkından önce gelmesi gerektiğini” vurgulamaktadır.⁵⁶

⁵⁴ Donald S. Kenkel, "Health Behavior, Health Knowledge, and Schooling," Journal of Political Economy, University of Chicago Press, vol. 99(2), April 1991, s.287-290

⁵⁵ Sharmistha Self ve Richard Grabowski, "Does Education at All Levels Cause Growth? India, A Case Study", Economics of Education Review 23, 2004, s.49-52

⁵⁶ Robert A. Dahl, **Demokrasi ve Eleştirileri**, Çev: Levent Köker, 2. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, s.161, 162

Eğitim ile sağlıklı bir demokrasi arasındaki ilişkiyi belirleyen önemli göstergelerden birisi de bireylerin eğitim seviyeleriyle kullandıkları oy arasındaki ilişkidir. Amerika’da lise diploması olmayan kesimin %23’ü oy kullanmakta ve bu insanlar kullanacakları oylarında bir parti seçimi yaparken en çok televizyon reklamlarından etkilenmektedir.⁵⁷

Eğitim seviyesi yüksek bir toplumda kişisel hak ve özgürlükler ön planda tutulur. Kurallara uyulur, kanunlara ve bireylere saygı duyulur. Bu da daha güçlü ve daha iyi bir demokratik yapıya imkan verir. İstikrarlı, özgür, güçlü ve demokratik bir toplum düzeninin sağlanabilmesi de toplumun bir bütün olarak eğitim düzeyini yükseltmekten geçmektedir.

1.6.7. Suç İşleme Oranlarında Azalma Sağlama

İnsanların eğitim seviyesinin yükselmesinin önemli faydalarından biri de toplumda suç işleme oranlarının azalmasını sağlamaktır. Eğitim düzeyi ve gelir arasında lineer bir ilişki söz konusu olduğundan eğitim seviyesi arttıkça bireylerin gelir düzeyi de artacaktır. Dolayısıyla gelir düzeyi yüksek olan veya yükselen birinin hapis yatması nedeniyle vazgeçmesi gereken gelirin alternatif maliyeti artacağından, eğitilmiş kişilerin suç işlemekten uzak durmaları onlar adına ussal bir davranış biçimi olmaktadır. Belirli bir refah seviyesine sahip ve geliri olan bir kişinin suç işleme meyili düşecektir.⁵⁸

OECD’nin yaptığı araştırmada dünyanın pek çok ülkesinden daha yüksek cinayet suçu işlenen ülkelerinden biri olan Amerika’da, eğitim harcamalarında oluşan %2’ye yakınlık bir artış, 100 bin kişi başına düşen cinayet suçlarının uzun vadede %9 seviyelerinden %7 seviyelerine düşmesini sağlamaktadır.⁵⁹

---

⁵⁷ OECD, **a.g.e.**, s.68

⁵⁸ Orhan Şener, **Kamu Ekonomisi**, 13. Baskı, Beta Basım Yayın, İstanbul, 2017, s.357, 358

⁵⁹ OECD, **a.g.e.**, s.64, 78

1.7. Eğitimin İktisadi Rolüne İlişkin Yaklaşımlar

Eğitimin iktisadi rolüyle ilintili olarak beşeri sermaye yaklaşımı, eleme hipotezi, kuyruk hipotezi, ikili işgücü piyasaları yaklaşımı ve radikal yaklaşım olmak üzere muhtelif yaklaşımlar üzerinde durulmaktadır.

1.7.1. Beşeri Sermaye Yaklaşımı

Bu yaklaşım, insanların eğitim, yetiştirme ya da diğer etkinlikler aracılığıyla kendilerine yatırım yapmaları ve böylelikle yaşam boyu kazançlarını artırarak gelecekteki gelirlerini yükseltme düşüncesi temeline dayanmaktadır.⁶⁰

Beşeri sermaye yaklaşımı, eğitimin iktisadi rolünü açıklayan en öncül yaklaşım olarak kabul edilmektedir. İktisadi kalkınmada beşeri sermaye yatırımlarının önemine ilk dikkat çeken isimler S.Kuznets ve M.Friedman'dır. Bu girişimin kuram haline dönüştürülmesi ise T.W.Schultz tarafından gerçekleştirilmiştir.⁶¹

İktisadi gelişme süreci içinde beşer faktörünün önemini açıklamaya yönelik geliştirilen beşeri sermaye kuramı, insana yapılan yatırımlarla kalkınma periyodunun daha kısa sürede gerçekleşeceğini ileri sürmektedir.⁶²

Beşeri sermaye kuramı, eğitim iktisadi araştırmalarının odak noktasını oluşturmaktadır. Bu kurama göre, eğitime yapılan yatırımın artması, kişilerin verimliliklerini artırarak onların daha yüksek kazançlar elde edebilmesine olanak vermektedir. Bu bağlamda kuram, marjinal verimlilik kuramı ile uyumludur. Ceteris Paribus durumunda daha verimli işgücü, daha yüksek kazanç sağlayacaktır. Emeğin daha verimli olabilmesi için de daha fazla eğitim yatırımına ihtiyaç duyulmaktadır.⁶³

Bu doğrultuda yetkililere düşen görev; eğitim sistemini çağa uygun, gelişen ve değişen dünyanın ihtiyaçlarına yönelik, bugünün ve geleceğin mesleklerine entegre insan gücünü yetiştirmek üzere dönüştürmektir.

---

⁶⁰ Mahmut Tezcan, **a.g.e.** s.93

⁶¹ Güneri Akalın, **Kamu Ekonomisi**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2000, s.224

⁶² T.W.Schultz, "Investment in Human Capital: The Role of Education and Economic Performance Across Countries", New York: Free Press, 1971, s.24

⁶³ L.İşıl Ünal, "Eğitimin Ekonomik Rolü ve Türkiye İle İlgili Bulgular", 3. İzmir İktisat Kongresi, Sosyal Değişim ve Sosyal Gelişme Stratejileri, DPT Yayınları, 1993, s.227

1.7.2. Eleme Hipotezi

Hipoteze göre; işverenlerin, ilk etapta çalışanlarının eğitim bilgileri dışında onlarla ilgili hiçbir bilgisi yoktur. Bu nedenle alınan eğitim, önerilecek ücretin veya pozisyonun temeli olarak kullanılır. Şayet üniversite mezunlarının marjinal ürünleri, başlangıçta bilgi birikimlerinden dolayı daha az eğitilmiş kişilere göre oransal olarak daha yüksekse eğitim seviyesi daha yüksek kişiler diğerlerine göre daha yüksek ücret alır veya o işe alınır.⁶⁴

Eleme hipotezine göre eğitim, sadece işverenlerin önemli bulduğu otoriteye yönelik davranış, işin yapılmasında gösterilen özen, dikkat ve motivasyon gibi belli başlı özelliklere ya da doğuştan üstün yeteneklere sahip kişilerin belirlenmesinde işverenlere işaret verme gibi bir fonksiyona sahiptir. Hipotez, bir başka deyişle belirli bir eğitim sürecinden geçenlerin aldıkları diploma veya sertifika gibi belgelerin onların iş bulmaları için yeterli olduğunu, bu belgelerin muhakkak bireyin yeteneklerinin geliştirilmiş, ona belirli yetenekler kazandırılmış olduğu anlamına gelmeyeceğinin altını çizmektedir. Bir bakıma, eğitimin kendilerine iş verilmesi gerekmeyenleri eleyen bir süzgeç fonksiyonu taşıdığı iddia edilmektedir.⁶⁵

Eleme hipotezine göre, eğitim sisteminin iktisadi amacı, insanları farklı verimlilik düzeylerine göre tanımlamaktır. Eğitim, bireyleri yeteneklerine göre sınıflandıran ve bu yetenekleri eğitim belgeleriyle etiketleyen bir mekanizmadır. Dolayısıyla diploma, sertifika vb. belgeler belli tür ve düzeydeki yeteneklerin işaretleridir. Bu belgeler bireyi sahip olduğu özelliklerle tanımlamaktadır. İşverenler, bu belgeleri göz önünde bulundurarak istedikleri niteliklere sahip olanlarla olmayanları birbirinden ayırmaktadır. Böylece eğitim verimliliği, diğerlerinden daha yüksek olan bireyleri tanımlayan bir mekanizmaya dönüşür.

Kişiler, eğitim programının maliyeti ve bu programı bitirenlere ödenen ücreti dikkate alarak seçim yapmaktadır. İşverenlerse farklı eğitim programlarından mezun kişileri işe alarak onları gözlemleyip eğitimle verimliliğin uygun dağılımını inceler ve her bir iş kategorisine uygun ücret düzeyini belirlemektedir. Bu doğrultuda eğitimsel

⁶⁴ Richard Layard, **Tackling Inequality**, Palgrave Macmillan, United Kingdom, 1999, s.155,156

⁶⁵ M.Hanifi.Aslan, **Hizmet Ekonomisi**, İstanbul, Alfa Basım Yayın, 1998, s.309, 310

kazanımlar ve bunu sembolize eden diplomalar yahut diğer eğitim belgeleri, piyasada belli tür ve düzeydeki yeteneklerin tamamlayıcısı olmaktadır. Eğitimin bu tamamlayıcı özelliği, işverenlerin bireyleri uygun işlere yerleştirmelerine yaradığından eğitim, verimliliğin ve üretimin artmasında da rol oynamaktadır. Eleme hipotezi, beşeri sermaye kuramının ileri sürdüğü gibi eğitimi, verimlilikle ilişkili özellikleri üreten bir sistem olarak değil, söz konusu nitelikleri tamamlayan bir mekanizma olarak ele almaktadır.⁶⁶

1.7.3. Kuyruk Hipotezi

Kuyruk hipotezinin ileri sürdüğü görüşte eğitim, çalışanın potansiyel verimliliğini belirleyen bir etken olarak görülmemektedir çünkü verimlilik işin bir özelliğidir. Yüksek düzeyde verimlilikte işler, modern teknoloji kullanılarak gerçekleştirilen işlerdir ve haliyle bu işleri yapan kişilere yüksek ücret ödenir.⁶⁷ İşverenlerin işe eleman alırken dikkat ettikleri husus, kişilerin verimliliğinin işin verimliliğine yükseltilmesi için katlanılması gereken yetiştirme maliyetinin en az düzeyde tutulmasıdır. Bunun sağlanabilmesi için adaylar arasında en yetiştirilebilir olanının seçilmesi gerekir. Kişinin bu noktada seçimini etkileyen etmenlerden en önemlisi ise eğitimidir.

İş yapısı içinde ihtiyaç duyulan becerilerin çeşitliliği ve buna paralel olarak bireylerin sahip olduğu eğitim farklılıkları nedeniyle şirketlerin eleman alma konusunda içsel işgücü piyasalarını kullanma eğiliminde oldukları görülmektedir. Böylece işverenler dışarıdan en nitelikli elemanı alıp en az maliyetle en verimli işlerde istihdam ederler.⁶⁸ Sonuç olarak vurgulanmak istenen nokta, işe başvuranlar arasında öğrenme yeteneği en yüksek olanların işe alınmasıdır. Neticede amaç verimliliğe en kısa sürede ulaşmaya çalışmaktır. Bireylerin eğitim aldıkları süre zarfında öğrenme yetileri daha gelişmiş olacağı için bireyler eğitim düzeylerine göre sıralanır ve en niteliklisi işe alınır.

⁶⁶ Nazım Öztürk, “İktisadi Kalkınmada Eğitimin Rolü”, **Sosyoekonomi**, Ocak-Haziran 2005, s.32.

⁶⁷ Martin Carnoy, “Economics of Education”, International Encyclopedia of Economics of Education, (Edited M. Carnoy), New York: Pergamon, Second Edition, s.1-9

⁶⁸ L.İşıl Ünal, **a.g.e.**, s.228, 229

1.7.4. İkili İşgücü Piyasası Kuramı

İkili işgücü piyasası kuramı, beşeri sermaye kuramından farklı olarak emek piyasalarında her zaman ve her koşulda marjinal verimlilik kuramının geçerli olamayacağını ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda marjinal verimlilik kuramı, sadece emek piyasasının belirli kesimine uygulanabilmekte, tüm piyasa içinde geçerli olmamaktadır. Bu açıdan emek piyasasında ücretlerin belirlenmesi ve işgücünün işlere dağılımında eğitim ve diğer beşeri sermaye değişkenlerinin rollerinin vurgulanması gereksiz görülmektedir. Bireyler arasındaki eğitim farklılıkları ve emeğin verimliliği ile ilgili diğer özellikler açısından söz konusu olan başkalıklar, gelirdeki farklılıkları kesinlikle yansıtmamaktadır çünkü ücretler kişilere göre değil, işlere göre belirlenmektedir.⁶⁹

İşgücü piyasasını birincil ve ikincil olarak iki parçaya ayıran ikili işgücü piyasası kuramına göre birincil işgücü piyasasında iç dinamikler bakımından yüksek ücret, iyi çalışma koşulları, istikrarlı ve düzenli bir istihdam ile iş güvenliği yer almaktadır. Buna mukabil ikincil piyasadaysa düşük ücret, düşük statü, uygun olmayan çalışma koşullarıyla yükselme fırsatlarının pek olmadığı bir yapı söz konusudur.⁷⁰

Birincil işler ekseriyetle sermaye yoğun endüstrilerde bulunmaktadır. Bu endüstrilerde düzenli bir üretim talebi, yüksek üretim hacmi bulunan sendikalaşmanın olduğu firmalar yer alır. Bu piyasada bulunan işgücünün eğitim düzeyi yüksektir ve çalışanlar ekonomide öncü bir yere sahiptir. Bu kişilerin çalıştıkları firmaları ve sendikalar ile sıkı bağları vardır.⁷¹

İkincil işgücü piyasasında kararsız bir ortamın varlığı oldukça hissedilmektedir. Burada işverenler yapısal içsel işgücü piyasasını oluşturmak için çaba harcamamaktadır. Gerçekte kararsız işgücü, ikincil piyasanın asıl içeriğini

---

⁶⁹ Nazım Öztürk, **a.g.e.**, s.33

⁷⁰ Robert McNabb, "Labour Market Theories and Education", **Economics of Education Research and Studies** (Edited G. Pasharopoulos), World Bank, Washington D.C. Pergamon Press, 1987, s.159

⁷¹ Ray Marshall vd., **Human Resources and Labor Markets**, Second Edition, Harper-Row Publishers New York, Evanston, San Francisco, London, 1976, s.12

oluşturmaktadır. Bu piyasada ücretler kaynağa ve talebe göre belirlenmekte, yüksek eğitim düzeyi yüksek kazancı beraberinde getirmemektedir.⁷²

Eğitim gelir ilişkisini sorgulayan bu kurama göre, eğitim ve gelirler arasındaki ilişki bizzat işgücü verimliliği ile değil, daha çok birincil emek piyasalarına girebilen çalışanları diğer çalışanlardan ayıran bazı anahtar özelliklerle ilgilidir. Eleme hipotezinde diploma gibi yeterlilik belgelerinin işveren tarafından bir tercih unsuru olarak kullanılmasından ötürü de olsa eğitim-gelir ilişkisi devam etmektedir. Oysa bölünmüş piyasalar hipotezinde böyle bir ilişki ikincil piyasalar için geçerli değildir.⁷³

1.7.5. Radikal Yaklaşım

Emek piyasasında işgücü gelirindeki farklılıkları açıklayan kuramlardan biri de radikal yaklaşımdır. Bu kurama göre, gelir dengesizliklerini açıklamada temel faktör, ailenin geçmişi ve mensup olduğu sosyal sınıftır. Eğitim, üst sınıfların servetini kuşaktan kuşağa taşıyan bir araçtan ibarettir. Genel eğitim fırsat eşitliğini sağlamaktan ziyade, kitlelerle kapitalistlerin disiplin, titizlik, bağımsız düşünceden ve yaratıcılıktan uzak olan düşüncelerini aşılarmaktan başka bir işe yaramaz. Eğitim kurumları toplum içerisindeki temel sınıf ayrımlarının aynası olup statükoyu değiştirmekten çok onu pekiştirmekte ve yeniden üretmektedir. Elit kesimin mensupları, özel okullara gittiklerinden genel eğitim bu tabakanın çıkarlarına hizmet etmektedir. Dolayısıyla eğitim, ekonomik ve sosyal değişimin bir aracı olamaz.⁷⁴

⁷² J.Ken Hinchliffe, "Education and Labor Market", **Economics of Education Research and Studies**(Edited G. Pasharapoulos) The World Bank, Washington D.C., Pergamon Press, 1987, s.225

⁷³ Yücel Uyanık, "Düalist İşgücü Piyasası Teorisi", Ankara, **Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi**, 1999, C.1, S.1, s.2,3

⁷⁴ Nazım Öztürk, **a.g.e.**, s.33

İKİNCİ BÖLÜM

FİNLANDİYA’NIN İKTİSADİ KALKINMA SÜRECİ VE EĞİTİM SİSTEMİ

2.1. İkinci Dünya Savaşı Sonrası Finlandiya

Finlandiya; Baltık denizi kıyısında, uzun bir dönem İsveç’in (1155-1809) ve bir yüz yıldan biraz fazla süreyle de Rusya’nın (1809-1917) egemenliği altında kalmıştır.

Finlandiya, Rusya’da meydana gelen Bolşevik devrimi sayesinde, bağımsızlığını ilan etmek adına 6 Aralık 1917 tarihinde çok önemli bir fırsat yakalamıştır. Sovyet Rusya hükümeti, 31 Aralık’ta Finlandiya’nın bağımsızlığını tanımıştır. Komşu devletler ve diğer Batılı ülkeler tarafından da Finlandiya’nın tanınma süreci hızlı bir şekilde gerçekleşmiştir. Sovyetler Birliği’nin Finlandiya’ya 1939’da düzenlediği saldırının akabinde tarafsız Finlandiya, bir anda II. Dünya Savaşı’nın içine çekilmiş, 1939-1940 ve 1941-1944 yılları arasında Sovyetler Birliği ve 1944-1945 yıllarında da Almanya ile bağımsızlığını koruma mücadelesi vermiştir.¹

O zamanlar yaklaşık 3.8 milyonluk bir nüfusa sahip Finlandiya’nın kaybı yaklaşık 96.000 insandır. Bu neredeyse nüfusunun %3’üne denk gelmektedir.² Üstelik 25.000 kişi dul ve 50.000 çocuk kimsesiz kaldı. Oransal olarak bakıldığında bunlar çok ciddi kayıplardır. Ülke işgal edilemedi ve nihayet Sovyetler ile barış antlaşması 19 Eylül 1944 yılında Moskova’da imzalanmıştır fakat ülkedeki Alman birlikleri Nisan 1945’e kadar çıkarılamamıştır. Bu genç ulusun kabul etmek zorunda kaldığı savaş tazminatı oldukça ağır olmuştur. Finlandiya, topraklarının %12’sini Sovyetlere teslim etmiş ve toplam nüfusunun %11’i yani yaklaşık 450.000 insan yerini değiştirmek

---

¹ Olli Vehviläinen, **Finland in the Second World War: Between Germany and Russia**, Translated by Gerard McAlester, Palgrave Macmillan, New York, 2002, s.5-7

² Ville Kivimäki, "Between Defeat and Victory: Finnish memory culture of the Second World War," **Scandinavian Journal of History**, Vol.69, 2012, s.482-484

zorunda kalmıştır. Finlerin, Sovyetlere verdiği tavizlerin gayri safi yurtiçi hasılasının % 7'sine denk geldiği tahmin edilmektedir.³

Fin halkı, kurtuluşu ve özgürlüğü uğruna büyük mücadeleler vermiştir. İkinci Dünya Savaşı ve sonrasında ortaya çıkan dış tehditler, 1918'deki iç savaşı hâlâ derinden hisseden Fin ulusunu daha sıkı birleştirmiştir. II. Dünya Savaşı sonrasında Finlandiya'daki havada siyasi istikrarsızlık kokusu söz konusu olmuştur. Lakin bu süreç aynı zamanda iktisadi dönüşümün yaşandığı, yeni sosyal fikirlerin ve sosyal politikaların palazlandığı, bilhassa da eğitimde fırsat eşitliğinin ortaya çıktığı bir süreç olmuştur. Savaşlar akabinde yaşanan siyasi ve sosyal değişimler göz önüne alınmadan eğitimin Finlandiya'da neden marka ve gerek iktisadi gerekse toplumsal açıdan kalkınmada mühim bir husus olduğunu anlamak bir hayli zordur. Finler arasında dahi Fin eğitim sistemindeki kilit başarı faktörlerinin araştırılması için işte bu savaş sonrasındaki toplumsal değişim ve dönüşümün temellerine kadar gitmek gerektiğini savunanlar vardır.⁴

Finlandiya, savaş tazminatı olarak Sovyetler Birliği'ne 1938 yılı değeriyle 300 milyon dolar ödemek zorunda kalmıştır.⁵ Bu meblağ günümüzde yaklaşık 5.5 trilyon dolara tekabül etmektedir.⁶

Savaştan sonraki yıllarda; halk arasında savaş deneyimleri, hatıraları ve izleri hakkında zihinsel bir yorgunluk söz konusu olmuş ve yaşanan şiddet olayları ve trajedilerin zamansal yakınlığı nedeniyle ülkede göreceli bir sessizlik hakim olmuştur.

Fin halkı, savaşın bıraktığı izlerin yaralarını sarmak için çok acı çekmiştir. Savaş sona erdiğinde, askeri harekâtlar bittiğinde yoksulluk ve kıtlık devam etmiştir. Ülkenin psikolojik ve maddi olarak yeniden yapılanması on yıldan fazla sürmüş ve Batılı komşularına kıyasla bir süre daha az gelişmiş ülke olarak kalmıştır. 1960'lara kadar fabrikalarda grevler ve oturma eylemleri gibi birçok protesto ve isyan meydana

---

³ Pasi Sahlberg, **Finlandiya Eğitim Devrimi**, Çev: Dilek Boyraz, 1. Baskı, İstanbul, Sola Yayınları, 2019, s.4-5

⁴ Pasi Sahlberg, **a.g.e.** s.5

⁵ "Russia To Get Last Payment From Finland". news.google.ca. 1952-09-01. Retrieved 10 July 2011.

⁶ \$300,000,000 in 1938 → \$5,458,957,446.81 in 2019". CPI Inflation Calculator. Retrieved 8 September 2019.

gelmiştir. Bu başkaldırmaların nedeniyse düşük yaşam standardı ve alım gücündeki erozyondur.⁷

Birçok zorluğa karşı verilen mücadelelerle ve savaşın yaralarını sarmakla geçen yıllarda iyi şeyler de olmuştur. Yeniden ayağa kalkma arzusunun gayretiyle çalışan Fin halkının büyük katkılarıyla iktisadi cihetten ciddi gelişmeler de baş göstermeye başlamıştır.

1949-1950 arasında yaşanan Kış Çöküşü nedeniyle istihdam ve toplam üretimde önemli düşüşler meydana gelmiştir. İktisadi büyümenin 1949'da %6 seviyelerinden 1950'de %3'lere gerilediği görülmüştür. Ancak özel tüketimde yaşanan artış, ülke adına yeni bir büyüme döneminin başlangıcına işaret etmiştir. 1951'de Kore Savaşı ile birlikte ihracatta ciddi bir artış meydana gelmiş ve bu da GSYİH'de %8.5'lik bir artış sağlamıştır. Fakat savaşın sona ermesiyle birlikte ihracatta keskin bir düşüş meydana gelir. Bu da 1953'te GSYİH'nin %1'e düşmesine sebebiyet vermiştir. Akabinde Batı Avrupa'da talebin canlandığı bir dönem başlasa da sıkı para politikaları ve ithalat kontrolleri nedeniyle Fin ekonomisinde arzu edilen toparlanma gerçekleşmemiştir.

1958'de yaşanan depresyon uluslararası ticarete önemli derecede bir durgunluğa sebep olmuş ve bu durum 1956'da başlayan genel grevde ve sıkı iktisadi politikalarda gevşemeye yol açmıştır. Fakat 1957 yılındaki büyük devalüasyon sayesinde Finlandiya uluslararası ihracatta rekabet gücünü durgunluk dönemi geçtikten sonra korumayı başarmıştır.⁸

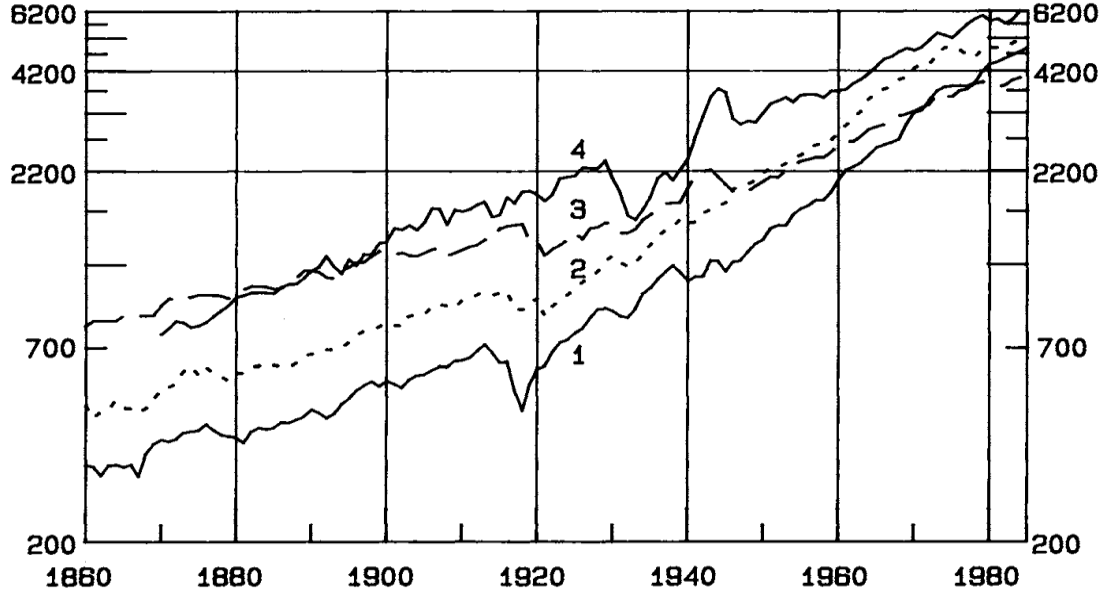
---

⁷ Jussi Turtiainen ve Ari Väänänen, "Men of Steel? The Masculinity of Metal Industry Workers in Finland after World War II", **Journal of Social History Advance Access**, 6 Kasım 2012, s.5

⁸ Ritta Hjerpe, **The Finnish Economy 1860-1985**, Bank of Finland Publications, Helsinki, 1989, s.49

Grafik 1: 1970 Yılı Satın Alma Gücü Paritesine Göre 1860-1985 Yılları Arası Finlandiya, İsveç, Büyük Britanya ve ABD'nin Kişi Başına Düşen Milli Geliri

Kişi Başı Gelir

Kaynak: Ritta Hjerpe, *The Finnish Economy 1860-1985*, Bank of Finland Publications, Helsinki, 1989, s.52

1.Finlandiya 2.İsveç 3.Birleşik Krallık 4.Amerika Birleşik Devletleri

Fin ekonomisi dönem dönem durgunluklar, krizler geçirir de 1946 ile 1974 yılları arasında Finlandiya'nın iktisadi büyüme hızı ortalama %4.9 olarak gerçekleşmiştir. Bölgenin en güçlü ülkelerinden İsveç ile Finlandiya arasında kişi başına düşen gelir bakımından fark, iki savaş arası dönemde ortalama olarak Birinci Dünya Savaşı döneminden daha düşüktür. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonrasında bu fark 1960'lı yılların sonundan başlayarak 1980'lere kadar azalmaya devam etmiştir. 1960 sonrası Finlandiya'dan İsveç'e kayda değer sayıda göç olmuştur. Bu Fin göçmenler esas olarak aktif nüfusun genç üyelerinden oluşmakta ve işgücü ihtiyacını karşılamak adına çok kıymetliydi ve bu noktada Finlandiya önemli bir kayıp yaşamıştır. 1985'te kişi başına düşen milli gelir İsveç'te olduğundan %10 daha az olarak gerçekleşmiştir. Ancak unutmamalıdır ki 1970'lerde Finlandiya, kişi başına düşen gelir bakımından Büyük Britanya'yı sollamıştır ve ABD ile de makası

daraltmayı başarmıştır. Bu dönemlerde yani 1974-1985 arasında da GSYİH’de büyüme oranı ortalama %2.7 olarak gerçekleşmiştir.⁹

Zaman zaman durgunluklar ve krizler yaşasa da II. Dünya Savaşı sonrasında Fin ekonomisi ve toplumunun gelişimini, yıllar içerisinde yaşanan şu 3 gelişme ve dönüşüm ile özetlemek mümkündür:¹⁰

- Bir tarım ülkesi olma özelliğinden sanayileşmiş bir toplum yapısına geçişle eğitimde fırsat eşitliğini artırmak(1945-1970)
- Büyüyen bir hizmetler sektörü gerçeğiyle artan teknoloji ve teknolojik yeniliği haiz bir refah toplumu ilkeleriyle kamuya has çok programlı bir okul sistemi oluşturmak(1970-1985)
- Yüksek teknoloji ve bilgiye dayalı ekonomi yapısı düsturuyla oluşan yeni bir kimliğe uyum sağlayarak temel eğitim kalitesini geliştirmek ve yükseköğretimi artırmak(1985’ten günümüze)

Finlandiya eğitim politikası, İkinci Dünya Savaşı sonrası yeni bir görünüme bürünmüştür. Siyasi sol kanat, Fin okul sisteminin demokratikleşmesini ve yenilenmesini istemiştir. 1945 baharında yapılan parlamento seçimlerinin kazanılmasından sonra sol, iddialarını hızlandırmada artık elverişli bir konumdaydı. Savaşın sonucu, Finlandiya’daki Alman etkisini önemli ölçüde azaltmış, akademik ve kültürel çevrelerde Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere, yeni yön tabelası olmuştur.¹¹

2.2. Soğuk Savaş Dönemi’nde Finlandiya

Finlandiya’nın II. Dünya Savaşı’ndan bu yana geçen dönemde yaşadığı deneyimler, İskandinav komşularının deneyimlerinden oldukça farklı olmuştur. 1939-40 ve 1941-44 yıllarında Sovyetler Birliği’ne karşı yapılan fakat yenilgiyle neticelenen bu iki savaş, Finlandiya’nın savaş sonrası varlığının da koşullarını yaratmıştır. Savaş sonrası yapılan barış antlaşmasının bir şartı, Finlandiya’nın Sovyetler Birliği’nin

⁹ Ritta Hjerpe, **a.g.e.**, s.49, 50, 53

¹⁰ Pasi Sahlberg, “Rethinking Accountability in a Knowledge Society”, **Journal of Educational Change** 11, 2010, s. 47-54

¹¹ Janne Sääntti ve Jari Salminen, “Development of Teacher Education in Finland 1945-2015”, University of Helsinki, October 2015, s.2

aleyhine olan herhangi bir ittifakın içine girmekten kaçınması olmuştur. Bu şart, 1948’de iki ülke arasında imzalanan dostluk, işbirliği ve karşılıklı yardımlaşma antlaşmasıyla da doğrulanmıştır. Batılı güçler, bu anlaşmayı akıldan çıkarmamıştır ve Finlandiya’nın hassas konumunu zorlaştıracı adımlardan da kaçınmışlardır. Atmosferi sakin tutmaya yardımcı olan bir diğer faktör de İsveç’in 1948-49 döneminden sonra tarafsızlığını devam ettirmesi olmuştur.

Bununla birlikte Finlandiya, soğuk savaşın etkilerini özellikle de iç politik faktörler dolayısıyla önleyememiştir. Komünizme karşı ideolojik bir kampanya yürütme hakkı, bu bağlamda İsveç kitle iletişim araçlarını izleyen Finlandiya’daki bağımsız basın tarafından öne sürülmüştür. Komünizme karşı homurdanmalar, Moskova tarafından SSCB-Finlandiya ilişkilerine Batı müdahalesi olarak yorumlanmıştır. 1958 ile 1962’de SSCB ile Finlandiya arasında yaşanan krizler, daha geniş uluslararası gerilimlerden kaynaklanan faktörlerle de açıkça bağlantılı olmuştur.¹² Ancak soğuk savaş döneminde bilhassa Sosyal Demokratlar’ın Fin siyaset sahnesinde sık sık vurgulamaya çalıştığı “İskandinav demokrasisi” veya “İskandinav toplumu” söylemleri, Finlandiya’nın Doğu Bloğu’na ait olmadığına, gelişmenin toplumların doğasında var olan bir özellik olduğuna ve bunun da içsel olarak Fin toplumunda bulunduğu olan inançlarını vurgulamak için söylenmiştir.¹³

Finlandiya, soğuk savaş sırasında Doğu ve Batı’nın siyasi etkilerini dengelemeye çalışan bir ülke profili çizmiştir. II. Dünya Savaşı’nda savaşan Avrupa ülkelerinden sadece İngiltere ve Finlandiya, savaş boyunca parlamenter demokrasiler olarak devam edebilmiştir. Üstelik Finlandiya, Doğu ve Orta Avrupa ülkelerinin aksine, iki savaş arası dönemde de diktatörlüklere teslim olmayıp demokrasisini ayakta tutmayı başarabilmiştir. 1940’ların başında SSCB’ye karşı iki büyük savaş yaşamış fakat işgal edilememiştir. Ancak savaş sonrası yıllarda Finlandiya’nın Çekoslovakya’nın izinden gideceği ve komünist bir uydu olacağı korkusu doğmuştur fakat Finler, Batılı kapitalist bir toplum olarak kaldı. Bununla beraber, iç siyasetinde Komünist zihniyetle zorlu mücadele etmek zorunda kalmıştır. Fin siyasal hayatında

---

¹² Jukka Nevakivi, “Finland in the Cold War”, *Scandinavian Journal of History*, 10:3, 1985, s.211

¹³ Pauli Kettunen, “The Nordic Welfare State in Finland”, *Scandinavian Journal of History*, 26:3, 2001, s. 234

başarılı olmak için bir politikacının Sovyetlerle iyi ilişkiler içinde olması gerekmektedir. Bu durum, Urho Kekkonen'in(1900-86) 25 yıl boyunca(1956-81) cumhurbaşkanlığı görevinde kalmasının ana nedenlerinden biri olmuştur.¹⁴

Soğuk savaş dönemi boyunca Finlandiya'nın konumu, birçok gözlemciye bir çelişki olarak görünmüştür. Finlandiya, geleneksel, iktisadi ve kültürel olarak batıya doğru yönelmiştir fakat aynı zamanda genel dış politika bağlamında Sovyetler Birliği zihniyeti etkisi altında olmuştur. 1940'ların ortalarından itibaren Finlandiya, Nordik tipi bir uzlaşma topluluğu olarak nitelendirilebilir. 1960'lı yılların ortalarına değin siyasi aktörler arasındaki ilişkilerin genel olarak dengesiz olmasına rağmen “demokratik korporatizm” ve “konsensüs politikaları” olarak adlandırılan unsurlar, 1945'ten itibaren Fin siyasetinde büyük ölçüde fark edilebilir. Ancak görece güçlü Komünist hareket, 1960'ların ortalarına kadar uzlaşma topluluğunun dışında olmuştur.¹⁵

Finlandiya hükümetinin oluşumu temel olarak 1937'den 1987'ye dek tarımsal reform hareketi yanlıları ve emekçi kesimin çıkarları arasındaki müzakerelere dayanmaktadır. Nordik karşılaştırmalardaki temel fark, Finlandiya'da tarımsal çıkarlar göreceli olarak geç sanayi kalkınması yüzünden dikkate değer şekilde güçlüydü. 1945-1948 arasında Finlandiya; Sosyal Demokratlar ile Komünistler ve Tarım Partisi olmak üzere iki popüler cephe tarafından yönetilmiştir. Savaşın hemen akabinde 1949'da Komünistlerin konsensüs topluluğunun dışında tecrit edilmesine yol açan, çoğulcu toplumun sözcüleri ile Komünistler arasında güç için teklif yapılmıştır. K.-A. Fagerholm(1948-50) altındaki Sosyal Demokratik azınlık hükümeti ve Urho Kekkonen(1950-51) altındaki Tarım Partisi öncülüğündeki azınlık hükümeti bu süreçte geçici çözümler olmuştur. 1951-57 yılları arasında yine, Sosyal Demokratlar ile Tarım Partisi arasında güçlü bir hükümet işbirliği vardır. 1957'de bölünen Sosyal Demokrat Parti'nin, Solcu Halk Cephesi olarak yeniden ortaya çıktığı 1966'ya kadar Fin siyasetinde ağırlık Tarım Partisi'nde oldu. Örneğin Uluslararası Serbest Ticaret

¹⁴ Lotta Lounasmeri ve Jukka Kortti, “Campaigning between East and West: Finland and the Cold War in the presidential campaign films of Urho Kekkonen”, **Cold War History**, University of Helsinki, Helsinki, 2018, s.2

¹⁵ Peter J. Katzenstein, “Small States in World Markets. Industrial Policy in Europe”, New York: Cornell University Press 1985, s.30-33, 87-90.

Birliği(EFTA) ile yapılan görüşmeler, J. Sukselainen'in(1959-61) aktif rol aldığı tarımsal reform hareketi yanlılarının hükümeti döneminde gerçekleştirildi.¹⁶

1940'ların sonları ile 1950'lerde uygulanan iktisat politikaları; yeni, demokratik ve müreffeh bir Finlandiya'yı meydana getirmek için geleneksel düşünce kalıplarının bir karışımı olmuştur adeta. İstihdamın sürdürölmesi ve reel ücretlerin yükseltilmesi gibi politikalar savaş sonrasında uygulanmaya çalışılan en önemli politikalarından olmuştur. Ancak istikrar politikalarının araçları, komşu İskandinav ülkeleriyle kıyaslandığında modası geçmiş türdendi. Dolayısıyla Finlandiya refah devletinin ilk emareleri ancak 1960'lardan itibaren yavaş yavaş belirmeye başladı. Keynesyen iktisat politikaları, siyasi karar alıcılar arasında ancak 1970'lerin sonu ile 80'lerin ilk yıllarında benimsenebildi. Ülkede yapısal değışiklikler gerçekleştirmek, esnek bir düzen sağlamak oldukça zordu, ki bu Batı Avrupalı küçük ülkelerin uluslararası iktisadi entegrasyonla ilişkisinin karakteristik özelliği olarak görmek mümkündür.¹⁷

1960'lı yıllarda Fin toplumu; sanayileşme, kentleşme ve refah devletinin bilinçli oluşumu anlamına gelen modernleşme sürecine başlamıştır. Finlandiya'daki sosyal değışimin ve dönüşümün hızı dikkat çekicidir. Devlet, eğitim de dahil olmak üzere idari sektörleri yeniden düzenlemeye başlamıştır. Finlandiya, ahlaki kodu terk etti ve kapsamlı mühendislik ve ilerici bir tutuma dayanan planlı ekonomiyi benimsemiştir. Bu bakış açıları, Fin gençlerini uzun vadede de Fin toplumunu yetiştirecek öğretmenler için açıkça profesyonel standartlar olarak tanımlanmış olan eski usul ve yükümlölüklerin yerini aldı. Artık başta eğitim olmak üzere her alanda profesyonellik esas alınmıştır.¹⁸

II. Dünya Savaşı'ndan sonraki ilk yirmi yıl, Finlandiya siyasi tarihi açısından çalkantılı geçmiştir. Komünist Parti, 1944 yılında savaş sonrası yapılan ilk seçimde günlük siyasetin temeline döndü ve eğitimi, sosyalist bir Fin toplumu inşa etmek adına başlıca stratejilerden biri olarak tanımlamıştır. 1948 seçimlerinde üç siyasi parti vardı

¹⁶ Tapani Paavonen, "Finland and the question of West European Economic Integration, 1947–1961", **Scandinavian Economic History Review**, s.88, 89

¹⁷ Peter J. Katzenstein, **a.g.e.**, s.39, 40

¹⁸ Janne Sääntti ve Jari Salminen, **a.g.e.**, s.5

ve bu üç parti, Finlandiya parlamentosunda neredeyse eşit sayıda sandalyeye sahip olmuştur: Sosyal Demokrat Parti(50 sandalye), Merkez Parti(49 sandalye) ve Komünist Parti(49 sandalye). Böylelikle Finlandiya'nın yeniden kuruluş serüveni başlamıştır. Siyasi konsensüs, ki buna Fin eğitim sisteminin yenilenmesi de dahil, reformlar için bir ön koşul olmuştur. Muhafazakâr Parti, 1950'li yıllarda siyasi arenadaki ağırlığını artırmış ve parlamentoda dördüncü siyasi güç olarak ortaya çıkmıştır. Siyasal eğitim komiteleri, Tüm Fin öğrenciler için bilhassa çok programlı bir temel eğitimin alt yapısını oluşturma konusunda önemli rollere sahip olmuştur ve nihayetinde 1970 yılında bu vizyon gerçekleştirildi.¹⁹

2.3. Yarı-Kapalı Bir Ekonomiden Açık Ekonomiye

Finlandiya'nın kalkınması için gereken değişimin gerçekleştirilmesi adına ekonomik yatırımlar, eğitim, yenilikçilik ve bilgi teknolojilerine yapılan yatırımlar büyük önem taşımaktadır. Telekomünikasyon piyasasının serbestleşmesi ve piyasa rekabetin gelişimi, sanayi politikalarında Ar-Ge desteği, kamu yönetiminin önemli roller üstlenmesinde de söz konusu olmuştur. “Gerçek için buluşları” içeren yenilikçilik sisteminin, kamu ve özel kesim ortaklığı, başarılı kamu yönetimi, özel sektör-üniversite ve araştırma kurumları arasında uyum ve yoğun iletişime dayalıdır. Ar-Ge odaklı ülke stratejisi için “amaç odaklı ve eşitlikçi” eğitim sistemi oluşturulmuştur. Temel eğitim herkesin hakkı ve ortak görevi olarak görülmektedir Finlandiya’da. Yüksekokul tamamlayan nüfus, toplumun %40’lık kesimini oluşturmakta ve bu, dünya ölçeğinde kayda değer bir seviyedir. Bu gelişimlere karşın bilgi ekonomisine geçiş, özel sektörün katkılarıyla olmuştur. Orman ve mühendislikle ilgili sanayilerin yanı sıra, bilgi teknolojileri de ekonominin üçüncü destek noktası olmuştur. Finlandiya’da gelecekteki başarının güvence altına alınabilmesi için geleneksel ve yenilikçi teknolojilerin bütünleşmesi ve işbirliğine gitmesi gerekliliğinin önemi kavranmıştır.²⁰

Finlandiya, biraz da “zorunlu ilişki”lerden dolayı gerek dış politika gerekse iktisadi politikalar oluşturma açısından zorluklar yaşayan bir ülke olmuştur. Tabiri

¹⁹ Pasi Sahlberg, **Finlandiya Eğitim Devrimi**, s.19

²⁰ M. Kemal Öktem, “Kalkınmada Yenilikçi Topluma Finlandiya Örneği”, Hacettepe Üniversitesi, **Araştırma Makaleleri**, Ocak 2009, s.135

caizse SSCB'nin soğuk pençesini ensesinde hissetmiştir. Haliyle genel siyasi koşullar bakımından ve politika yapma açısından Batı Avrupa'nın diğer tarafsız ülkelerinden farklılık göstermiştir. Savaş sonrasında kendisini bulduğu uluslararası pozisyon, Finlandiya'nın Batı Avrupa'nın ekonomik bütünleşmesi olarak adlandırılan organizasyona da katılımını geciktirmiştir. Finlandiya, Marshall Planı'na da katılmamıştır ve OEEC(Avrupa İktisadi İşbirliği Örgütü) dışında kalmıştır. Ancak Fin toplumu, yavaş yavaş ve farklı çözümlerle İskandinav komşularını yakalama yolunda adımlar atmaya başlamıştır.

Finlandiya, savaşlar arası dönemden miras kalan bir özellik olarak, korumacı bir ülke olmuştur. İktisadi entegrasyon, dış rekabet ve iç piyasa gücü açısından sıkıntılı olmuştur. Savaş sonrası korumacılık, neredeyse tüm sosyal gruplar tarafından desteklenmiş ve ulusal bir konsensüsü temsil etmiştir. Korumacılığı temsil eden tarifeler de nicel kısıtlamaların olmazsa olmazı olmuştur.²¹

Ülkedeki gıda ve diğer tüketim mallarına olan talep, savaş öncesi döneme kıyasla reel ücretlerdeki artışla birlikte yükselmiştir. Devlet tarafından sürdürülen gelirler politikası, nefret edilen karneye bağlama sisteminin yürürlükten kalkmasıyla gerekli hale gelmiştir. Savaştan sonra sol kanat partileri, savaş zamanındaki gibi planlı bir ekonomi programı benimsenmesini istemiştir. Ekim 1947'de işçiler, tüketiciler ve küçük çiftçiler tarafından ekonomik faaliyetlerin kontrol edilmesini amaçlayan bir plan duyuruldu. Ancak sağ görüşlü taraflar, ekonomide devlet kontrolünün azalmasını ve serbest piyasa ekonomisi görüşünü savunmuştur. Bu ideolojik bölünme, ücretli işçiler ile maaşlı insanlar, kırsal ve kentsel gruplar ve tarım sektöründe çalışanlar ile de diğer meslekler arasındaki gelir dağılımının adaletli olması meselesi, siyasi mücadelelerle daha da artmıştır. Ödenmesi gereken savaş tazminatları da göz önünde bulundurulduğunda bilhassa imalat sektörü bu noktada kritik bir öneme sahipti. Bu tür ihtilaflara karşı gerçekçi çözüm, arzı artırarak yani üretimi artırmak veya doğrudan ithalat yoluna gidilmesiydi. Lakin her iki çözüm de ihracattan kazanılan dövizin azlığı

---

²¹ Tapani Paavonen, "Finland and the Question of West European Economic Integration, 1947–1961", s.108, 109

nedeniyle dertlere tam olarak derman olamamıştır. Bazı iç ve dış baskılar da göz önüne alındığında, mevcut sistemi koruma fikri ağır basmıştır.²²

Tablo 7: Finlandiya’da 1945-52 Yılları Arası Özel Tüketim (1938=100)

	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952
Dayanıklı Mallar	50	53	56	72	72	92	125	161
Taşıt satın alımları	10	13	16	43	97	134	269	411
Yarı dayanıklı mallar	63	76	88	112	122	136	146	156
Dayanıklı olmayan mallar	90	98	105	119	123	135	141	148
Besin maddeleri	77	85	94	109	118	127	132	138
-Yağ	72	79	79	115	121	124	144	145
-Meyve	42	51	55	69	76	89	87	167
-Şeker ve tatlılar	22	34	68	140	172	191	168	164
-Kahve, çay ve kakao	16	25	28	38	52	75	77	100
Giyim eşyası	62	76	88	114	128	143	152	159
Sağlık	104	129	141	148	154	158	172	189
İletişim	227	218	211	211	206	208	261	24
Yurt dışına seyahat	6	9	16	23	53	78	154	127

Kaynak: Eino H. Laurila, Kulutus Suomen Kansantaloudessa Vuosina 1900-1975(Consumption in Finnish Economy in the years 1900-1975) **The Research Institute for the Finnish Economy**,B:42. Helsinki, 1985, s.465, 467, 491, 501, 563

1980’lerden bu yana Finlandiya’nın bugün rekabetçi ve müreffeh bir ülke olmasında iki husus çok önemli olmuştur. İlk olarak, Finlandiya toplumu tek kültürlü(homojen) bir topluma ve tarımsal/endüstriyel özellikleri ağır basan bir ekonomik yapıdan çok kültürlü, yüksek teknoloji üreten, Avrupa ekonomik ve siyasi ortamında etkin bir rol üstlenen bir bilgi ekonomisine geçiş yapmıştır. İkinci olarak da eğitim sistemi, makul kamu finansmanı yoluyla kaliteyi, eşitlik ve sosyal uyumla

²² Pihkala Erkki, “The Political Economy of Post-War Finland 1945-1952”, **Scandinavian Economic History Review**, Vol. 47, Number 3, s.40, 41

başarıyla birleştiren, iyi performans gösteren çekici ve uluslararası düzeyde incelenen bir rol model haline gelmiştir.

Geçiş süreci hiç de kolay olmamıştır. 90'ların başında Finlandiya ciddi bir bankacılık kriziyle karşılaşmıştır. İşsizlik oranı %4'ten %18'e yükselmiş, kamu borcu da GSYİH'nin %60'ına çıkmıştır. Finlandiya, ekonomisinin toparlanması için ihracat yapılarını çeşitlendirmek ve iş inovasyonlarını teşvik etmek zorunda kalmıştır. Bu mecburiyet de bilgiye dayalı endüstrilerin ortaya çıkması ve tüm Finlandiya toplumu genelinde bilgi ekonomisi kavramlarının benimsenmesini sağlamıştır. Yüzyılın sonunda da Finlandiya bir sanayi ülkesi olmaktan bilgi ekonomisine evrilmiştir.²³

2.4. Finlandiya'nın İktisadi Dönüşümü

Verimlilik ve nüfus artışı; üretimi, üretim yapısını ve üretim kaynaklarının kullanımını etkileyen bir rol oynar. Gittikçe daha ihtisaslaşmış bir iş bölümüne yönelik eğilim, son 200 yıl boyunca iktisadi kalkınmanın temel unsurları olmuştur. Talepteki değişiklikler, farklı verimlilik geliştirme imkanları ve buna bağlı olarak farklı endüstrilerdeki nispi fiyatlarda yaşanan değişiklikler, bir ekonominin yapısal değişimini tetikleyen önemli faktörleri temsil eder. Finlandiya'nın iktisadi yapısındaki değişimde temel rol oynayan özelliklerden biri de artan nüfusun ihtisaslaşmasını sağlayıp onu verimli bir işgücü haline dönüştürmek olmuştur. Finlandiya'nın dış ticaret yoluyla bazı ürünlerin üretiminde elde ettiği karşılaştırmalı üstünlükler, bu yapısal değişimi daha da hızlandırmıştır.²⁴

Bir ülkede gelirler yükseldiğinde veya azaldığında, gıda talebi gelirden daha yavaş artar veya azalır. Buna bağlı olarak da bazı dayanıklı ve yarı dayanıklı mal ve hizmetlere olan talep, gelirden daha hızlı artar ve azalır, Finlandiya'da da durum bu şekilde olmuştur. Finlandiya'da yavaş da olsa teknolojik ilerlemelerin bir sonucu olarak, farklı zamanlarda aynı ihtiyaçları karşılamak için farklı türden ürünler talep edilmiştir. Şehirleşme de yapısal değişikliği hızlandıran bir unsur olmuştur çünkü şehir sakinleri genellikle kırsalda yaşayan kuzenleri ile karşılaştırıldığında daha yüksek

²³ Pasi Sahlberg, "Education Policies for Raising Student Learning: the Finnish Approach", **Journal of Education Policy**, Vol. 22, No. 2, March 2007, World Bank, Washington DC, USA, s.147-148

²⁴ Simon Kuznets, **Modern Economic Growth, Rate, Structure and Spread**, 1st Edition, Yale University Press, New York, 1966, s.86

derecede işleme sahip ürünler talep ederler. Dolayısıyla da büyük ölçekli sanayi üretimi ve bölgesel üretim yoğunluğu sayesinde ulaşım ve dağıtım hizmetlerinde gelişmeler yaşanmıştır. Finlandiya’da üretim sistemi daha karmaşık hale geldikçe daha fazla kamu gözetimi ve kontrolü ihtiyacı doğmuştur. Örneğin teknolojik gelişmelerle birlikte, tarımsal girdilere olan talepte değişimler gözlemlenmiştir. Örneğin; araba ve traktörler için atlar, kimyasal gübreler için çiftlik gübresi, kömür ve akaryakıt için odunlar değiş tokuş edilmiştir.²⁵

Finlandiya da bugün gelişmiş bir ülke olarak, işte bu değişim ve dönüşümleri yaşamıştır. 1860 yılında tarımsal üretim, Finlandiya’daki üretim yapısına hakim olmuştur. Tarımın GSYİH’deki payı %37, ormancılık %19, avlanma ve balıkçılık da neredeyse %6’lık bir paya sahipti. Bu nedenle birincil üretim, yerli üretimin %60’ından fazlasını oluşturuyordu. Birincil üretime dahil olan işgücünün oranı %80’den fazlaydı ve bunun da %70’i tarımda, %10’a yakını da ormancılıkta çalışıyordu. İkincil üretim, imalat ve inşaat 1860’ta toplam GSYİH’nin %16’sını oluşturuyordu ve işgücü içinde önemli bir paya sahipti. Hizmetler o zaman bile toplam üretimin 1/5’inden fazlasını oluşturuyordu ancak toplam işgücünün ise %10’dan daha azlık bir kısmını oluşturmaktaydı.²⁶ 1860-1985 arasında GSYİH ve işgücündeki dağılımı Grafik 2 ve Grafik 3’te görmek mümkündür.²⁷

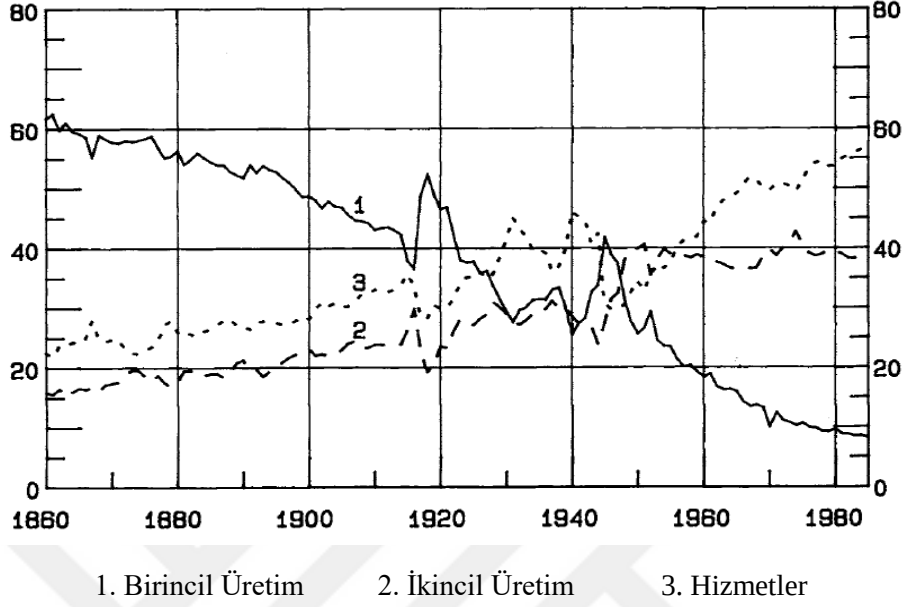
²⁵ Simon Kuznets, **a.g.e.**, s.98-104

²⁶ Ritta Hjerpe, **The Finnish Economy 1860-1985**, s.62, 63

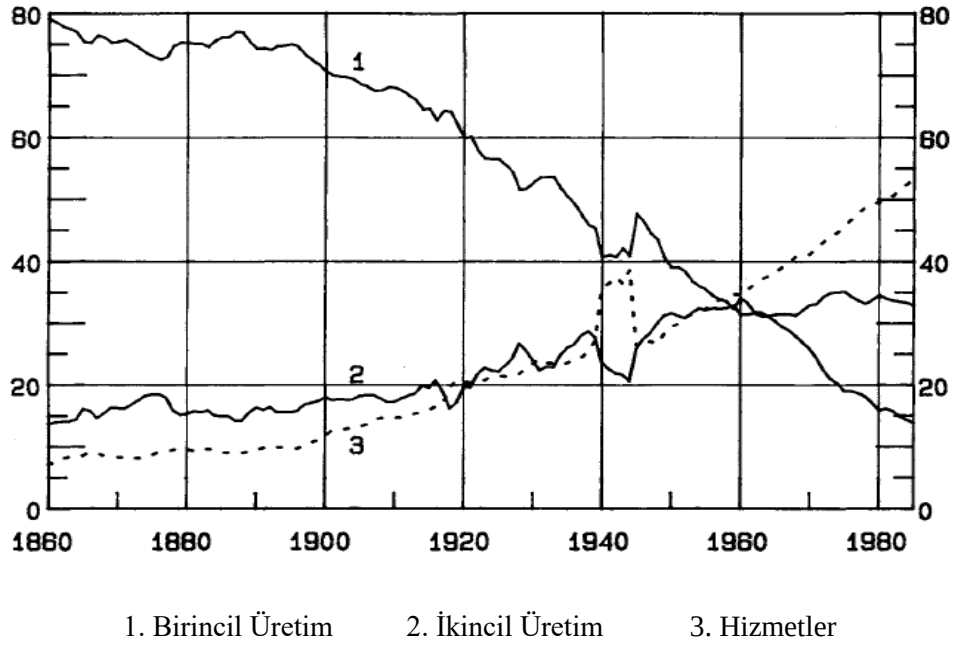
²⁷ Zoltan Kennesey, “The Primary, Secondary, Tertiary and Quaternary Sectors of the Economy”, Conference Paper, IARIW, Noordwijkerhout, The Netherlands 1985. s.8

Grafik 2: Finlandiya’da GSYİH Dağılımı 1860-1985(%)

Grafik 3: Finlandiya’da İşgücünün Dağılımı 1860-1985(%)

İkinci Dünya Savaşı’ndan hemen sonrası ile 1950’lerin başlarına kadar olan süreçte birincil üretimin çıktısındaki payı, ikincil üretimden istisnai olarak yüksekti. O zamanlar yeniden yapılanma, savaş tazminatları ve orman endüstrisi için elverişli

koşullar, mevcut kaynakları emmiştir. Bu durum, savaşın sonunda hizmetler sektörünün payının 1920'lerin başında elde ettiği seviyeye düşmesiyle sonuçlanmıştır. 1944 ile 1950 arasında hizmet hacmi neredeyse hiç artmayıp ikincil üretim hacmi ise 3'e katlanmıştır. 1940'ların sonunda, ikincil üretim birincil üretimin yerini aldı. Ekonomi ağırlıklı olarak sanayi üretimine geçiş yapmıştır. Buna rağmen, birincil üretimin 1950'deki payı diğer Avrupa ülkelerine kıyasla hâlâ yüksektir. GSYİH'nin %26'sını ve işgücünün %40'ını oluşturmuştur.

Birincil üretimin önemi, 1950'lerin ortalarından itibaren hızla azalmıştır. Çıktı payındaki düşüş 1970'lerin başında yavaşladı, işgücündeki payı ise 1980'lere değin istikrarlı şekilde daralmaya devam etmiştir. 1985 yılında birincil üretim, tarım ve ormancılık üretiminin yaklaşık %8'inden fazlasını oluşturmayacak noktaya gelmişti ve işgücü içindeki payı, çalışma saatleri açısından %14'e, işgücü sayısı bakımından da %11'e gerilemiştir. 1950'lerden itibaren hizmet sektörünün üretimdeki payı, işgücü içindeki payından sadece biraz daha büyük olmuştur. İşçi başına çıktı, ticaret, ulaşım ve iletişim, restoranlar, devlet daireleri ve sağlık hizmetlerinde nispeten düşük ücretli çalışanlardan oluşan işgücünün oranı arttıkça, ekonominin ortalamasına yaklaşıyordu. 1960'lardan sonra artık Finlandiya ekonomisinde hizmetler sektörünün payı sürekli artmaya başlamış ve bugünkü bilgi çağı toplumunun inşasının temelleri o zamanlar atılmaya başlanmıştır.²⁸

2.4.1. Finlandiya Endüstrisindeki Değişim

On yıldan biraz daha uzun bir süre içinde Finlandiya endüstrisinin yapısı, çoğu Finlinin fark ettiğiinden daha fazla değişmiştir. 1990'ların sonunda, yüzyıllarca ülkenin engin ormanlarına dayanan bir ekonomi, aniden hem katma değer hem de ihracat açısından en önemli sektörünün elektronik olduğunu bulmuştur. Üretim amaçlı dış kaynak kullanımı, daha fazla imalatın yurtdışına aktarılmasıyla sonuçlandı, Finlandiya merkezli endüstri büyük ölçüde Ar-Ge ve yüksek teknoloji elektroniğine odaklanmıştır.

---

²⁸ Ritta Hjerpe, **a.g.e.**, s.66, 67

Teknoloji ve hizmetler ön plana çıkarken, küreselleşme önemli olan çeşitli endüstrilerin düşüşünde rol oynamıştır. Bunların çoğu iç piyasaya dayanıyordu, ancak bazıları ihracatçı olarak da iyi sonuç vermiştir. Artan gelirler buna katkıda bulunan diğer bir faktör olmuştur, bunun sonucu olarak, örneğin, Luhta ve Marimekko gibi birkaç ünlü marka dışında Finlandiya'da kıyafet yapmak artık kârlı olmaktan çıkmıştır. Doğal olarak, küçük bir ülkenin ürün yelpazesi her zaman sınırlıdır - savaş sırasında turbadan benzin bile üretmek dahi başarılmıştır. Günümüzde biyoenerjinin artan önemi ile kendimizi buna geri dönüyor bulabiliriz.²⁹

Orman endüstrisinin Finlandiya ekonomisi için önemi, büyük ve mühim bir endüstri olmasına rağmen, artık savaşlar arası dönemde olduğu kadar büyük değildir. Orman kaynaklarının yeterliliği ve dünyanın orman ürünleri için en büyük ithalatçı bölgesinin, yani Batı ve Orta Avrupa'nın yakınlığı, uzun yıllar orman endüstrisi lehine çalışan en önemli faktörler olmuştur ve hala da öyledir. Ancak bu durum yirminci yüzyılın üçüncü çeyreğiyle birlikte değişmeye başlamıştır.³⁰

Finlandiya'nın II. Dünya Savaşı'ndan beri ekonomik gelişimi gerçek bir başarı öyküsüdür. 1950'lerde, Finlandiya ekonomisinde tarımsal nüfus, toplam nüfusun neredeyse yarısını oluşturduğundan ekonomi halen birincil üretime dayalıydı. Ancak o zamandan beri, olağanüstü bir ekonomik büyüme ile Finlandiya, yüksek sanayileşmiş, serbest piyasa ekonomisi ve kişi başına düşen geliriyle dünyanın en zengin 15 ülkesinden biri haline gelmiştir.

Finlandiya ekonomisinin başarısı aşağıdaki birkaç örnekle de kanıtlanabilir:³¹

- Dünya'nın en rekabetçi ekonomilerinden biri, WEF 2006-2007 Küresel Rekabet Edebilirlik Raporu
- Dünyadaki en az yozlaşmış ülke, Uluslararası Şeffaflık Örgütü (TI)
- WEF Çevresel Sürdürülebilirlik Endeksi'nde en tepede yer aldı

---

²⁹ Jyrki Vesikansa, "Finnish Industry: Constantly Adapting to A Changing World", <https://finland.fi/business-innovation/finnish-industry-constantly-adapting-to-a-changing-world/>, (21.10.2019)

³⁰ Alfred Maizels, **Industrial Growth and World Trade**, Cambridge University Press, London 1971, s.43-45

³¹ Embassy of Finland, "Finnish Economy", <https://web.archive.org/web/20110723180005/http://www.finland.or.tz/public/default.aspx?nodeid=31659&contentlan=2&culture=en-US>, (21.10.2019)

- Avrupa'nın en iyi eğitim sistemi, IMD Dünya Rekabet Edebilirliği Yıllığı 2006
- Üniversiteler ve şirketler arasında bilgi transferinde en iyi sırada yer aldı, IMD 2006
- OECD'nin 15 yaşındaki çocuklar arasındaki PISA öğrenme becerileri araştırmasında
- Kişi başına Ar-Ge harcamalarında dünya genelinde üç numara

Fin endüstrisinin son 125 yılda gerçekleştirdiği büyüme, dünyanın en hızlılarından biridir. Üretim hacmi yıllık ortalama %5 olarak artmıştır. 1860 yılında imalat ve sanayi el sanatlarında yaklaşık 34.000 kişi istihdam edilmiştir; bu sayının yarısı beş çalışandan (birçoğu endüstriyel el sanatları) oluşan birimlerde çalışmıştır. Bu işgücü 1899'da 100.000'den fazladır ve İkinci Dünya Savaşı arifesinde 300.000'e ulaşmıştır. Sanayideki işgücünün büyüklüğü, 1974'te 596.000 ile zirveye ulaştı ancak takip eden yıllarda 25.000 kadar azalmıştır. Her ne kadar 1970'lerin zirve rakamı, 1980'lerin başında az bir şekilde aşılmış olsa da 1974'teki çalışma saati sayısı o zamandan beri hiçbir zaman tekrar elde edilememiştir. 1985'teki çalışma saatlerinin sayısı 1974'teki rakamdan %10 daha düşük olarak gerçekleşmiştir ve çalışanların sayısı bile 1980'lerin ilk yarısında %7 düşmüştür.³²

Ekonominin en büyük sektörü %74.3 ile hizmettir, akabinde de % 21.92 ile sanayi sektörü gelir. Birincil üretim ise %3.73'tür. Kişi başına düşen gelir ise 2018 yılında 42.504 dolardır.³³

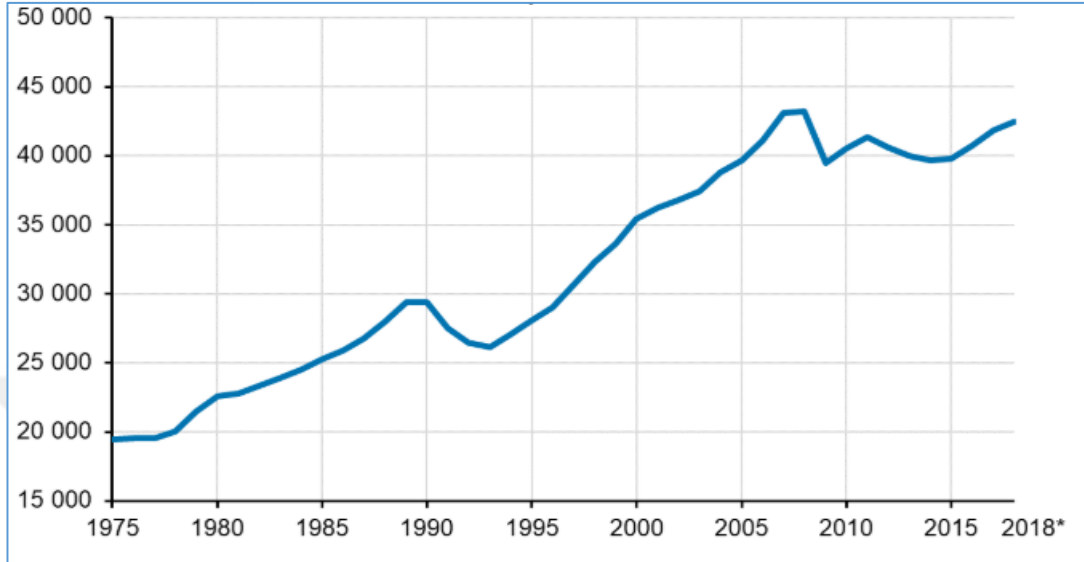
³² Ritta Hjerpe, **a.g.e.**, s.77

³³ Finlandiya İstatistik Kurumu,

http://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_kansantalous_en.html, (21.10.2019)

Grafik 4: Finlandiya’da Kişi Başına Düşen GSYİH’deki Yıllara Göre Değişim

€/Nüfus

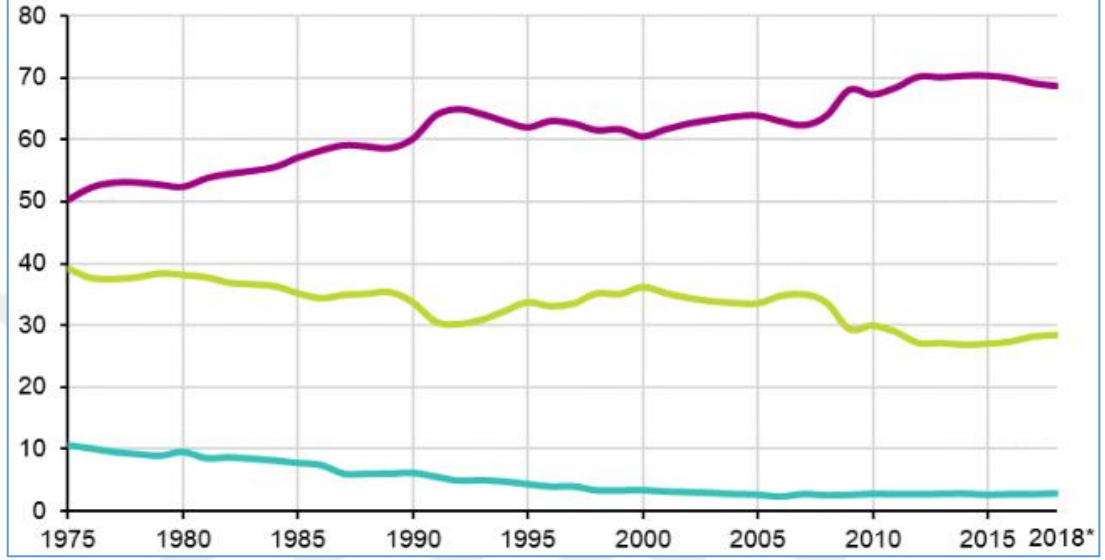

Kaynak: Finlandiya İstatistik Kurumu, http://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_kansantalous_en.html, (21.10.2019)

Günümüzde Finlandiya; Fransa, Almanya ve Birleşik Krallık gibi diğer Batı Avrupa ekonomilerine benzer şekilde, kişi başına düşen geliri yüksek olan ve oldukça sanayileşmiş, karma bir ekonomiye sahiptir. Yukarıdaki grafikte 1975’ten 2018 yılına kadar Finlandiya’daki kişi başına düşen GSYİH’deki değişim gösterilmektedir. 1975 yılında 20.000 euronun altındayken, zaman zaman ekonomik krizler ve dalgalanmalar dolayısıyla sert düşüşler yaşasa da bugün Finlandiya’da kişi başına düşen GSYİH 42.000 euro seviyesindedir.

Grafik 5: Finlandiya’da Ekonominin Yıllar İçinde Yapısal Değişimi

% Brüt Katma Değer

— Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık — Sanayi ve İnşaat — Hizmetler

Kaynak: Finlandiya İstatistik Kurumu, http://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_kansantalous_en.html, (21.10.2019)

Yukarıdaki grafikte Finlandiya ekonomisinin yıllar içindeki yapısal değişimi gösterilmektedir. 1975’te birincil üretim denilen tarım, sanayi ve balıkçılık iktisadi faaliyetlerde %10’luk bir paya sahipken bugün %3 bandına düştüğü, buna paralel olarak sanayi ve inşaat sektörünün ise ekonomideki payının kabaca son 40 yılda %40 düzeyinden %30’ların altına gerilediği gözlemlenmektedir. Hizmetler sektörü ise 1975’te ekonomide %50’lik bir paya sahipken bugün %70 düzeyinde seyretmektedir.

Tablo 8: Finlandiya’da İşgücü Piyasası (2000-2018)

	2000	2010	2017	2018
15-74 Yaş Arası Nüfus, Bin Kişi	3.901	4.043	4.114	4.124
İşgücü	2.589	2.672	2.707	2.742
Çalışan	2.335	2.447	2.473	2.540
İşsiz	253	224	234	202
Aktif olmayan Nüfus	1.312	1.372	1.407	1.382
İşgücüne katılım oranı, %	66.4	66.1	65.8	66.5
İşsizlik oranı, %	9.8	8.4	8.6	7.4
Çalışan	2.335	2.447	2.473	2.540

Kaynak: Finlandiya İstatistik Kurumu,

http://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_tyoelama_en.html, (22.10.2019)

Finlandiya’nın işgücü piyasasındaki değişime bakıldığında esasında çok büyük değişimler görülmemektedir. Yukarıdaki tabloda Finlandiya’nın işgücü piyasasındaki değişimi yansıtılmıştır. Son 18 yılda nüfus miktarında kayda değer oranda değişim yaşamayan Finlandiya’da bu durum işgücü piyasasındaki kısmi değişimle de kendini göstermektedir. 2000 yılında 15-74 yaş arası nüfusu 3.901.000 iken bu sayının 2018’e gelindiğinde 4.124.000 olduğu görülmektedir. Çalışan sayısında sayısal olarak 200 bin dolayında bir artış yaşanmış olup işsizlik oranındaysa %2’den fazla bir iyileşme söz konusudur. Çalışan, yani aktif nüfusta da yine 200 bin kişi kadar artış gözlemlenmektedir.

2.4.2. Demografik Yapı

Finlandiya bugün 5 buçuk milyondan biraz fazla bir nüfusa sahip. Nüfusun %16’lık kısmını 0-14 yaş arası oluştururken 15-64 yaş arasında yani çalışmaya uygun kesim ise %62.2’lik bir paya sahiptir. Birçok Avrupa ülkesi gibi Finlandiya halkı da gittikçe yaşlanmaktadır ve doğum oranları da binde 8 civarındadır. Son yıllarda nüfusundaki kıpırdanmanın sebeplerinden biri de birçok ülkeyi de etkileyen Suriyeli mülteciler ve diğer ülkelerden aldığı göçlerdir. Son yıllarda bilhassa Rusya’dan önemli oranda Finlandiya vatandaşlığı alanlar olmuştur.

Tablo 9: Finlandiya’da Nüfus, Yaş ve Konuşulan Diller

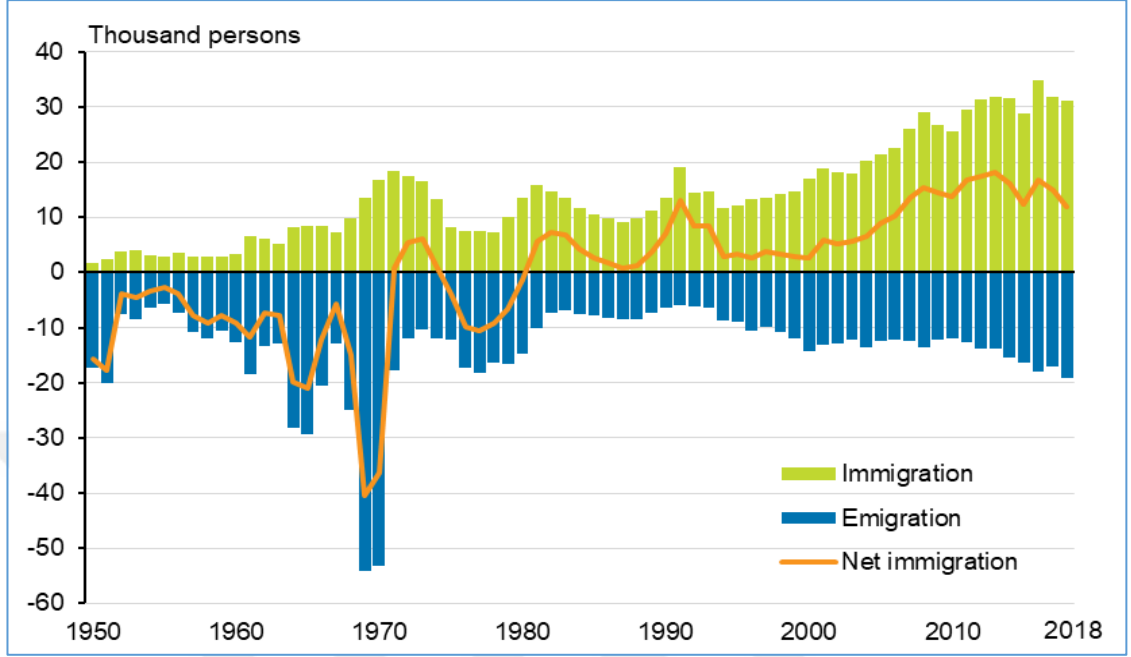
	1900	1950	2000	2017	2018
Yaş, Bin Kişi					
Toplam	2.656	4.030	5.181	5.513	5.518
Erkek		1.926	2.529	2.719	2.723
Kadın	1.345	2.104	2.652	2.794	2.795
Yaş, %					
0–14	35.1	30.0	18.1	16.2	16.0
15–64	59.6	63.4	66.9	62.5	62.2
65–84	5.2	6.4	13.5	18.7	19.2
85–	0.1	0.2	1.5	2.7	2.7
Dil, %					
Fince	86.8	91.1	92.4	87.9	87.6
İsveççe	12.9	8.6	5.6	5.2	5.2
Sami	0.1	0.1	0.0	0.0	0.0
Rusça	0.3	0.1	0.5	1.4	1.4
Diğer	0.0	0.1	1.4	5.4	5.7

Kaynak: Finlandiya İstatistik Kurumu, http://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto_en.html, (22.10.2019)

Tablo 9, Finlandiya’nın 1900’den 2018’e kadar olan 118 yıllık demografik değişimini kısmi olarak göstermektedir. Yirminci yüzyılın başında yaklaşık 2.700.000 kişilik bir nüfusa sahipken bugün bunun iki katından biraz fazla sayıda insanın Finlandiya vatandaşı olduğu görülmektedir. Kadın ve erkek sayısı neredeyse eşittir ve nüfusun büyük bir çoğunluğunu 15-64 yaş arası kesim oluşturmaktadır. En dikkat çekici değişim ise bugün Finlandiya’da konuşulan iki resmi dilden biri olan İsveççe’yi konuşan kişi sayısında olmuştur. 1900 yılında bu oran %12.9 iken 2018’de %5.2’ye gerilemiştir.

Grafik 6: Finlandiya'ya Yapılan Göçler (1950-2018)

Kaynak: Finlandiya İstatistik Kurumu, http://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto_en.html, (22.10.2019)

Grafik 6'da 1950'den 2018'e kadar Finlandiya'ya yapılan göçler gösterilmektedir. Buradan, yıllar içerisinde Finlandiya'ya olan göç hareketinde ciddi dalgalanmalar yaşanmış olsa da özellikle 2000 yılı sonrasında düzenli olarak artış kaydedildiği gözlemlenmektedir. Bu durumu da Finlandiya'nın gelişen ekonomisinin bir sonucu olarak görmek mümkündür.

Tablo 10: Finlandiya’da Yaşam Beklentisi(2000-2017)

Yaş	2000		2010		2017	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
Yaş						
0	74.1	81.0	76.7	83.2	78.7	84.2
10	64.6	71.4	67.0	73.5	68.9	74.4
20	54.8	61.5	57.2	63.6	59.1	64.5
30	45.4	51.7	47.8	53.8	49.6	54.7
40	36.1	42.1	38.3	44.0	40.0	45.0
50	27.3	32.7	29.3	34.6	30.8	35.3
60	19.2	23.7	21.1	25.5	22.1	26.2
70	12.1	15.2	13.8	17.0	14.6	17.6
80	6.6	8.2	7.6	9.4	8.1	9.9

Kaynak: Finlandiya İstatistik Kurumu, http://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto_en.html, (22.10.2019)

Tablo 10’da 2000-2017 yılları arasında Finlandiya’da kadın ve erkek için değişen yaşam beklentisi gösterilmiştir. Finlandiya’da hem kadın hem de erkek bireyler için 2000 yılından beri yaşam beklentisinin sürekli olarak düzenli bir artış gösterdiği görülmektedir.

Tablo 11: Son Yıllarda Finlandiya Vatandaşlığı Kazanan Kişiler

Önceki Vatandaşlık, Bin Kişi	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Rusya	2.103	2.317	1.728	2.028	2.758	1.766
Somali	814	834	955	1.066	957	856
Irak	521	405	560	534	742	621
Estonya	436	382	420	459	705	541
Afganistan	479	251	242	376	469	339
Tayland	104	125	150	193	261	249
İran	341	219	140	222	309	244
İsveç	146	186	165	206	212	210
Türkiye	271	257	229	264	313	210
Ukrayna	157	141	145	163	281	202
Diğer	3.558	3.143	3.187	3.864	5.212	3.973
Toplam	8.930	8.260	7.921	9.375	12.219	9.211

Kaynak: Finlandiya İstatistik Kurumu, http://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto_en.html, (22.10.2019)

Tablo 11 ise son yıllarda Finlandiya vatandaşlığı kazanan bireylerin hangi ulustan olduğunu göstermektedir. Baz alınan her yılda, sayı olarak dalgalanmalar gözlemlenebiliyor olsa da vatandaşlık alan bireylerin en çok Rusya'dan olduğu açıkça görülmektedir. Rusya'yı Somali, Irak ve Estonya takip etmektedir.

2.5. Finlandiya Eğitim Sisteminin Temel Taşları, Politika ve Amaçlar

Finlandiya eğitim sisteminin temel prensipleri bireyin etnik kökenine, yaşına, sahip olduğu mal varlığına ve yaşadığı yere bakmaksızın bütün Finlandiya vatandaşlarına kaliteli bir eğitim ve öğretime eşit şekilde erişiminin sağlanması, tüm vatandaşlara aynı eğitim olanaklarının sunulması ve ömür boyu öğrenmenin sağlanmasıdır.³⁴

Fin eğitim politikalarının temelinde de ücretsiz eğitim ve yaşam boyu öğrenme ilkeleri bulunur. Bütün vatandaşların mümkün olan en kaliteli eğitim imkanlarına, eşit bir şekilde ulaşabilmesi, verilen eğitimin kaliteli, etkili ve uluslararası standartlara uygun sağlanması hedeflenmektedir. Eğitim, Fin toplumunda uluslararası alanda rekabet edebilmenin ve toplum refahının sağlanmasının anahtarı olarak görülmektedir.³⁵

Finlandiya'nın modern eğitim sistemi, ülkenin yükseköğretim kurumlarının geliştirilmesiyle ilgili mevzuatının onaylandığı 1960'lı yıllara dayanmaktadır. Yasanın amacı, büyüyen yükseköğretim sektörü için kaynakları güvence altına almaktır. Aynı zamanda ülkedeki üniversiteler arası iletişim ağının da geliştirilmesi kararı alınmıştır. Bu dönemde, ikinci bir girişim de ülkedeki tüm çocuklar için 9 yıllık temel eğitim sisteminin(periskoulu) kabul edilmesi olmuştur. Eğitim, uluslararası iktisadi rekabette ve bireylerin refahını sağlamada bir araç olarak görülmektedir.³⁶

Finlandiya'nın bağımsızlığından sonraki ilk yıllarda ilkokullarda verilen eğitim resmî, öğretmen merkezli ve bilişsel gelişimden ziyade ahlaki gelişime odaklanan bir yapıya sahiptir. 1930'ların başında ülkede sosyal kazanımları ve daha bütünsel

³⁴ Finland Ministry of Education and Culture, "Finnish Education in a Nutshell", **Education in Finland**, 2018, s.6

³⁵ Finnish National Agency for Education, <https://www.oph.fi/en/education-system>, (04.10.2019)

³⁶ Petri Lempinen, "The Finnish Education and Qualifications Systems", No:5, 2014, s.127

kişilerarası gelişimi amaç edinen pedagojik fikirler bilinse de okullarda verilen eğitim genel hatlarıyla bu fikirlerden etkilenen bir yapıya sahip olmamıştır.³⁷

1945 ve 1970 yılları arasında Finlandiya'nın milli eğitim politikasında ağırlığı olan üç konu, bu geleneksel modeli değiştirmiştir.³⁸

- Yeni eğitim sistemiyle, herkesin daha iyi ve daha fazla şekilde kaliteli eğitime ulaşması sağlanacak
- Eğitim müfredatının yapısı ve içeriği çocukların kişisel ve bütünsel olarak kişilik gelişimine odaklanacak
- Öğretmen eğitimi, bu gelişmeler neticesinde meydana gelen ihtiyaçlara karşılık vermek amacıyla modern hale getirilecek. Fin toplumunun geleceği, bilgi ve beceri üzerine kurulacak. Eğitim de geleceği inşa etmenin temeli olacak

Matti Koskenniemi'nin çalışmalarıyla Finlandiya'nın eğitim müfredatıyla ilgili bakış açısı değişmiştir ve odak noktası, ders programı hazırlamaktan çıkıp eğitim hedeflerini, eğitim sürecini ve değerlendirme sürecini tanımlamaya kaydırılmıştır. Bu tür reformlar, Finlandiya eğitim müfredatını uluslararası standartlar göz önünde bulundurularak modernleşmek amacıyla yapılan öncül reformlar olmuştur ve hâlâ çağdaş müfredat düşüncesinde etkisi görülmektedir.³⁹

Geçmişten günümüze Finlandiya eğitim sistemini şekillendiren ve dönüştüren bazı komiteler kurulmuştur. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz:⁴⁰

- 1945 yılında hükümet tarafından İlkokul ve Müfredat Düzenleme Komitesi kurulmuştur.
- 1946'da Eğitim Sistemi Komitesi, zorunlu eğitim için düzenlemelerle eğitim sisteminin farklı kademelerinin nasıl birbiriyle bağlantılı olması gerektiğinin belirlenmesi adına ortak ilkeler çerçevesinde oluşturmak üzere çalışmalarını başlatmıştır.

³⁷ Matti Koskenniemi, Kansakoulun opetusoppi [Didactics of primary school], Helsinki, Finland, s.17

³⁸ Erkki Aho vd, Policy Development and Reform Principles of Basic and Secondary Education in Finland Since 1968, **Working Paper Series**, Number 2, World Bank, Washington, DC, May 2006, s.27-36

³⁹ Pasi Sahlberg, **Finlandiya Eğitim Devrimi**, s.19

⁴⁰ A.e.,19-21

- 1956’da Okul Program Komitesi, Fin eğitim sistemini birleştirmek ve eğitimin çeşitli alt kısımlarındaki değişiklikleri uyumlu hale getirme amacıyla kurulmuştur.

Tablo 12: Eğitim Politikaları ve Reform İlkeleri

KÜRESEL EĞİTİM REFORMU TRENDLERİ	FİNLANDİYA’DAKİ EĞİTİM POLİTİKALARI
Standardizasyon Sonuçların kalitesini artırmak için okullar, öğretmenler ve öğrenciler için açık, yüksek ve merkezi olarak belirlenmiş performans standartları belirlemek.	Esneklik ve Serbest Standartlar Okul temelli müfredat geliştirmede mevcut iyi uygulamaları ve yenilikleri geliştirmek, bilgi ve destek vasıtasıyla öğrenme hedeflerini belirlemek ve ağ oluşturmak.
Okuryazarlık ve Sayısal Beceriye Odaklanma Eğitim reformunun temel hedefleri olarak okuma, yazma, matematik ve doğa bilimlerindeki temel bilgi ve becerilere odaklanmak.	Yaratıcılıkla Birleştirilmiş Geniş Tabanlı Öğrenme Öğretme ve öğrenme; bireyin kişilik, ahlak, yaratıcılık, bilgi ve becerilerinin gelişiminin tüm yönlerine eşit değer veren, derin ve geniş bir kapsama odaklanır.
Hesap Verebilirlik Okul performansı ve öğrenci başarısının artırılması, temel başarı kriteri olarak belirlenen standartlaştırılmış testlerle ölçülür ve okul ile öğretmenlerin buradaki başarıları; alacakları terfi, ödül ve cezalar ile yakından ilintilidir.	Güven Temelli Profesyonellik ile Akıllı Hesap Verebilirlik Akıllı hesap verebilirlik politikalarının benimsenmiş ve eğitim sistemi içinde öğretmenler ile müdürlerin profesyonelliğine değer verilmekte, öğrenciler için en iyisinin ne olduğuna karar vermede ve öğrenme ilerlemelerini rapor etmede kademeli bir güven oluşturulması sağlanmıştır.

Kaynak: Pasi Sahlberg, “Education Policies for Raising Student Learning: the Finnish Approach”, **Journal of Education Policy** Vol. 22, No. 2, , World Bank, Washington DC, USA, March 2007, s. 152

Finlandiya’da öğrenme ve öğretmenin tipik bir özelliği, öğretmen ve öğrencileri okulların pedagojik miraslarına saygı duyarken yeni fikirler ve yöntemler deneyebilmeleri, inovasyonlar üzerine çalışabilmeleri ve okullarda yaratıcılığı geliştirme anlamında teşvik edebilmektir. Bu durum Finlandiya’da geleneksel eğitim ve okul organizasyonunun olmadığı anlamına gelmemektedir. Önemli olan, bugün Finlandiya eğitim politikalarının genel olarak Finlandiya toplumu içinde ve özellikle eğitim sistemi içerisinde çeşitlilik, güven ve saygı kültürü yaratan 40 yıllık sistematik çoğulculuğu gelişim anlayışının neticesidir. Tablo 12’de gösterildiği gibi Finlandiya’da öğrenci başarısını artırmaya yönelik eğitim politikası ilkeleri ve ilgili stratejiler, küresel eğitim reformu hareketlerinde bulunanlardan farklıdır.⁴¹

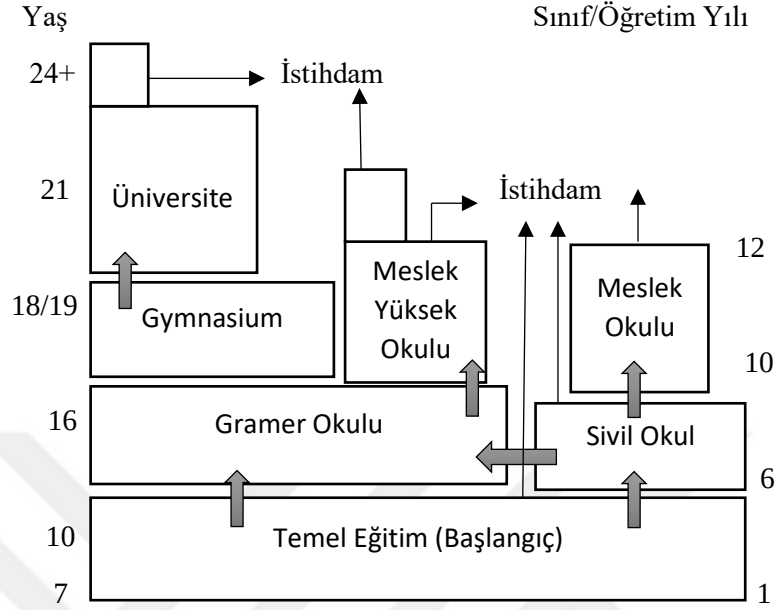
2.6. Finlandiya Eğitim Sistemindeki Dönüşümler

Finlandiya, bugün dünyanın en başarılı eğitim sistemlerinden birine sahip olsa da bu her zaman böyle olmamıştır. Sistemin yıllar içerisinde başarılı ve takdir toplayan bir yapıya bürünmesi sürecinde sistem, farklı evrelerden geçmiştir. Gerek Finlandiya parlamentosunda gerekse kamuoyu nezdinde meydana gelen eğitim sistemi ve beraberinde Fin toplumunun geleceği konulu tartışmalardan eğitim alanında birçok reform doğmuştur. Kuşakların stabil kalmadığı gibi eğitim sistemleri de stabil kalamaz ve Finlandiya’da da durum tam olarak böyle olmuştur. Toplumun beklentileri, ülkenin geleceği ve uluslararası rekabetteki yeri gibi konular eğitim vizyonunun şekillenmesinde önemli rol oynayan başlıklardır.

---

⁴¹ Pasi Sahlberg, **a.g.e.**, s.152

Şekil 2: 1970 Öncesi Finlandiya Eğitim Sistemi Yapısı

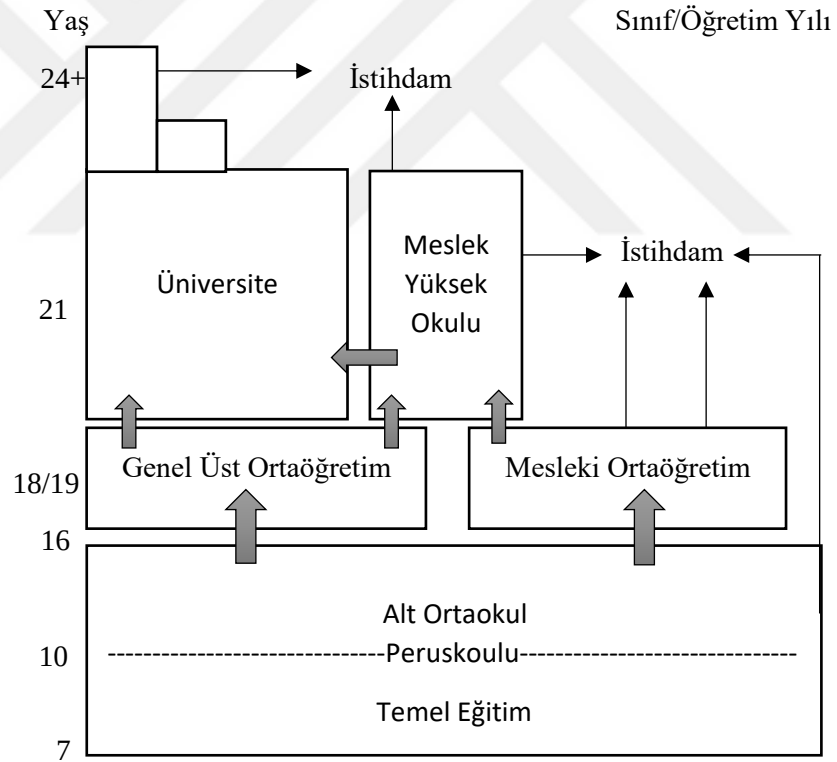
Kaynak: Pasi Sahlberg, **Finnish Lessons 2.0. What Can the World Learn From Educational Change in Finland?**, Second Edition, Teachers College Press, New York, 2015, s. 29

Şekil 2, 1970'lerin başlarına kadar 11 veya 12 yaşlarındaki öğrencileri becerilerine bağlı olarak iki farklı gruba ayıran paralel eğitim sisteminin özelliklerini göstermektedir. Öğrenciler hangi yoldan gideceklerine bir kez karar verdikten sonra bu iki grup arasında geçiş yapmak neredeyse imkansızdır. Okul Program Komitesi'nin 1959'daki özgün teklifi 1960'ların ilk dönemlerinde Ulusal Eğitim Kurulu tarafından incelenmiş ve nihayetinde 22 Kasım 1963'te parlamentoya sunulmuştur. Sonrasındaysa birçok tartışma yaşanmıştır. Bazı kişiler, herkes için ortak birleştirilmiş bir devlet okuluyla ilgili bu yeni fikirlerin onaylanması durumunda Finlandiya için kasvetli bir geleceğin söz konusu olduğunu öngörmüştür. Bilgi seviyesi azalacak, mevcut ulusal beceri ziyan edilecek ve bir ulus olarak uluslararası ekonomik yarışta geri kalınacaktı. Ancak yapılan son oylamada, 123 kabul ve 68 red oyuyla teklif kabul edilmiştir. Fakat bu katı sistem, ilerleyen süreçte aileler arasında pek kabul görmemiştir çünkü aileler çocuklarına daha iyi bir hayat sağlama umuduyla onlar için daha gelişmiş çok programlı bir eğitim talep etmiştir. Böylesi bir sosyal baskı yıllar içinde eğitim politikasıyla ilgili tartışmaları yeniden gündeme getirmiştir.⁴²

⁴² A.e., s.23-25

Yeni mevzuat(1966) ve ulusal bir müfredat(1970), 1960'ların ikinci yarısında hazırlanmıştır. Bu süreçte sosyal politika iklimi, Fin toplumundaki sosyal sınıflar arası eşitlik ve sosyal adalet değerlerini sağlamlaştırmıştır. Yeni çok programlı okul sistemi 1972'de uygulanmaya başlanmıştır. Plana göre reform dalgası, ülkenin kuzey bölgelerinde başlayacak, 1978'de güneydeki kentsel alanlara kadar ulaşacaktır. Eski eğitim sistemindeki temel inanç herkesin her şeyi öğrenemeyeceğiydi. Yani toplumda var olan yetenek, kişinin eğitilme yeteneği açısından eşit dağıtılmamıştır. Kişinin temel eğilim ve özelliklerinin evde belirlendiği ve okuldan büyük ölçüde etkilenmeyeceği görüşü hakim olmuştur. Fakat artık eğitime yeni bir soluk gelmiştir, Fince *peruskoulu* anlamına gelen 9 yıllık çok programlı okul sistemi.

Şekil 3: 1970 Sonrası Finlandiya Eğitim Sistemi Yapısı

Kaynak: Pasi Sahlberg, **Finnish Lessons 2.0. What Can the World Learn From Educational Change in Finland?**, Second Edition, Teachers College Press, New York, 2015, s. 32

Peruskoulu'nun ana fikri, Şekil 3'te görülebileceği gibi mevcut gramer okullarını, sivil okulları ve ilkokulları 9 yıllık çok programlı bir devlet okulunda birleştirmektir. Bu, 4 yıllık ilkokul eğitiminden sonra öğrencilerin gramer ve sivil okullara yerleşiminin sona ereceği anlamına gelmektedir. İkametgâh, sosyo-ekonomik

durumları veya ilgi alanlarına bakılmaksızın tüm öğrenciler, yerel eğitim yetkilileri tarafından yönetilen 9 yıllık temel okullara kaydolacaktır. 1-6. Sınıf (7-12 yaş) ilköğretim, 7-9. Sınıf (13-16 yaş) ise alt ortaokul olarak geçer. İlköğretime başlamadan önce de öğrencilere 1 yıl zorunlu okul öncesi eğitimi verildiği de unutulmamalıdır.⁴³

Çok programlı okul reformu, Finlandiya eğitim sisteminin özellikle 3 açıdan gelişmesini hızlandırmıştır:

- Sosyo-ekonomik olarak farklı ailelerden gelen öğrencilerin eşit öğrenme ilkesi kapsamında ihtiyaç duyduğunda, başarılı olabilmeleri için öğrenme güçlüklerini ve bireysel eksikliklerini giderecek özel eğitimler verilmesi
- Kariyer rehberliği ve danışmanlığının tüm okullarda, çok programlı okul müfredatının zorunlu bir parçası haline getirilmesi
- Profesyonel, araştırmaya dayalı ve yüksek statülü bir öğretmen eğitimine odaklanma

Peruskoulu'nun ortaya çıkmasının bir başka sonucu da üst ortaöğretimin yani genel lise ve meslek liselerinin hızla büyümesidir. Ebeveynler çocuklarının okumaya devam etmelerini arzu ediyordu ve genç Finler de kişisel gelişimlerinde daha yüksek seviyelere erişmeyi hedeflemiştir.⁴⁴

Peruskoulu, tüm öğrenciler için eşit bir eğitim fırsatı sunmaktadır. Finlandiyalı bütün çocuklar 7 yaşına geldikleri senenin Ağustos ayında örgün eğitime başlamaktadır. Peruskoulu 9 yıllık bir program olsa da ilkokul eğitimi 6 yıl sürmektedir ve bu süreci 3 yıllık alt ortaokul eğitimi takip etmektedir. Bugün 6 yıl süren bir ilkokul eğitiminin yüksek kaliteli bir eğitim sistemi için sağlam bir temel oluşturduğu kabul edilir. Erken çocukluk gelişimine ve ilköğretime yapılan yatırımın etkisi öğrenci üst sınıflara çıktıkça öğrenmeye yatkınlık ve öğrenme becerilerindeki gelişim gözle görülür oranda artmaktadır. Finlandiya deneyimi de bunu kanıtlar niteliktedir.⁴⁵

---

⁴³ A.e., s.26, 27

⁴⁴ A.e., s.30-32

⁴⁵ Flavio Cunha ve James J. Heckman, "Investing in Our Young People", National Bureau of Economic Research, Cambridge, MA, 2010, <https://www.nber.org/papers/w16201.pdf>, s. 4-14

Bu yeni sistemde zorunlu eğitim, öğrenciler 16 yaşına geldiğinde sona ermektedir. Bu durum dikkat çekicidir. Üst ortaöğretimi zorunlu yapmak yerine Finlandiya eğitim politikası, herkesin üst ortaöğretime bireysel bir seçim yaparak katılmaları için eşit fırsatlar geliştirmeye dayanmaktadır ve genç Finleri zorunlu eğitimlerini tamamladıktan sonra eğitim sisteminde kalmaları için teşvik etmektedir.⁴⁶

Zorunlu eğitim sonrası başarının önemli bir kriteri de okulu bitirme oranıdır. Finlandiya’da yeni uygulamaya konulan eğitim verimliliği sisteminin bir parçası olarak yerel yetkililer 1999’dan beri sistematik veri toplamakta ve üst ortaöğretimi bitirenlerin oranını analiz etmektedir. Mesleki veya genel üst ortaöğretimi bitirme süresi üç buçuk yıldır ve yaklaşık dört öğrenciden üçü eğitimlerini başarılı şekilde beklenen sürede bitirmiştir. Tablo 13’te Finlandiya’da, 2011-2012 eğitim öğretim yılında kaç öğrencinin üst ortaöğretimi ve yükseköğretimi bitirdiği gösterilmektedir.

Tablo 13: 2011-2012 Akademik Yılında Finlandiya’da Üst Ortaöğretim ve Yükseköğretimi Tamamlayan Toplam Öğrenci Oranı (%)

Eğitim Türü	2011-2012 Akademik Yılı
Genel Üst Ortaöğretim	3.5
Mesleki Ortaöğretim	8.7
Politeknik Üniversite	8.5
Üniversite	6.4

Kaynak: Finlandiya İstatistik Kurumu, http://www.stat.fi/til/kkesk/2014/index_en.html, (20.10.2019)

Genel olarak Finlandiya’da mezuniyet oranları uluslararası anlamda yüksektir. Yaş grubunun sadece %0.2’si eğitimlerini planladıkları gibi tamamlayamamıştır. 2012’de peruskouludan mezun olan öğrencilerin sadece %4’ten daha azı okuldan ziyade bir enstitüden diplomalarını almıştır(örneğin yurt dışında yaşayan ya da evde eğitim alan öğrenciler). 2012 yılında Finlandiya’da üst ortaöğretim mezuniyet oranı,

⁴⁶ Erkki Aho vd. a.g.e.

ilk defa %93 olmuştur. Bu oran Kanada’da %88 ve ABD’de %79 olarak gerçekleşmiştir. OECD üst ortaöğretim mezuniyet ortalaması ise %84’tür.⁴⁷

Üst ortaöğretimden zorunlu dersleri geçen öğrenciler, Ulusal Yeterlilik Sınavı’na girmeye hak kazanır. Sınav, Matriculation Examination Board adlı sınav komisyonu tarafından uygulanır ve ülke genelinde tüm okullarda aynı zamanda yapılmaktadır. Mesleki üst ortaöğretimden mezun olanlar için ulusal bir sınav yoktur. Mesleki okullar, sertifikasyon sınavlarının şeklini ve içeriğini değerlendirirler. Aşamaları başarıyla tamamlayanları Politeknik üniversite ve üniversiteler olmak üzere yükseköğretim kurumlarına başvurabilir.⁴⁸

2.7. Finlandiya’da Eğitim ile İlgili Oranlar

Finlandiya bugün eğitim kalitesinde bir rol model olmasını eğitimi toplum yararına bir görev olarak görmesine, ülke vizyonuna, uluslararası rekabette adından söz ettiren rekabetçi ve üreten bir ülke olmak gibi hedeflerine borçlu ancak eğitimi ve ihtiyaç sahibi öğrencileri maddi açıdan finanse etmeden ya da edemeden bu noktaya ulaşması çok zordur. Eğitimi sona eren öğrencilerin iş hayatına katılması süreci de bir hayli önemli olmuştur.

2.7.1. Finlandiya’da 2000’li Yıllarda Eğitim Harcamaları

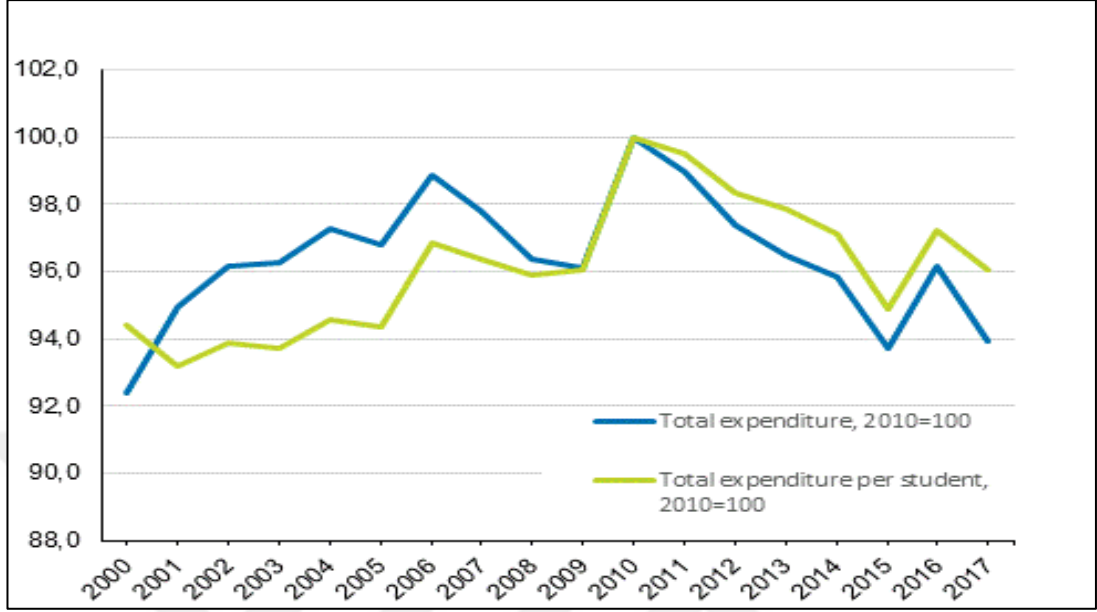
Finlandiya’nın eğitim alanında elde ettiği başarılarında eğitime harcanan ve geri dönüşü olan yatırım ve harcamaların da büyük etkisi vardır. Miktar olarak birçok ülkeye göre daha az olarak görünse de oransal olarak Finlandiya, son yıllarda düşüş yaşansa da oransal olarak önemli miktarlarda harcamalar gerçekleştirmiştir.

---

⁴⁷ Pasi Sahlberg, **a.g.e.** s.39, 40

⁴⁸ **A.e.** s.42

Grafik 7: 2000-2017 Yılları Arası Eğitim Harcamalarındaki Değişim

Kaynak: Finlandiya İstatistik Kurumu, https://www.stat.fi/til/kotal/2017/kotal_2017_2019-05-09_tie_001_en.html, (22.10.2019)

2010 yılı baz alınarak oluşturulan Grafik 7’de 2000-2017 arasında Finlandiya’da eğitime ve öğrenci başına yapılan toplam harcamalar gösterilmektedir. Mavi kıvrımlar, zaman içinde eğitime yapılan toplam harcamaları, yeşil kıvrımlar ise öğrenci başına yapılan harcamalardaki değişimi göstermektedir. Grafik incelendiğinde genel olarak eğitime ve öğrenci başına yapılan harcamalarda paralellikler gözlemlenmektedir. 2010 yılında zirveye ulaşan harcamaların, öncesindeki ve sonrasındaki yıllarda bu orana tekrar ulaşamadığı görülmektedir.

Tablo 14: Finlandiya’da 2017 Yılında Türleri Bakımından Eğitim Harcamaları

Harcama Türü	Milyon Euro	Yüzde(%)
Okul Öncesi Eğitimi	356	3
Kapsamlı Okul Eğitimi	4.683	39.6
Genel Üst Ortaeğitim	720	6.1
Mesleki Eğitim	1.614	13.6
Çıraklık Eğitimi	139	1.2
Uygulamalı Bilimler Üniversiteleri	909	7.7
Üniversite Eğitimi ve Araştırma	2.253	19
Diğer Eğitim Birimleri	465	3.9
Öğrencilere Finansal Yardım	697	5.9
Toplam	11.837	100

Kaynak: Finlandiya İstatistik Kurumu, https://www.stat.fi/til/kotal/2017/kotal_2017_2019-05-09_tie_001_en.html, (22.10.2019)

Tablo 14’te 2017 yılında Finlandiya’da eğitim kademeleri bakımından gerçekleştirilen eğitim harcamaları gösterilmektedir. 2017 yılında eğitime yaklaşık 12 milyon Euro ayrılmış ve bundan da en büyük payı %39.6’lık oranla kapsamlı okul eğitimi almıştır. Okul öncesi eğitime ayrılan pay %3, üniversite eğitimi ve araştırmaya %19’luk bir pay ayrılmışken öğrencilere yapılan finansal yardımların ise eğitim harcamalarında %5.9’luk bir yer edindiği görülmektedir.

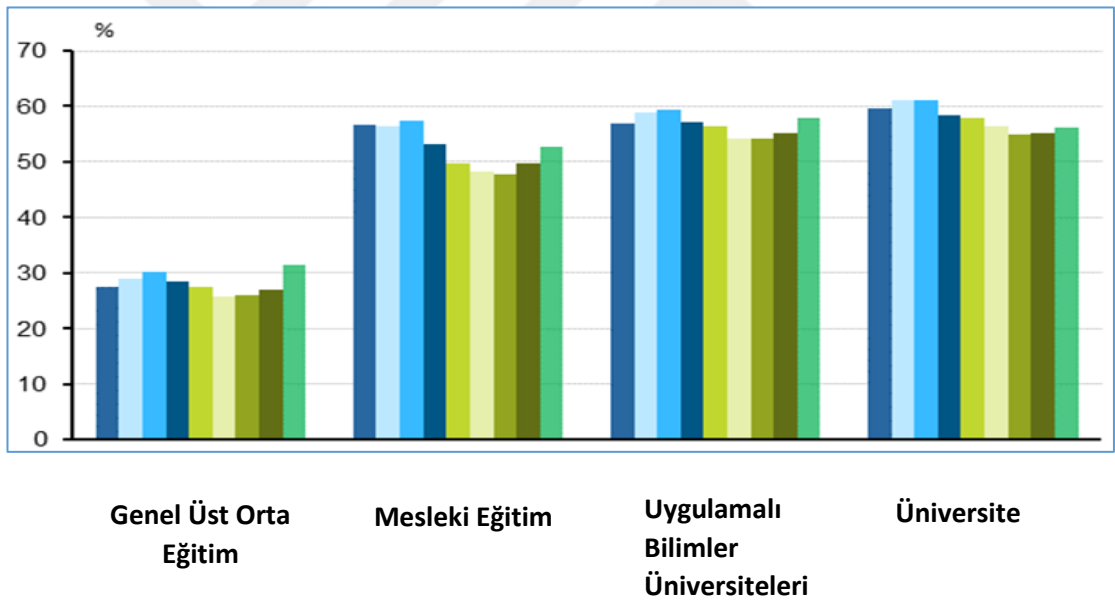
Nüfusun büyük bir bölümünün ulaşabildiği, ülke genelindeki okullar arasında çok ufak performans farklılıklarıyla yüksek öğrenme çıktıları elde edilebilen ve kamuya finanse edilen bir eğitim sistemi inşa eden Finlandiya’da eğitime yapılan kamu ve özel yatırımlar 1995’ten 2004’e değin %34 oranında artarken aynı süreçte OECD ortalaması %42 olarak gerçekleşmiştir. Finlandiya’da 2011 yılında eğitim kurumlarına yapılan toplam kamu giderlerinin GSYİH içindeki payı %6.5 olmuştur, OECD

ortalaması ise %6.1'dir.⁴⁹ Ayrıca Finlandiya'da eğitim kurumları için yapılan harcamaların sadece %2.4'ünü özel kesim finanse etmektedir.⁵⁰

2.7.2. Eğitim Sonrası İstihdam

Finlandiya'da, eğitimi önemli kılan özelliklerden biri de esasında birçok ülkede de olduğu gibi eğitim sonrası istihdama katılımıdır. Finlandiya'da eğitim seviyesi arttıkça bireyin işgücü piyasasında kendine yer bulma olasılığı ve piyasaya katılımı artmaktadır. Aşağıdaki grafikte de görülebileceği gibi istihdama katılım, genel olarak en çok üniversite mezunlarında görülen bir durumdur. Dikkat çekici olan bir noktaysa mesleki eğitim alanlarla üniversite mezunları arasında mezuniyet sonrası iş bulma konusunda çok fazla fark olmaması.

Grafik 8: Finlandiya'da Eğitim Sonrası İstihdama Katılım 2009-2017(%)

Kaynak: Finlandiya İstatistik Kurumu, https://www.stat.fi/til/opty/2017/opty_2017_2019-03-14_tie_001_en.html, (22.10.2019)

Grafik 8, 2009-2017 yılları arasında Finlandiya'da farklı eğitim kademelerinden mezun olup istihdama katılanları göstermektedir. Finlandiya İstatistik Kurumu'nun eğitim istatistiklerine göre 2017 yılında öğrenciler arasında istihdam, bir

⁴⁹ Organisation for Economic Co-operation and Development, Education at a Glance: Education Indicators, Paris:France, 2014, s.163-170

⁵⁰ Pasi Sahlberg, **Finlandiya Eğitim Devrimi**, s. 101

önceki yıla göre %2.5 oranında artmıştır. Ayrıca öğrencilerin yarısından fazlası, eğitimleri devam ederken aynı zamanda bir işe başlamıştır. İşte çalışma, özellikle üniversite ve uygulamalı bilimler üniversitelerinde okuyanlar arasında daha yaygındır.

Üniversite öğrencilerinin %56'sı ve uygulamalı bilimler üniversitesi öğrencilerinin de %58'i daha okurken işe alınmıştır. Mesleki eğitime devam eden öğrencilerin %53'ü de okurken aynı zamanda istihdam edilmiştir. Okurken işte çalışmak, kadın öğrenciler arasında daha yaygındır. Kadınların %56'sı ve erkeklerin de %50'si okurken işe girmiştir. Farklı yaş grupları arasında istihdama katılım oranları farklılık göstermektedir. Finlandiya'da 18 yaşındaki öğrencilerin %29'u çalışırken 21 yaşındakilerin %40'ı, 24 yaşında olanların %52'si bir iş sözleşmesine sahipken 25 yaş ve üstü öğrencilerin de %64'ü hem okuyup hem de çalışmaktadır. Öğrencilerin istihdamı eğitim alanına göre değişiklik göstermektedir. Sosyal bilimler, gazetecilik ve enformasyon alanlarındaki öğrencilerin %60'ı, sağlık ve refah alanındaki öğrencilerin %59'u, ve beşeri bilimler alanındaki öğrencilerin %48'i 2017 sonu itibarıyla geçerli bir iş sözleşmesine sahiptir.⁵¹

2.8. Finlandiya'nın Eğitimdeki Üstünlüğünün Nedenleri

Finlandiya okullarındaki eğitimi belki de benzersiz kılan şey, uluslararası ortalamalara nadiren ulaşabilen bir eğitim sisteminden, bugün ender görülen güçlü bir halk eğitimine doğru istikrarlı ve sabırlı ilerleyiştir. Bunun yanı sıra neredeyse herkesin başarılı olduğu ve başarısızlığın nadiren yaşandığı bir okul ağı oluşturmaktaki hüner de bir hayli önemlidir. Eş anlı olarak Finlandiya'da zorunlu eğitimden sonraki hem üst ortaöğretime hem de yükseköğretime katılımı ve buralardan mezun olan öğrenci oranında da kayda değer artışlar yaşanmıştır.

Finlandiya'nın rekabetçi bir ülke ekonomisine dönüşmesi, ülkede yolsuzluk oranının düşük olması ve yaşam kalitesinin yüksekliği de eğitimdeki başarıda tamamlayıcı unsurlar olarak göze çarpmaktadır. Finlandiya'nın başarısı bir bütün olarak, toplumun her kesiminde ve iş alanında esneklik ve çözüm odaklı olan bir işleyişin benimsenmiş olmasından da kaynaklanmaktadır. Eğitim sistemindeki ilkeler,

---

⁵¹ Finlandiya İstatistik Kurumu, https://www.stat.fi/til/opty/2017/opty_2017_2019-03-14_tie_001_en.html, (22.10.2019)

bunlara uygun hareket edilmesi, okulların yaratıcılığı ön planda tutması ve belirlenen hedeflere ulaşmak için risk almaktan kaçınılmaması da en az şu ana dek sayılanlar kadar önemlidir. En dikkat çekici olansa 1990’lardan itibaren eğitim politikalarıyla iktisadi stratejiler arasındaki uyum ve etkileşimdir.⁵²

2.8.1. Öğrenme ve Öğretme Kültürü

Fin öğretmenlerinin çoğunluğu için öğretim; öğretmenlerin, öğrencilerinin layıkıyla öğrenmesine ilgisinin uzun bir süredir devam ettiği bir misyondur. Bu durum, iki açıdan görülebilir: birincisi, Finlandiya’da öğretmenlerin kendilerini geliştirmeye ilgileri vardı. İkincisi ise bireysel olarak öğrencilere örneğin matematikte bir problemi çözmede yardımcı olma konusundaki samimi yaklaşımlarıdır. Finlandiya’da öğrencisiyle sakın sakın konuyu tartışan ve problemini çözmek için öğretmenin bir öğrencisinin masasının önünde dizlerinin üzerinde oturduğunu görmek çok yaygın bir görüntüdür.

Fin okullarında denetim yoktur. Bu sadece maddi tasarruf sağlamakla kalmaz, aynı zamanda her öğretmenin kendisini özgür ve sorumlu hissetmesini sağlar. Her öğretmen, Ulusal Eğitim Kurulu tarafından yayınlanan temel müfredatla birlikte her öğretmenin geliştirmede rol oynadığı okul tarafından kabul edilen, daha ayrıntılı müfredat üzerine kurulu kendi müfredatını oluşturup geliştirebilir. Öğretmenler aynı zamanda çekirdek Ulusal Müfredat’ı yazmaya da katılmaktadır. Ayrıca, her öğretmen kendi sınıfı için ihtiyaç duyduğu ders kitaplarını farklı yayıncılar tarafından sunulanlardan seçme özgürlüğüne sahiptir. Tüm bu özgürlük, her öğretmene mesleklerinde aktif bir rol sunar, çalışmalarını ilgilendirmelerini sağlar ve deneyimlerini geliştirme fırsatı sunar.⁵³

2.8.2. Araştırmaya Dayalı Öğretmen Eğitimi

Finlandiya’da öğretmen eğitimi, ülke genelinde kuzeyden güneye ve doğudan batıya tüm coğrafi bölgeleri kapsayan 8 üniversitede, 11 kampüste verilmektedir. Başlangıçta tüm bölgelerde üniversitelerin kurulması fikri, üniversitelerin dengeli bir

---

⁵² A.e.,s.183-184

⁵³George Malaty, “What are the Reasons Behind the Success of Finland in PISA?”, University of Joensuu, March 2006, s.2

coğrafi yerleşiminin eğitim eşitliğini artırmanın bir yolu olduğunu gösteren ulusal ve bölgesel politikaların sonucunda oluşmuştur. Bu fikir, kamu yetkililerinin tüm vatandaşların refahından sorumlu olduğunun ayırında olan İskandinav refah devleti inşası vizyonu ile yakından ilişkilidir.⁵⁴

1970'lerin sonlarına değin, sınıf öğretmenleri eğitim fakültelerinde veya özel öğretmen eğitimi seminerlerinde eğitim almıştır. Alt ve üst ortaöğretimdeki branş öğretmenleri, Finlandiya üniversitelerindeki branş odaklı bölümlerde okumuştur. 70'lerin bitiminde, tüm öğretmen eğitimi programları, yükseköğretimin bir parçası olmuştur. Böylelikle öğretmen eğitimi, yalnızca üniversiteler tarafından verilmeye başlanmıştır. Yüksek lisans, Finlandiya'daki okullarda öğretmen olmak için temel bir vasıf haline gelmiştir. Finlandiya'da öğretmen eğitim şu anda akademiktir, diğer bir deyişle bilgiye dayanır. Bilimsel bilgiyle desteklenir ve eğitimsel araştırmaları tasarlamak ve yürütmek için ihtiyaç duyulan düşünce sürecine ve bilişsel becerilere odaklanır.⁵⁵

---

⁵⁴ Ari Antikainen, "In Search of the Nordic Model in Education", **Scandinavian Journal of Educational Research** 50", No. 3:, 2006, s.230-235

⁵⁵ Ritva Jakku-Sihvonen ve Hannele Niemi, "Research-based Teacher Education in Finland: Reflections by Finnish Teacher Educators", **Finnish Educational Research Association**, Turku, Finland, 2006

Tablo 15: Finlandiya Okul Türlerine Göre Gerekli Öğretmen Nitelikleri

Okul Türü	Öğrencilerin Yaşı	Sınıflar	Gerekli Öğretmen Nitelikleri
Anaokulu	0-6		Anaokulu Öğretmenliği(Lisans)
Okuk Öncesi	0-6		Okul Öncesi Öğretmenliği(Lisans) İlkokul Öğretmenliği(Yüksek Lisans)
Çok Programlı Okul(Peruskoulu)	7-16	1-9	Çok Programlı Okul Öğretmenliği(Yüksek Lisans)
İlkokul	7-12	1-6	İlkokul Öğretmenliği(Yüksek Lisans)
Alt Ortaokul	13-15	7-9	Branş Öğretmenliği(Yüksek Lisans)
Genel Üst Ortaöğretim	16-18	10-12	Branş Öğretmenliği(Yüksek Lisans), Meslek Okulu Öğretmenliği(Lisans), Branş Öğretmeni(Yüksek Lisans)
Mesleki Üst Ortaöğretim	16-18	10-12	Branş Öğretmenliği(Yüksek Lisans), Meslek Okulu Öğretmenliği(Lisans), Branş Öğretmeni(Yüksek Lisans)
Üniversite	19-		Yüksek Akademik Derece(Yüksek Lisans/Doktora)
Politeknik Üniversite	19-		Yüksek Akademik Derece(Yüksek Lisans/Doktora)

Kaynak: Pasi Sahlberg, The Most Wanted: Teachers and Teacher Education in Finland. In L. Darling-Hammond & A.Lieberman (Eds.) Teacher Education Around the World: Changing Policies and Practices, New York, NY: Routledge, s.14

Öğretmen eğitimi, Finlandiya’da yükseköğretimin önemli ve saygın bir alanıdır. Diğer pek çok ülkede bu durum farklıdır. Öğretmenliğe hazırlık, ekseriyetle akademik üniversiteler dışında düzenlenen yarı profesyonel bir eğitim olarak görülür. 1978-79 yıllarındaki Acts on Teacher Education(Öğretmen Eğitime Etkiler)

hareketiyle öğretmen olmak için asgari gereksinim, akademik şartlara uygun bir tezli yüksek lisans eğitime sahip olmaktır. Tablo 15’te de görüldüğü gibi Finlandiya’da bütün çok programlı okullarda bir öğretmen olarak çalışabilmek için en temel gereksinim olarak araştırma temelli bir yüksek lisans eğitiminin olması şarttır.⁵⁶

2.8.3. Öğretmenlere Verilen Büyük Sorumluluk

Finlandiya’da müfredat planlaması hükümetin değil öğretmenlerin, okulların ve belediyelerin sorumluluğundadır. Bugün Finlandiya’da birçok okul, kendine has bir müfredatla eğitim vermektedir. Bu müfredatlar hem yerel eğitim yetkilileriyle koordineli olarak hazırlanmakta hem de onlar tarafından onaylanmaktadır.

Bazı ülkelerde işletmecilik zihniyetinin hem verimliliği artıracığı hem de performansı geliştireceği düşünülerek, eğitimci olmayan bireylerin okulları yönetmesine izin verilmektedir. Finlandiya’da ise okul müdürleri, yönettikleri okulda öğretmenlik yapabilecek niteliktedir ve öğretmen olarak güçlü bir özgeçmişe sahip olmak mecburiyetindedir. Ayrıca eğitim yönetimi ve liderliği ile ilgili akademik çalışmaları başarılı şekilde tamamlamak zorundadırlar. Bugün Finlandiya’da çok sayıda okulda müdürler her hafta derslere girmektedir. Öğretmenler liderlik vizyonlarına güvenir ve müdürler de öğretmenlerin çalışmalarını anlar ve onlara güven duyar. Finlandiya eğitim sisteminin temeli esasında güvene dayanmaktadır.⁵⁷

Eğitimin esas amacı öğrencinin başarısını artırmaktır. Finlandiya, öğrencilerinin başarısını artırmak için bilhassa 1970’li yıllarda köklü eğitim reformları gerçekleştirmiştir. Eğitim sistemindeki bu uzun soluklu ve derin çalışmalar sonucunda Finli araştırmacılar, açıkça bağımlı ve bağımsız değişkenleri belirlemişlerdir. Bağımlı değişken, öğrencinin başarı düzeyinin artırılması olarak tespit edilmiş, bağımsız değişken olarak da en önemli faktörün öğretmenler olduğu ortaya konmuştur.⁵⁸

⁵⁶ Pasi Sahlberg, **Finlandiya Eğitim Devrimi**, s. 139, 140

⁵⁷ **A.e.**, s.159, 166

⁵⁸ Oğuzhan Hazır, “Öğretmen Etkililiği”, Kara Harp Okulu Bilim Dergisi, Haziran 2015, C.24, S.1, s.5

2.8.4. Standartlaştırılmış Sınavların Olmaması

Öğretmenlerin üstlendiği önemli sorumluluklardan biri de öğrenci değerlendirmesidir. Daha evvel de bahsedildiği gibi Finlandiya’da okullarda öğrencilerin gelişimini ve başarısını belirlemek için üst ortaöğretimin sonunda 18 veya 19 yaşındaki öğrencilerin girdiği Ulusal Yeterlilik Sınavı dışında standartlaştırılmış sınavlar yoktur. Bunun da temel olarak 4 sebebi söz konusudur.⁵⁹

- Fin eğitim politikası, kişiselleştirilmiş öğrenme ve yaratıcı öğretime öncelik verdiğinden standartlara ve istatistiksel göstergelere bağlı olmadan öğrenci gelişimi, öncelikli olarak öğrencilerin kişisel özelliklerine ve becerilerine göre belirlenir.
- Finlandiya okullarındaki öğrenci değerlendirmeleri, öğretim ve öğrenme süreciyle iç içedir bu yüzden de hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin okullardaki çalışmalarını geliştirmek için kullanılır, öğrencileri karşılaştırmak için değil.
- Öğrencilerin kişisel ve bilişsel gelişimlerini saptamak, dışarıdan bir uzmanın değil, okulun sorumluluğunda olarak görülür.
- Finlandiya ulusal öğrenci değerlendirme stratejisine göre test tabanlı performans verileri, büyük resmin sadece küçük bir parçasını gösterir.

2.8.5. Geleneksel Okul Yaklaşımı

Finlandiya’nın eğitimdeki başarısının altında yatan sebeplerden biri de daha önce değinildiği gibi öğrenci ister kırsalda isterse şehir merkezinde yaşasın, okullarda kendilerini evlerindeymiş gibi hissetmelerine imkan veren bir düzen içinde eğitim alabilecek bir ortamda ders görmesidir.⁶⁰ Öğrenciler evden okula giderken özel bir okul üniforması giymiyor, okuluna girişte elbiselerini askılara asmakta ve ayakkabılarını çıkarıp çoraplarıyla veya terlikleriyle sınıflarına girmektedir.⁶¹ 15 ile 25 kişi arasında değişen öğrenci gruplarından oluşan sınıflar, eğitim ve öğretim için

⁵⁹ A.e., s.160

⁶⁰ Joel Kivirauma ve Kari Ruoho, “Excellence Through Special Education? Lessons from the Finnish School Reform”, **International Review of Education**, 53(3), 2007, s.286-290

⁶¹George Malaty, “What are the Reasons Behind the Success of Finland in PISA?”, s.65

gereken uygun araç-gereç ve teknolojiye sahip olmakla birlikte öğrencilerin temizliğine de özen göstermek amacıyla ellerini yıkayabilmeleri için lavabonun da bulunduğu hijyenik, sıcak ve temiz ortamlardır.⁶² Öğretmenler için de belli bir giyinme biçimi olmayıp tamamen serbesttir. Öğretmenin öğrenciye karşı fiziksel ceza uygulaması hatta bağırması, Fin eğitim sisteminde rastlanması pek mümkün olmayan sıra dışı olaylardır.⁶³

Fin öğrenciler zorunlu eğitim süresince değerlendirme adı altında herhangi bir ulusal sınav veya yıl sonu sınavına girmeyip sadece öğretmenin hazırladığı sorularla değerlendirilir. Ayrıca tüm öğrencilere eşit derecede iyi bir eğitim alma fırsatı sağlayan kapsamlı dokuz yıllık zorunlu eğitim, sosyal bir bölünmeyi önleyen ve artan bir verimlilik, etkinlik ve rekabet talepleriyle karşı karşıya kalan bir Fin toplumunda yapısal eşitsizliği önleyen ana kurumlardan biri haline gelmiştir. Yanı sıra Finlandiya gençliğinin, daha fazla öğrenmek ve büyümek için imkan yaratmakta önemli bir rol oynayan spor ve sanat kulüpleri gibi gençlik örgütlerinde ve okul dışı etkinliklerde yoğun bir şekilde aktif olarak yer alması dikkat çekicidir.⁶⁴ Dolayısıyla da öğretimin odak noktası, öğrencileri test sınavlarına hazırlamak değil tamamen öğrenme, aktarımdır.⁶⁵

2.9. Finlandiya'nın PISA'daki Başarısı

Açılımı “Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı” olan PISA, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) tarafından üçer yıllık dönemler hâlinde, 15 yaş grubundaki öğrencilerin kazanmış oldukları bilgi ve becerileri değerlendiren bir araştırmadır. PISA'nın temel amacı, öğrencilerin okulda öğrendikleri bilgi ve becerileri günlük yaşamda kullanma becerisini ölçmektir. Ayrıca gençlerin öğrenme isteklerini, derslerdeki performanslarını ve öğrenme ortamları ile ilgili tercihlerini daha açık bir biçimde ortaya koymak hedeflenmektedir.

---

⁶² Pasi Sahlberg, “Education policies for raising student learning: the Finnish approach”, s.147-171

⁶³ George Malaty, s.65

⁶⁴ Pasi Sahlberg, s.165-168

⁶⁵ John Berry ve Pasi Sahlberg, “Accountability Affects the Use of Small Group Learning in School Mathematics” **Nordic Studies in Mathematics Education**, 11(1), s.24-25

PISA’da zorunlu eğitimin sonunda örgün eğitime devam eden 15 yaş grubundaki öğrencilerin; Matematik okuryazarlığı, Fen Bilimleri okuryazarlığı ve Okuma Becerileri konu alanlarının dışında, öğrencilerin motivasyonları, kendileri hakkındaki görüşleri, öğrenme biçimleri, okul ortamları ve aileleri ile ilgili veriler toplanmaktadır.⁶⁶

PISA 2000, 2003 ve 2006 sonuçlarına göre fen, matematik ve okuma alanlarında Finlandiya’nın çoğunlukla ilk 2 sırada yer aldığı görülmektedir. Ancak esasında 1980’den beri uluslararası öğrenci değerlendirmelerinde Fin okullarının öğrenci başarısındaki bu belirgin gelişim nasıl açıklanabilir sorusuyla ilgili bazı araştırmalar mevcuttur ancak bu araştırmalar tam olarak güvenilir bir yanıt vermekten çok yorum ve niteliksel analizlerin sonucundaki çıkarımlardır.⁶⁷

Esasında Finlandiya’nın PISA’daki başarısının tohumlarını, daha önce bahsedildiği gibi, 1960’larda başlayan, öğrencilerin yeteneklerine göre ayrıştırıldığı seçici eğitim anlayışından tüm öğrencilerin heterojen gruplar oluşturduğu kapsamlı bir eğitim anlayışına geçişi sağlayan dönemin yapısal reformlar atmıştır. Yukarıda bahsedilen yetkin ve araştırmacı öğretmen yetiştirme anlayışı, eğitimde fırsat eşitliğine verilen önem, Fin kültürü ve eğitime bakış açısı gibi faktörler de bu başarının altında önemli yer tutar.

Bazı farklı analizlere göre Finlandiya’nın bilhassa matematikteki başarısının nedenlerinden birincisi, matematik eğitiminin Fin ilkokullarında müfredata ve öğretmen eğitimine güçlü şekilde yerleştirilmiş olmasıdır. İkincisi, hem öğretmen eğitiminin hem de matematik müfredatının problem çözmeye ve dolayısıyla matematiği gerçek hayatla bağdaştırmaya odaklanmasıdır. Üçüncüsü ise Finlandiya’da matematik eğitiminin didaktik olması ve matematik bölümünün bağlı olduğu fen fakültesi ile eğitim fakültesi arasında yakın bir işbirliği olmasıdır. Bu durum, yüksek lisansını yapmış öğretmenlerin matematiğin nasıl öğrenileceği ve

---

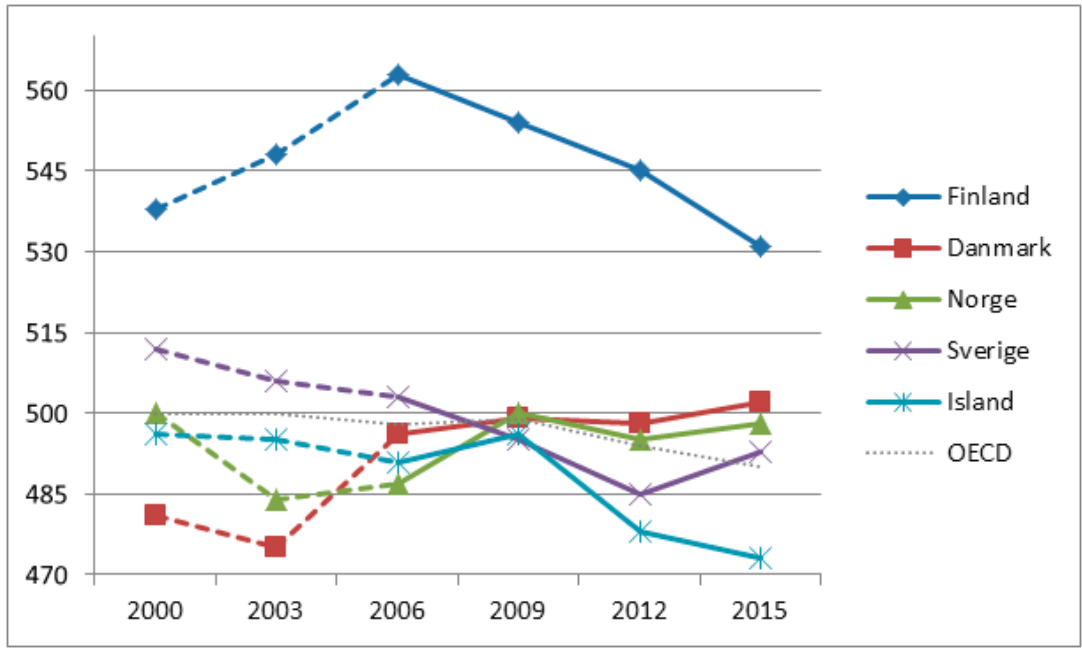
⁶⁶ Milli Eğitim Bakanlığı(MEB), “Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı-PISA”, http://pisa.meb.gov.tr/?page_id=18, (24.10.2019)

⁶⁷ Jarkko Hautamäki vd., “PISA 2006 Finland: Analyses, Reflections and Explanations”, **Ministry of Education Publications**, Helsinki, 2008:44, s.11-22

öğretileceği noktasında sistematik bilgi ve anlayışa sahip olmasını garanti etmeyi sağlamaktadır.⁶⁸

Eğitimde reform hareketlerinin devamı olarak 1990'lı yıllara değin tasarım, içerik, organizasyon, kaynaklar ve yöntemler açısından katı ve detaycı bir yaklaşımın benimsendiği, okul ve sınıflarda tutarlılığın hedeflendiği Fin eğitim programının bir dizi radikal dönüşümlerle yeniden yapılandırılıp daha esnek ve merkezîyetçilikten uzak bir yapıya büründürülmüş olması da başarıyı getiren faktörler arasında gösterilebilir.⁶⁹

Grafik 9: 2000-2012 Yılları Arası Finli Öğrencilerin Okuma, Matematik ve Fen Okuryazarlığı alanındaki PISA Performansları

Kaynak: Danimarka Çocuk ve Eğitim Bakanlığı, <https://www.uvm.dk/internationalt-arbejde/internationale-undersogelser/pisa/pisa-2015/naturfag-i-pisa-2015>, (24.10.2019)

Okuyan ve okutan bir ülke olan Finlandiya’da ailelerin %85’inin günlük yayımlanan bir gazeteye abonelikleri vardır ve yılda kişi başına yaklaşık 22 kitabı kütüphanelerden ödünç alırlar.⁷⁰ Öğrenciler açısından da örneğin PISA 2000’de Fin

⁶⁸ Pasi Sahlberg, **Finlandiya Eğitim Devrimi**, s.87

⁶⁹ Jouni Välijärvi vd., “The Finnish Success in PISA and Some Reasons Behind It”, **Institute for Educational Research**, University of Jyväskylä, Finland, 2002, s.50

⁷⁰ Irmeli Halinen vd., “A Land of Readers”, **Educational Leadership**, Vol.63, N.2, 2005, s.72-75

öğrencilerinin diğer OECD ülkeleriyle kıyaslandığında dergi, gazete, mizah yayınları gibi çeşitli okuma araç-gereçlerini okudukları görülmektedir. 15 yaşındaki öğrencilerin %59'u haftada birkaç kez gazete okuduğunu söylemektedir.⁷¹ Finlandiya'da geniş tabanlı bir ağa ve kullanım sıklığına sahip olan kütüphanelerin de ülke genelinde okumaya ilginin yüksek olmasında etkili olduğu söylenebilir.⁷²

Finlandiyalı öğrencilerin PISA'da ciddi sıralamalar edinmelerinin bazı temel nedenleri şunlardır:

- Finlandiya, eğitime ciddi bir kaynak ayırmaktadır
- Yıllık öğrenim süresi bakımından en az süre ayıran ülke olması
- Finlandiya eğitim sisteminde öğrencilere yoğun iş yükü yükleyerek strese sokmaktan kaçınılması
- Ortalama sınıf mevcudunun sanılanın aksine çok az olmayıp bunun iyi idare edilebiliyor olması

Finlandiya, kültürel olarak homojen bir ülkedir ve ülke içindeki azınlıklara karşı da son derece hassastır. Finlandiya'da Fince(sakinlerin %94'ü konuşuyor) ve İsveççe(%6'sı konuşuyor) olmak üzere iki resmi dil vardır. Bu dil gruplarının ikisi de okul öncesi eğitimden üniversite seviyesine dek kendi dillerinde eğitim alma adına eşit haklara sahiptir. Dolayısıyla eğitimdeki bu başarısında ve eğitim politikalarının oluşturulmasında Fin kültürünün homojen bir yapıda olmasının, ülkede uzlaşmaya varılmayı kolaylaştıran bir role sahip olması da önemlidir.⁷³

Fin olsun veya olmasın eğitim alanında otorite olmuş birçok yazar, eğitimci ve yönetici, Finlandiya'nın PISA sınavlarında elde ettiği başarıların altında yatan birçok sebepten söz etmektedir. Ancak hepsi temel olarak şu başlıklarda birleşmektedir:

- Özgürlük
- Eşitlik

---

⁷¹ Jouni Välijärvi vd., **a.g.e.**, s.28

⁷² M. A. Brueggeman, "An Outsider's View of Beginning Literacy in Finland: Assumptions, Lessons learned and Sisu", **Literacy Research and Instruction**, 47, s.1-8

⁷³ Jouni Välijärvi vd., **a.g.e.**, s.52

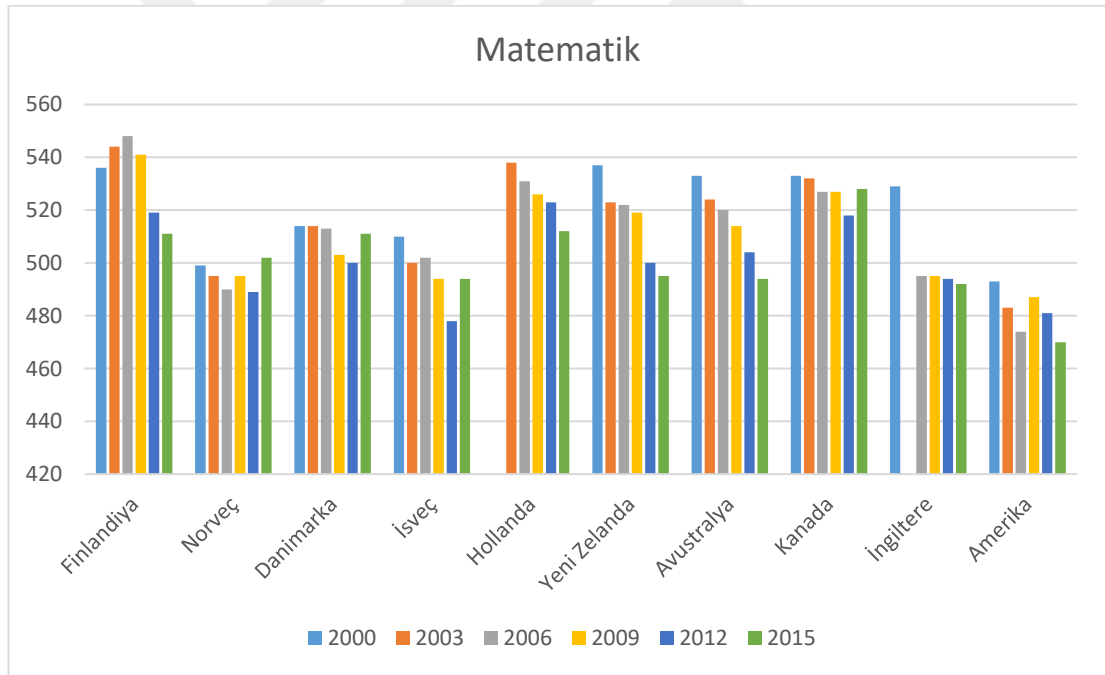

- Güvenlik
- Öğretmen eğitimi

Özgürlük, okulların müfredat uygulamalarındaki esnekliğin; eşitlik, okul ve program çeşitliliğine gitmeksizin hemen hemen aynı eğitim imkanlarını sağlamanın, sınıf arkadaşlarının rakip değil iş birliği yaptıkları takım üyeleri olduklarının; güvenlik, çocuklarını okula yollayan velilerin onların emin ellerde eğitim gördükleri anlamına gelirken iyi bir öğretmen eğitimine sahip olmak da eğitimdeki başarıda büyük bir pay sahibidir⁷⁴

Aşağıdaki grafiklerde 2000-2015 arası seçilmiş bazı ülkelerin Matematik, Fen Bilimleri ve Okuduğunu Anlama alanında ortalama PISA puanları yer almaktadır:

Grafik 10: 2000-2015 Yılları Arasındaki PISA Matematik Başarı Puanları

Kaynak: OECD, “Literacy Skills for the World of Tomorrow Further Results from PISA 2000” Paris, France, 2001, s.100

OECD, “Learning for Tomorrow’s World: First Results from PISA 2003”, Paris, France, 2004, s.92

Ministry of Education and Research , “PISA 2006: Estonian Results”, Tartu, Estonia, August 2008, s.6-7

OECD, “PISA 2009 Results: Executive Summary”, 2010, s.8

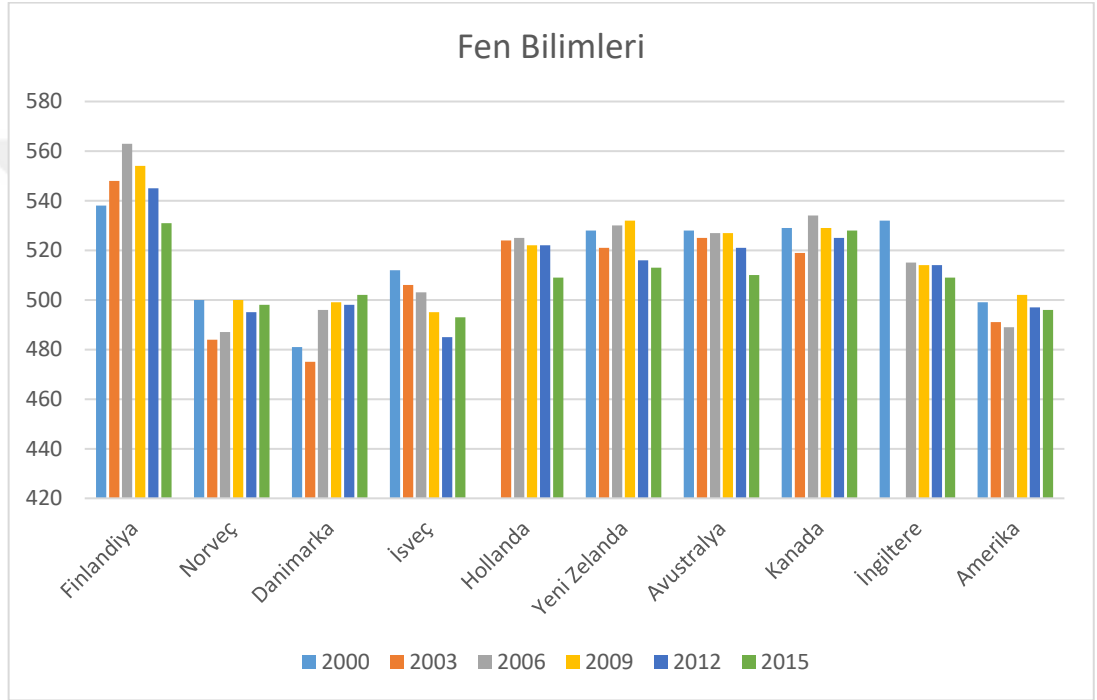
<https://www.theguardian.com/news/datablog/2013/dec/03/pisa-results-country-best-reading-maths-science>, (11.10.2019)

OECD, “PISA 2015 Results in Focus”, 2018, s.5

⁷⁴ Ali Yıldız, **Finlandiya’nın Başarısına Etki Eden Faktörler Bağlamında Türkiye’nin Durumu**, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul, 2013

Grafik 10’da PISA’da yüksek başarı ortaya koyan ülkelerden bazılarının 2000-2015 yılları arasındaki PISA Matematik skorlarını göstermektedir. Finlandiya testin en başarılı ülkelerinden biri olarak Matematik testinde de en ön sıralarda yer almaktadır. İlk üç PISA sınavında matematik alanında artan bir başarıya sahip olsa da son üç sınavda ise Finlandiya adına gerileyen bir başarı çizgisi söz konusudur.

Grafik 11: 2000-2015 Yılları Arasındaki PISA Fen Bilimleri Başarı Puanları

Kaynak: OECD, “Literacy Skills for the World of Tomorrow Further Results from PISA 2000” Paris, France, 2001, s.109

OECD “Learning for Tomorrow’s World: First Results from PISA 2003”, Paris, France, 2004, s.294

Ministry of Education and Research , “PISA 2006: Estonian Results”, Tartu, Estonia, August 2008, s.6-7

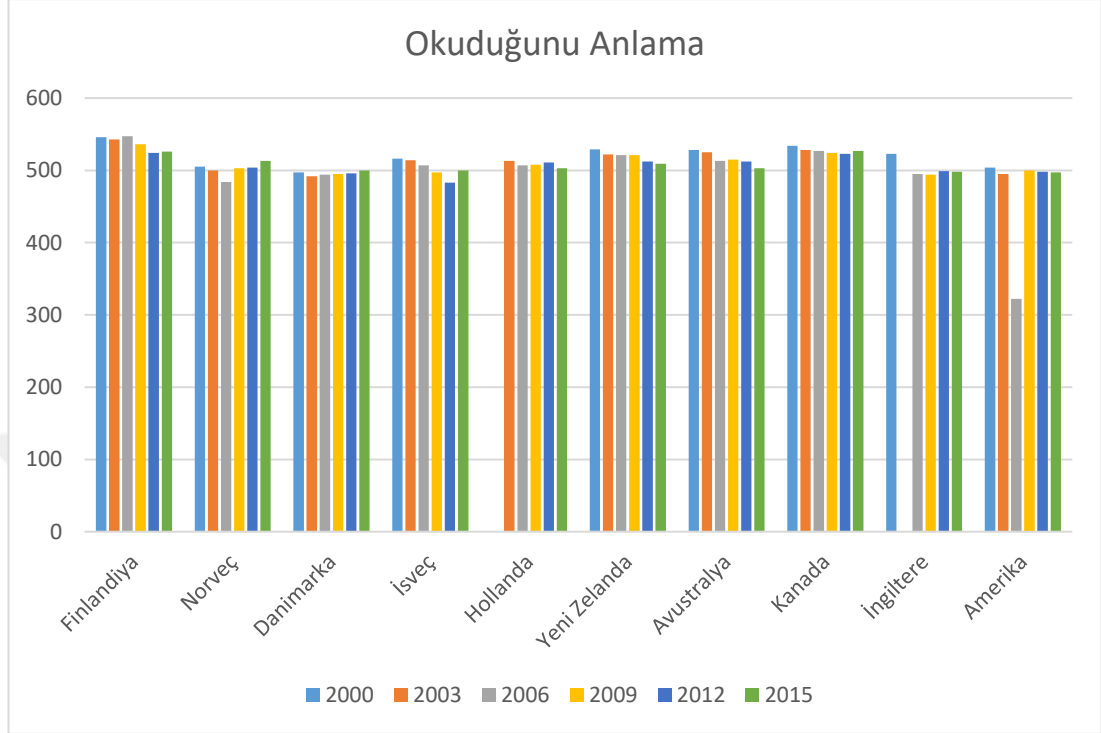
OECD, “PISA 2009 Results: Executive Summary”, 2010, s.8

<https://www.theguardian.com/news/datablog/2013/dec/03/pisa-results-country-best-reading-maths-science>, (11.10.2019)

OECD, “PISA 2015 Results in Focus”, 2018, s.5

Grafik 11’de Fen Bilimleri becerisinde 2000-2015 yılları arasındaki seçilmiş ülkelerin PISA testi skorları yer almaktadır. Finli öğrencilerin oransal olarak en başarılı olduğu test Fen Bilimleri testidir. Testin baz alınan tüm yıllarında Finlandiyalı öğrenciler 520 puanın üzerinde skorlar yapmıştır. Finli öğrenciler 2003 ve 2006 yıllarında yapılan PISA testinde Fen Bilimleri alanında ilk sırada yer almıştır.

Grafik 12: 2000-2015 Yılları Arasındaki PISA Okuduğunu Anlama Başarı Puanları

Kaynak: OECD, “Literacy Skills for the World of Tomorrow Further Results from PISA 2000” Paris, France, 2001, s.76

OECD, “Learning for Tomorrow’s World: First Results from PISA 2003”, Paris, France, 2004, s.281

Ministry of Education and Research , “PISA 2006: Estonian Results”, Tartu, Estonia, August 2008, s.6-7

OECD, “PISA 2009 Results: Executive Summary”, 2010, s.8

<https://www.theguardian.com/news/datablog/2013/dec/03/pisa-results-country-best-reading-maths-science>, (11.10.2019)

OECD, “PISA 2015 Results in Focus”, 2018, s.5

Finli öğrenciler Okuduğunu Anlama becerisi testinde de en üst sıralarda yer almaktadır. 2000 ve 2003 yılında yapılan PISA testlerinde okuma becerisi alanında ilk sırayı aldıktan sonra tekrar bu başarıyı gösteremese de Finli öğrenciler hep en ön sıralarda yer almaya devam etmiştir.

Okullardaki eğitim ve öğretimi etkileyen bir diğer unsur da çocuk yoksulluğudur. Ulusal ortalamanın %50’sinin altında bir gelire sahip evlerde yaşayan çocukların yüzdesi çocuk yoksulluğu olarak tanımlanır. Bu tanıma göre Finlandiya’daki çocukların %5.3’ü yoksulluk içinde yaşamaktadır. Bu,

İzlanda'dan(%4.7) sonra oransal olarak en düşük çocuk yoksulluğu oranıdır. Bu oran İngiltere'de %12,1; Kanada'da %13.3 ve ABD'de %23.1'dir.⁷⁵ Finlandiya; eşit fırsatlar sunan eğitim sistemi, sosyal adalete verilen önem ile özel ihtiyaçlara sahip olan öğrencilere yardımcı olmak için var olan anlayışın, okul ve diğer sektörler arasındaki yakın ilişkinin bir sonucudur. Fin toplumu kültürel yönden daha renkli ve sosyal olarak karmaşık hale gelirken, öğrenci performans seviyesinin sürekli artması ve performans dalgalanmasının ihmal edilebilir seviyelerde olması son derece önemlidir.⁷⁶

---

⁷⁵ UNICEF, “Measuring Child Poverty: New League Tables of Child Poverty in the World’s Rich Countries”, **Innocenti Research Centre Report Card 10**, Florence, Italy, 2012, s.3

⁷⁶ Pasi Sahlberg, **Finlandiya Eğitim Devrimi**, s.124

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE EĞİTİMİN GENEL GÖRÜNÜMÜ VE FİNLANDİYA'DAN ÇIKARILACAK DERSLER

3.1. 2000'li Yılların Başında Türkiye Eğitim Sisteminin Genel Görünümü

Yirminci yüzyılın son çeyreğinden itibaren küreselleşmenin de hızla artışıyla dünyanın birçok ülkesinde okul temelli yönetim, standartlar temelli eğitim, çağa uygun bilgi ve iletişim teknolojilerinin eğitimde etkin şekilde kullanımı, beceri bazlı eğitim ve bunlara benzer çok sayıda bir dizi kavramla eğitim sistemlerinde art arda reformlar gerçekleştirilmiştir. Türkiye'de olduğu gibi diğer ülkelerde de eğitim reformları uygulanırken artık küreselleşme, küreselleşen dünyayla etkileşim, uluslararası rekabette yer edinme, bilgi çağına ve bilgi ekonomileri ligine dahil olma gibi vizyonlar göz önünde bulundurulmaktadır. Gelişmiş ülkelerde gerçekleştirilen reformlar çoğunlukla eğitimin yönetimini ve finansmanını kimin ve nasıl sağlayacağı gibi konularda yoğunlaşırken, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde ise bu reformlar eğitime erişim, okullaşma oranları ve sürelerini geliştirmeye yönelik olmaktadır. Öğrenci odaklı eğitimin temelinde birtakım düzenlemelere gidilmesi ise neredeyse tüm ülkelerde görülen bir durumdur.

Gelişmiş ülkeler, eğitimdeki reformları öz kaynaklarını kullanarak gerçekleştirirken gelişmekte olanlar ise uluslararası sivil toplum örgütleri, çeşitli resmi ve gönüllü kuruluşların finansal ve beşeri kaynaklarını kullanarak bu kurumların önerileri çerçevesinde eğitim sisteminde reformlar gerçekleştirmektedir. Türkiye, 1990'ların ortalarından başlayarak okullaşma oranlarını ve sürelerini artırma adına çalışmalar başlatmış, 1996'da eğitim sisteminde çok yönlü reformları hedefleyen 15 yıllık Eğitim Ana Planı'nı(EAP) hazırlamıştır. 90'lardaki bu tür girişimler ve çabalara karşın ne okullaşma oranlarında ne de diğer alanlarda arzu edilen reformlar, beklenen düzeyde uygulanamamış ve istenen sonuçlar alınamamıştır. Nihayet 2002'den itibaren

birtakım uluslararası projenin eş anlı olarak uygulanmaya başlanmasıyla eğitimdeki dönüşümler somutlaşmıştır.¹

Uluslararası rekabette var olabilmek ve pastadan pay alabilmek için mevcut teknolojilerden yararlanmak kadar, yeni teknolojiler geliştirme kabiliyetine sahip olmak da çok önemlidir. Teknoloji üreten ülkeler, bu teknolojiler vasıtasıyla farklı üretim yöntemleri geliştirerek rekabet avantajı sağlayabilmektedir. Teknoloji ihracı yoluyla da gelir düzeylerini artırmaktadırlar. Yeni teknolojiler geliştirmede, ülke toplumlarının eğitim düzeyindeki nitel ve nicel gelişmeler önemli unsurlardandır. Bu mesele, gelişmekte olan ülkeler bakımından mühim bir mecburiyeti beraberinde getirmektedir. Çünkü Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler, gelişmiş ülkelerle aralarındaki teknoloji üretimi açığını daraltabilmek için eğitim politikalarını yeniden gözden geçirip amaca uygun bir sistem oluşturmalıdır.²

Eğitim düzeyiyle ortalama yaşam süresi arasında da pozitif bir ilişki vardır. Eğitim düzeyindeki artış, toplumun bilinç düzeyinin ve farkındalığının da artmasını sağlamaktadır. Birçok ampirik ve teorik çalışmanın sonucunda elde edilen bulgular göstermiştir ki eğitim düzeyi arttıkça sağlık harcamaları da artmakta ve haliyle de ortalama yaşam süreleri artmaktadır.³

Türkiye, çağın gerektirdiği yeni vizyon doğrultusunda eğitimde çok yönlü bir reform ihtiyacını EAP’de ortaya koymuştur. Küreselleşen ve küçülen dünyayla bütünleşmeyi, dünyanın en etkin ekonomilerinden biri olmayı hedefleyen Türkiye, dünyada meydana gelen dönüşümün, yeni iktisadi modellerin, küreselleşmenin, dünyanın demografik eğilimlerinin, devletin, toplumun ve ekonominin eğitimden beklentilerinin, eğitim sisteminin sınırlarını zorladığını ve eğitimde yeni bir yapılanmaya gitme gereksiniminin farkına varmıştır. Bu planda, dünyanın yaşadığı

---

¹ Bekir S. Gür, **2000’li Yıllar/8: Türkiye’de Eğitim**, 1. Baskı, İstanbul, Meydan Yayıncılık, 2011, s.17-18

² Risti Permani, “The Role of Education in Economic Growth in East Asia: A Survey”, *Asian-Pacific Economic Literature*, 23(1), 2009, s.16

³ Seyfettin Erdoğan ve D. Çağrı Yıldırım, “Türkiye’de Eğitim-İktisadi Büyüme İlişkisi Üzerine Ekonometrik Bir İnceleme”, **The Journal of Economy & Knowledge Management**, Vol.4 s.12

sosyo-ekonomik değişim trendini takip etmek ve proaktif olabilmek için eğitim sisteminde dört temel reform belirlenmiştir:⁴

- Zihniyet reformu ve Türk insanı örneği
- Müfredat reformu ve öğretmen
- Okul reformu ve çevre
- Sistem reformu ve yönetim

Planın hazırlanmasının üzerinden çok geçmeden 1997’de çıkarılan 4306 sayılı kanunla 5 yıllık ilkokul eğitimi, 8 yıllık kesintisiz zorunlu eğitime dönüştürülmüştür. İlk ve ortaokulun birleştirildiği bu yeni düzende, fen bilgisi ve matematik derslerinin müfredatlarını güncellemek, dersler arası yatay ve dikey bütünlüğü tahsis etmek için çalışmalar yapılmıştır. Fakat müfredatta gerçekleştirilmeye gayret edilen çalışmalar, EAP’nin kapsamından ve arzu edilen hedefleri yakalamaktan uzak olmuştur. EAP’nin yayınlanması sonrası planın tanımladığı reformlar, sonraki yıllarda uygulanmaya maalesef konamamıştır. Buna karşın EAP’nin tanımladığı hedeflere yönelik reformların yapılması gerektiği resmi politika evraklarında bulunmaya devam etmiştir.

1997’de dönemin hükümeti, okullaşmayı ve okulların altyapısını geliştirmeyi amaçlayan Eğitimde Çağı Yakalama 2000 Projesi’ni uygulamaya koymuştur. Bu proje, okulların teknolojik ve fiziki kapasitesini geliştirme odaklı olmuş, EAP’de ifade edilen geniş çaplı müfredat reformları, zihniyet ve sistem reformu konusunda 2003 yılına kadar göze çarpan bir çalışma yapılamamıştır. Eğitim sisteminin köklü bir reforma ihtiyaç duyduğu 1996 yılı ve daha öncesinde dile getirilmesine rağmen reformların gerçekleşmesi Kasım 2002’de iktidarın değişmesiyle yavaş yavaş mümkün olabilmektedir. Reformların çok daha erken bir tarihte tanımlanmasına rağmen, geç bir zamanda uygulanmaya konmasında ülkenin son yıllarda yaşadığı sosyal, siyasi ve ekonomik problemler de oldukça etkili olmuştur.⁵

Türk siyasi kültürünün dikkate değer özelliklerinden biri olan siyasal süreksizlik, eğitim sisteminin karar alma mekanizmalarında da 1990’lı yıllardan

---

⁴ İlhan Dülger, “Eğitim Ana Planı 1996-2011: Bütünleştirilmiş Bir Reform Stratejisini Uygulamaya Aktarma Düzeni”, **Planlama Dergisi**, özel sayı, Ankara, 2002, s.179

⁵ Bekir S. Gür, **2000’li Yıllar/8: Türkiye’de Eğitim**, s.19-20

2000'lerin başına kadar göze çarpmıştır. Eğitim bakanları ve TTK başkanları çok sık değişmiş, her yeni bakanla birlikte eğitim politikalarında süreklilik ve uygulanan reformlara bağlılık söz konusu değildir. EAP'nin hazırlandığı 1996'dan yeni müfredatın uygulanmaya başladığı 2003'e değin 7 yıllık süreçte 7 farklı Milli Eğitim Bakanı ve 5 farklı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanı görev yapmıştır.⁶

MEB merkez örgütünün yapısı 2011 yılı Ekim ayında Resmi Gazete'de yayımlanan 652 sayılı kanun hükmünde kararname ile değiştirilmiştir. Bu düzenlemeyle birlikte 1992 yılında kabul edilen ilgili kanun yürürlükte kaldırılmıştır. 1992 yılında kabul edilen kanunda MEB'in ilk ve en önemli görevi, eğitimin ülke genelinde Atatürk ilke ve inkılapları doğrultusunda laik ve demokratik bir ulusal bilince sahip yurttaş yetiştirmeyi sağlamak olarak kabul edilmiştir. 2011 yılında kanun hükmünde kararnameyle değiştirilen düzenlemede ise MEB'in görev tanımından Atatürk ilke ve inkılapları, laiklik, demokratiklik ve millilik ifadeleri çıkarılarak tanım tamamen değiştirilmiştir. Bu yeni tanımda bedenî, zihnî, ahlakî, manevî, sosyal ve kültürel niteliklere sahip olan, rekabetçi ve girişimci bireyler yetiştirmek MEB'in yeni görev tanımını oluşturmuştur.⁷

3.2. 2012 Sonrası Türkiye Eğitim Sistemi

Türkiye'de eğitim sistemi, Milli Eğitim Bakanlığı'nın denetimi ve kontrolü altındadır. Eğitim, devlet okullarında ücretsizdir ancak çok sayıda özel okul da mevcuttur. Akademik yıl Eylül ayından Haziran ayına kadar sürmektedir.

Okul öncesi eğitim isteğe bağlıdır ve 6 yaşa kadar sürmektedir. 2012-2013 yılında yapılan bir değişiklikle eğitim 12 yıl zorunlu hale getirilmiş ve 4'er yıllık olarak ilkokul, ortaokul ve lise şeklinde ayrılmıştır. Türkiye eğitim sistemi ve özellikle de ilkokul eğitimi son 20 yılda birkaç kez değişikliğe uğramıştır. 1997 öncesi ilkokul eğitimi 5 yıl ile sınırlıyken ortaöğretim ise 3 yıldır ve zaruri tutulmamıştır. Sonrasında yapılan bir değişiklikle ilk ve ortaokul eğitimi 5+3 şeklinde 8 yıllık olarak zorunlu hale

---

⁶ A.e., s.21

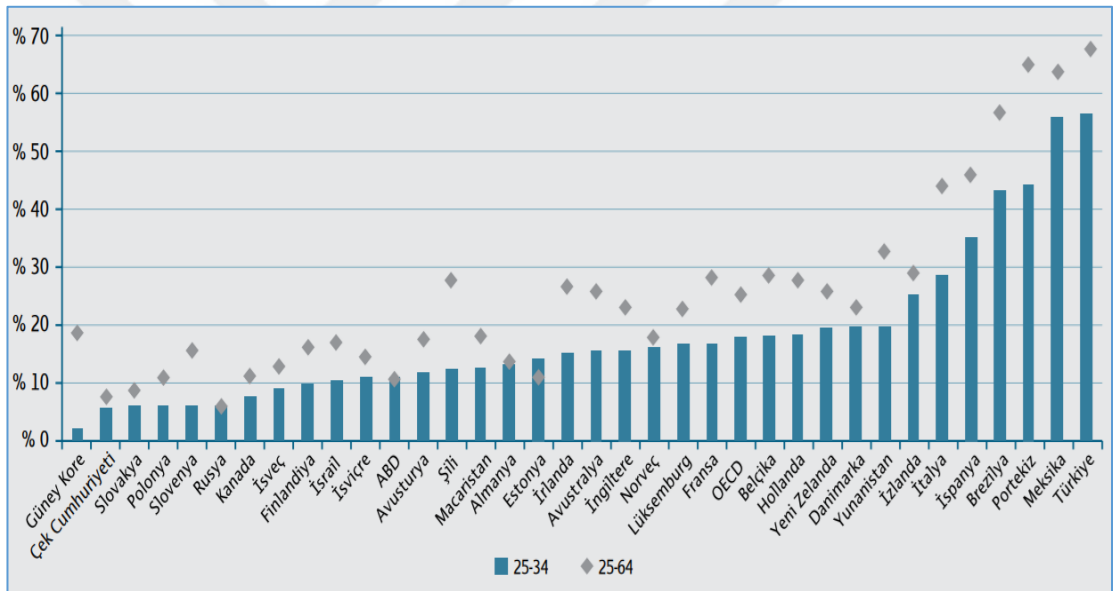
⁷ Tuğçe Toker, "Türk Eğitim Sisteminde 2000'li Yıllarda Gerçekleşen Yapısal Değişimler", **Eğitim Hukuku ile İlgili Makaleler**, Kocaeli Üniversitesi, 2018, s.381, 382

getirilmiştir. 2012’de ise değinildiği üzere sistem 4+4+4 olarak üç farklı bölüme ayrılmıştır.⁸

Türkiye’de 2013-2014 eğitim öğretim yılında okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretimde toplam 83.204 okulda, 562.882 derslikte ve 911.216 öğretmen ile 17.532.988 öğrenciye eğitim verilmiştir. Sayılarına göre öğretmen başına 19 öğrenci düşmekte ve her bir derslikte de ortalama 31 öğrenci bulunmaktadır. Aynı yılda okullaşma oranları okul öncesi 3-5 yaş grubunda %27.7, ilkokulda %99.57, ortaokulda %94.52 ve lisede %76.65’tir. Lakin öğretmen ve derslik sayıları ile okullaşma oranları, ülkenin her yerinde aynı olmayıp iller bazında farklılıklar görülmektedir.⁹

Grafik 13: Liseden Mezun Olmamış Bireylerin Yaş Grubuna Oranı (2011)

Kaynak: Eğitim Reformu Girişimi, “Türkiye Eğitim Sisteminde Eşitlik ve Akademik Başarı Araştırma Raporu ve Analiz” ERG Raporları, Mayıs 2014, s.27

Türkiye’de zorunlu eğitimin son periyodu olan lise yani ortaöğretimde okullaşma oranında düşüşler yaşanmaktadır. Bu durum, eğitimin bu kademesinde sistemden ayrılan öğrenciler olduğunu ortaya koymaktadır. OECD ülkelerinde meydana gelen iktisadi yapı ve toplumsal gelişim ile eğitim düzeyi artışı arasında

⁸ Dilara Ay Erişen, **The Relationship Between Economic Growth and Education in Turkey, Finland and South Korea**, Istanbul Bilgi University Institute of Social Sciences, MSC in Economics, İstanbul, 2017, s.3

⁹ Türkiye İstatistik Kurumu, Ulusal Eğitim Verileri, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1018, (03.11.2019)

pozitif bir ilişki olduğu düşünülmektedir. Grafik 13'te bakıldığında örneğin Finlandiya'da 23-64 yaş grubu aralığında ortaöğretimden mezun olamamış bireylerin oranı yaklaşık %17 iken, Türkiye'ye bakıldığında bu oranın neredeyse %70 olduğu görülmektedir. Bu da eğitim alanında bilhassa yaş ilerledikçe ciddi sorunlar olduğuna işaretir.¹⁰

Bir ülkedeki eğitim sisteminde genel durumu yansıtan temel göstergelerden biri Genel Okullaşma Oranı'dır. Bu gösterge, toplumda okul çağındaki nüfusun ne kadarının eğitim sistemi içinde aktif olarak yer aldığını gösterir. Diğer bir değişle eğitim sistemindeki kapasite kullanımı hakkında bilgi vermekle kalmayıp eğitimi yaygınlaştırma politikalarının da ne kadar başarılı olduğuna ilişkin ipuçları verir.¹¹

Tablo 16: Türkiye 2012-2018 Yılları Arası Net Okullaşma Oranı

Öğretim Yılı	Toplam	Erkek	Kadın
2012-2013	97.6	97.5	97.8
2013-2014	96.2	95.9	96.4
2014-2015	95.1	94.9	95.4
2015-2016	93.9	93.5	94.2
2016-2017	93.4	93.0	93.7
2017-2018	93.4	93.1	93.8
2018-2019	93.3	93.0	93.7

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, Örgün Eğitim İstatistikleri, http://tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=2840, (02.10.2019)

Tablo 16, 2012-2018 yılları arasında Türkiye'deki net okullaşma oranını göstermektedir. Tablo incelendiğinde, 2012-2013 eğitim öğretim yılından, baz alınan son yıl olan 2018-2019 yılına değin hem genel toplamda hem de cinsiyet bazında, net okullaşma oranında düşüşler görülmektedir. 2012-2013 eğitim öğretim yılında toplam net okullaşma oranı %97.6 olarak tespit edilmişken bu oran 2018-2019 yılına

¹⁰ Eğitim Reformu Girişimi, "Türkiye Eğitim Sisteminde Eşitlik ve Akademik Başarı Araştırma Raporu ve Analiz" **ERG Raporları**, Mayıs 2014, s.27

¹¹ Yüksel Kavak, **2050'ye Doğru Nüfus Bilim ve Yönetim: Eğitim Sistemine Bakış**, Paragraf Basım, TÜSİAD, İstanbul, Kasım 2010, s.77.

gelindiğinde %93.3'e düşmüştür. Bu tablo bize genel olarak okul çağındaki nüfusun eğitim sistemi içinde daha az bir paya sahip olmaya başladığını, diğer bir değişle eğitimde atıl kapasite olduğunu göstermektedir.

12 yıllık zorunlu eğitim kanunun, okul öncesi eğitimi olumsuz etkilediği görülmektedir. 2011-2012 eğitim öğretim yılında 5 yaş grubuna yönelik okul öncesi eğitimde okullaşma oranı %65.69 olarak kayıtlara geçmişken, 2012-2013 eğitim öğretim yılında bu oran %39.72'ye düşmüştür.¹²

Tablo 17: Ortaöğretimde 2012-2018 Yılları Arası Net Okullaşma Oranı ve Öğrenci Sayısı

Öğretim yılı	Net okullaşma oranı (%)	Okul /Birim	Öğrenci
2012-2013	70.1	10.418	4.995.623
2013-2014	76.7	10.955	5.420.178
2014-2015	79.4	9.061	5.691.071
2015-2016	79.8	10.550	5.807.643
2016-2017	82.5	11.076	5.849.970
2017-2018	83.6	11.783	5.689.427
2018-2019	84.2	12.506	5.649.594

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, Örgün Eğitim İstatistikleri, http://tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=2808, (02.10.2019)

Tablo 17, ortaöğretimde 2012-2018 yılları arasındaki net okullaşma oranı ve öğrenci sayılarını göstermektedir. Ortaöğretimde, 2012-2013 eğitim öğretim yılında Türkiye'de 4.995.623 öğrenci ile 10.418 okul bulunmakta olup net okullaşma oranı %70.1 olarak gerçekleşmiştir. 2012-2013 yılından sonra zorunlu eğitimin 12 yıla çıkarılmasıyla net okullaşma oranında kayda değer bir yükselme olduğu görülmüş, yıllar içinde hem öğrenci sayısı hem okul sayısında artış görülmüş hem de

¹² Tuğçe Toker, **a.g.e.**, s.386

ortaöğretimde net okullaşma oranı 2018-2019 eğitim öğretim yılına gelindiğinde %84.2'ye yükselmiştir.

Tablo 18: Türk Eğitim Sisteminin Yapısı

Eğitim Kademesi	Zorunluluk Durumu	Eğitim Süresi	Giriş Koşulları	Genel Amaçları
Okul Öncesi	Zorunlu Değil	-	-	Çocukların beden, zihin ve duygu gelişmesini ve iyi alışkanlıklar kazanmasını sağlamak; Onları ilköğretime hazırlamak; fırsatları elverişsiz çevrelerden ve ailelerden gelen çocuklar için ortak bir yetiştirme ortamı yaratmak; Çocukların Türkçeyi doğru ve güzel konuşmalarını sağlamaktır.
İlkokul	Zorunlu	4 yıl	-	
Ortaokul	Zorunlu	4 yıl	Sınavsız geçiş •genel ortaokul •imam hatip	
Lise	Zorunlu	4 yıl	Sınavsız geçiş •Genel liseler •Meslek liseleri Sınavla öğrenci alan liselerdir •Anadolu liseleri, •sosyal bilimler liseleri, •Fen liseleri, •Anadolu öğretmen liseleri •Anadolu türünde eğitim yapan kurumlar.	Öğrencilere ortaöğretim düzeyinde ortak bir genel kültür vererek yükseköğretime, mesleğe, hayata ve iş alanlarına hazırlamak Öğrencilerin öz güven, öz denetim ve sorumluluk duygularını geliştirebilmek Öğrencilere çalışma ve dayanışma alışkanlığı kazandırmak, Öğrencilere yaratıcı ve eleştirel düşünme becerisi kazandırmak, Öğrencilerin dünyadaki gelişme ve değişimleri izleyebilecek düzeyde yabancı dil öğrenebilmelerini sağlamak Öğrencilerin bilgi ve becerilerini kullanarak proje geliştirerek bilgi üretebilmelerini sağlamak Teknolojiden yararlanarak nitelikli eğitim verilmesini sağlamak. Hayat boyu öğrenmeyi bireylere benimsetmek

Kaynak: H. Gonca Usta, **PISA 2003 ve PISA 2012 Matematik Okuryazarlığı Üzerine Uluslararası Bir Karşılaştırma: Türkiye ve Finlandiya**, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 2014, s. 16

Tablo 18'de Türkiye eğitim sisteminin yapısı, eğitim kademelerinin giriş koşulları, eğitimin süresi ve ilgili eğitim kademesinin genel amaçları gösterilmiştir.

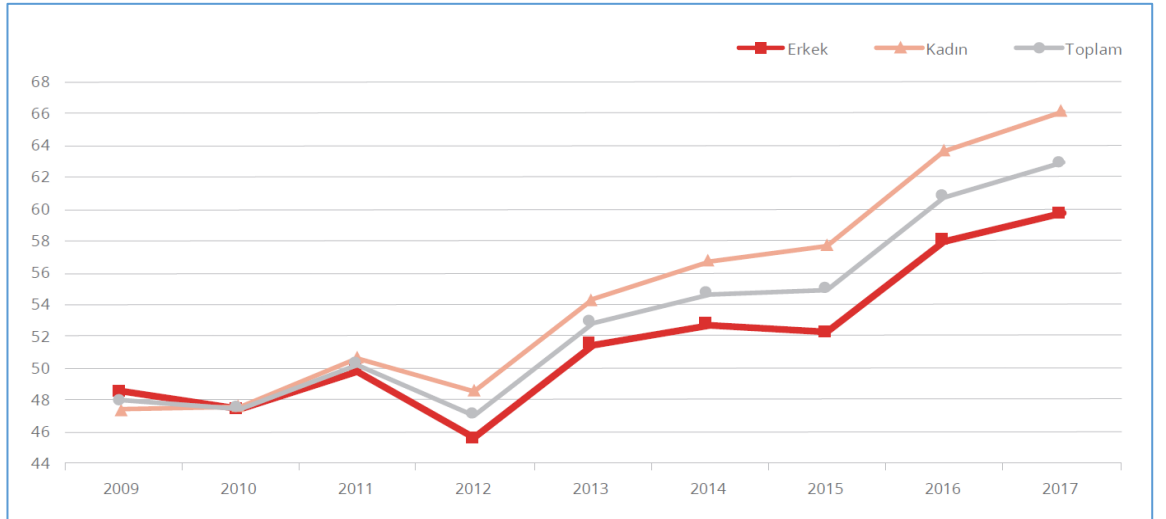
Türkiye eğitim sisteminde liseyi bitiren öğrenciler ise arzu ettikleri takdirde, merkezi bir sınav olan Temel Yeterlilik Sınavı ile Alan Yeterlilik Sınavı'na girerek yükseköğretimlerine devam etme imkanına sahiptir. Yükseköğretim, en az dört yarıyılı kapsayan her kademedeki eğitim-öğretimin tümü olarak tanımlanıyor. Türkiye'deki

yükseköğretim kurumları üniversiteler, fakülteler, enstitüler, yüksekokullar, konservatuarlar, meslek yüksekokulları, uygulama ve araştırma merkezleridir.¹³

3.3. Türkiye’de Nüfusun Eğitim Seviyesinin Durumu

Cumhuriyet kurulduğundan beri Türkiye’de nüfusun eğitim seviyesini yükseltmek adına çabalar devam etmektedir. Aşağıda yer alan Grafik 14’te 2009-2017 yılları arasında cinsiyete göre 18-21 yaş aralığında en az lise mezunu olanların oranında yaşanan değişimler gösterilmiştir. Buna göre, 2009’da en az lise mezunu olma oranı kadınlarda %47.4, erkeklerde %48.5 ve toplamda %48 olarak gerçekleşmişken 2017’de bu oranlar kadınlarda %66.2’ye, erkeklerde % 59.7’ye ve toplamda da %62.9’a çıkmış ve her iki cinsiyet açısından da ciddi bir artış yaşandığı görülmektedir. Bu veriler, Türkiye’nin okullaşma oranları ve sürelerini yukarılara çekmek adına önceki yıllarda izlenen politikaların ve uygulanan eğitim programlarının olumlu etkisinin olduğu görülmektedir.¹⁴

Grafik 14: Cinsiyete göre 18-21 Yaş Arası En Az Lise Mezunu Olanların Oranlarındaki Değişim (2009-2017)

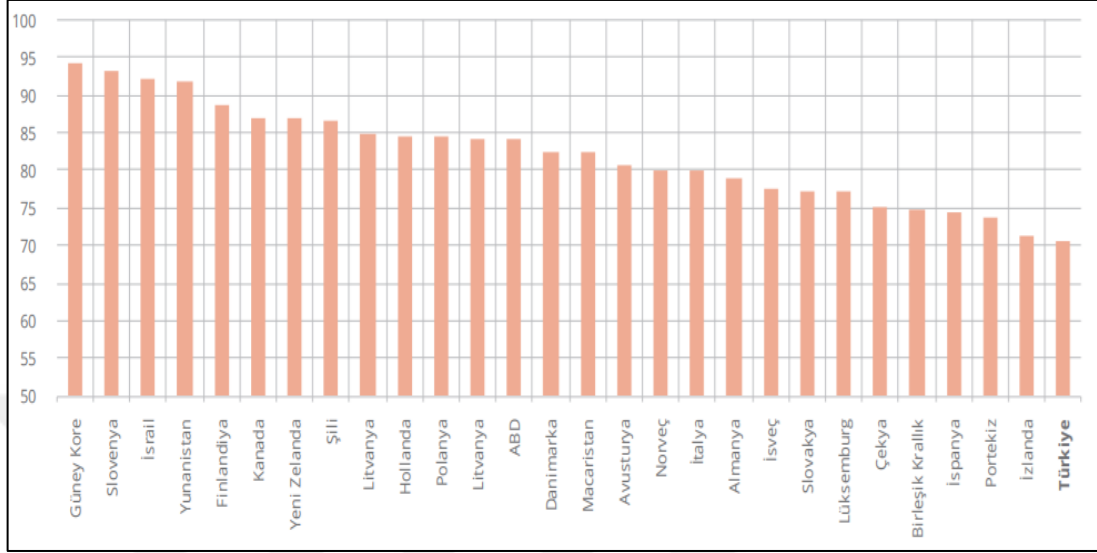

Kaynak: Eğitime Bakış 2018: İzleme ve Değerlendirme Raporu, Eğitim-Bir Sen Yayınları: 88, Ankara, 2018, s.66

¹³ H. Gonca Usta, **PISA 2003 ve PISA 2012 Matematik Okuryazarlığı Üzerine Uluslararası Bir Karşılaştırma: Türkiye ve Finlandiya**, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 2014, s. 16

¹⁴ Eğitim Bir-Sen., “Eğitime Bakış 2017: İzleme ve Değerlendirme Raporu”, Eğitim-Bir Sen Yayınları: 81, Ankara, 2017, s.31-32

Grafik 15: OECD Ülkeleri Arasında 25 Yaş Altı Nüfus İçinde En Az Lise Öğrenimini Tamamlayanların Oranı (%)

Kaynak: Eğitim Bir-Sen, Eğitime Bakış 2018: İzleme ve Değerlendirme Raporu, s.68

OECD ülkeleri arasında 2016 yılında 25 yaş altı nüfus içinde en az lise mezunu olanların oranı Grafik 15'te gösterilmektedir. OECD ülkeleri arasında 25 yaş altı en az lise mezunu oranı en düşük oran %71 ile İzlanda'nın hemen arkasındaki Türkiye'dedir. Güney Kore, Slovenya, İsrail ve Yunanistan'da 25 yaş altı nüfus içinde en az lise mezunu olanların oranı %90'ların üzerinde olup Finlandiya da hemen arkalarından gelmektedir. Türkiye, bilhassa son 10 yılda lise mezunu birey sayısını ciddi oranda artırsa da hâlâ OECD ülkeleri arasında en düşük lise mezuniyet oranına sahip ülkedir.¹⁵

3.4. Türkiye'de Okul ve Öğretmenlerin Özerkliği

Birkaç ülke dışında okul özerkliği, pek de alışıldık bir durum değildir. 1980'lerden itibaren bu tür bir okul yönetimi sadece önde gelen birkaç ülkede sınırlı bir şekilde uygulanmıştır. Okul özerkliği hareketi 1990'lara kadar çok yaygın olmamıştır. 1980 ve 1990'ların önde gelenleri okullar tarafından yürütülen sorumlulukları artırırken, böyle bir eğilim bu tür sorumluluk anlayışını benimseyen ülkelerde günümüzde de devam etmektedir.¹⁶ 1990'ların başından itibaren Avrupa'da

¹⁵ Eğitim Bir-Sen, "Eğitime Bakış 2018: İzleme ve Değerlendirme Raporu", Eğitim-Bir Sen Yayınları: 88, Ankara, 2018, s.68

¹⁶ EURYDICE, "Avrupa'da Okul Özerkliği: Politikalar ve Önlemler", , Avrupa Komisyonu Eğitim ve Kültür Genel Müdürlüğü, MEB Basımevi, Aralık 2007, s. 3

eğitim kurumlarına özerkliklerin daha fazla önem kazandığı ve özerklik verilen kurumların sayısının arttığı görülmektedir.¹⁷

Okul özerkliği, eğitimin ve eğitim kalitesinin geliştirilmesi adına önerilen, önemli bir yeniliktir. Karar verme yetkisinin tamamen okula bırakılması, riskli olduğu kadar köklü de bir eğitim stratejisidir. Okul özerkliğiyle okul mahallinin güçlendirilmesi ve yönetim etkinliğinin artırılmasıyla merkezi otoritenin azaltılması da hedeflenir. Okul özerkliğinin en önemli neticesi, öğrencilerin eğitim ve öğretim çevresinin gelişimi ve bunun öğrencilerin performansındaki pozitif etkileridir. Bu yaklaşım, okul içi karar mekanizması noktasında gerek kurum içi gerekse kurum dışı unsurların dahline olanak verecektir. Bu tür bir yöntemle okuldaki hem yönetici hem de öğretmen, daha aktif bir rol alacak ve kuruma olan aidiyeti daha da yükselecektir.¹⁸

Yurt dışındaki örneklerle bakıldığında İsveç, Norveç ve İzlanda'nın yanı sıra birçok ülkede okul müdürü, öğretmenlerin seçiminden doğrudan sorumludur. Estonya, İrlanda ve Birleşik Krallık'ta ise okul müdürü ve yönetimi, karar verme sürecine doğrudan katılmaktadır. Ancak öğretmenlerin disiplinleri ve işten çıkarılma durumları, okul yönetiminin kendi başına alabildiği bir karar değildir. Okullarda tam özerkliğin olduğu ülkelerde dahi bu tür bir durum iş yasalarına uygun olarak yapılır. Eğitim kurumlarında özerkliğe geçen ilk ülkelerden olan Finlandiya'da da boş olan öğretim kadroları için yapılacak seçimler, derse gelmeyen öğretmenlerin yerine yedek öğretmen bulma ve disiplinle alakalı kararlar okul müdürüne aittir.¹⁹

Finlandiya'da okullarda özerklik yaklaşımı kademe kademe gerçekleştirilmiştir. Eğitim sağlayıcıları –ki bunlar çoğunlukla belediyeler olur- sağladıkları hizmetin etkinliğini ölçmekten mesuldür. Öğretim kadrolarının tespitiyle disipline ilişkin konular ise okul yönetiminin ilgilendiği konu başlıklarıdır.²⁰

---

¹⁷ A.g.e.,s.32

¹⁸ Milli Eğitim Bakanlığı(MEB), “Okula Dayalı Yönetim”, **Milli Eğitim Dergisi**, 2000, S.148, http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/148/6.htm, (20.11.2019)

¹⁹ EURYDICE, “Avrupa’da Okul Özerkliği: Politikalar ve Önlemler”, MEB Basımevi, **Avrupa Komisyonu Eğitim ve Kültür Genel Müdürlüğü**, Aralık 2007, s.27, 28

²⁰ A.g.e., s.5, 35, 28

Okulların sahip olduğu özerklik dereceleri dört ana başlıkta toplanmaktadır.²¹

- **Tam Özerklik:** Tam özerklik durumunda okul yönetimi, alacağı bütün kararlarda dış müdahaleye uğramaksızın yasalar çerçevesinde bizzatini almaktadır.
- **Sınırlı Özerklik:** Sınırlı özerklik halinde okul yönetimi, alacağı kararları yüksek bir otoriteyle beraber yahut tek başına alır fakat önerisini onaylatmak için yüksek bir otoriteye muhtaçtır.
- **Hiç Özerklik:** Hiç özerkliğin olmadığı durumda okul yönetimleri okullarla ilgili hiçbir kararı kendi başına alamamaktadır.
- **Otoriteden Devredilen Özerklik:** Bu özerklik türünde bir yerel yönetim veya idari teşkilat, karar verme yetkisini okul yönetimine aktarmaya veya aktarmamaya kendisi karar verir.

Bir diğer önemli özerklik ise öğretmenlerin özerkliğidir. Öğretmen özerkliği terimsel ve yöntem bilimsel bazda bir fark yaratmaktan çok genel bir eğitimsel yaklaşım değişimini kapsamaktadır. Finlandiyalı öğretmenler müfredat içeriğinin belirlenmesinde, öğretim yöntemlerinin seçiminde, kişisel ahlak ve değerlendirmede tam özerkliğe sahiptir. Finli okul öğretmenleri, Finlandiya eğitim sistemi çerçevesinde karar alma mekanizmasında bulunmaktadır.²² Türkiye’de ise eskiden beri öğretimin ders kitabına bağlı olduğu, dolayısıyla da eğitimcilerin inisiyatifini, kişisel bilgi birikimini yeterince kullanamadığı, özgürce kararlar alamadığı ve tercihte bulunamadığı sert, katı bir sistem mevcuttur. Bu durum da farklı kaynaklardan ve materyallerden faydalanmanın önünü tıkamaktadır. Türkiye’de öğretmenlerden beklenen, ellerine verilen ders programlarını sıkı sıkıya takip etmekten başka bir şey değildir. Bununla da kalınmayıp öğretmenlerin programlara uyup uymadıkları da denetlenmektedir.²³

Eğitim sistemi içinde öğretmen özerkliği, öğretmenlerin eğitsel faaliyetlerinde ve eğitim sistemi içerisindeki görevlerinin geliştirilmesinde göz önünde bulundurulması

---

²¹ A.e., s.10

²² A.e., s.13, 22, 26, 31

²³ İsmail Hakkı Öztürk, “Öğretmen Özerkliği Üzerine Kavramsal Bir İnceleme”, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, Ocak 2011, C.10, S.35 s.86, 87

gereken önemli bir olgudur. Görev ve sorumluluklarını layıkıyla yerine getirebilmeleri adına mesleki çalışmalarında gerekli olan yetkinlik ile inisiyatif kullanabilecekleri serbest bir alan sunulması gerekmektedir. Maalesef Türkiye eğitim sistemi içerisinde öğretmen, görev tanımını daha önceden yapılmış bir müfredat uygulayıcı görevindedir. Bugüne kadar Türkiye’de gerçekleştirilen bütün eğitim reformu çalışmalarında öğretmenin gelişimine, onun eğitim öğretim noktasındaki söz hakkına, karar alma gücüne, mesleki serbestliğine, yaratıcılığına ve tecrübeleri doğrultusunda inisiyatif kullanması gibi önemli noktalara neredeyse hiç yer verilmemiştir. Aksine öğretmen, öğrencilerle birebir iletişim halinde olan kişi olarak mesleki özerkliğe sahip olmakla kalmayıp salt uygulayıcı değil, okulun demirbaşlarından biri olarak karar verici role de sahip olmalıdır. Tüm bunlarsa Türkiye eğitim sisteminde anlayış bakımından bazı devrimlerin gerekliliğine işaretir.²⁴

3.5. Geçmişten Günümüze Türkiye ve PISA

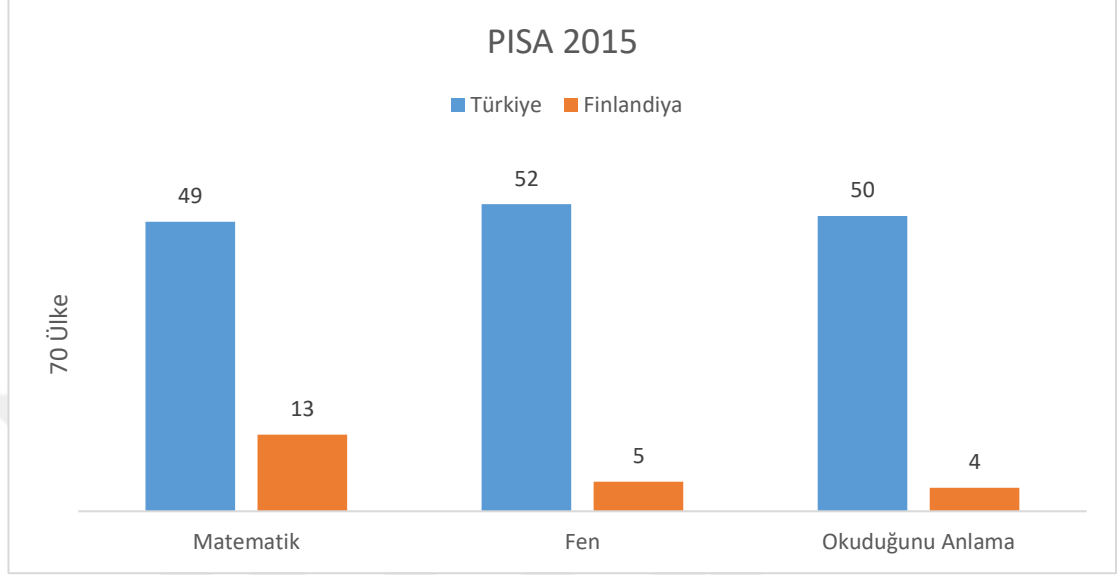
Son dönemde küreselleşme rüzgârı, “yerelleşmeye” doğru yönelse de dünya her gün gelişip değişmeye devam ediyor. Bu değişim ve gelişimlerden kârlı çıkmaksa ancak eğitime yapılan doğru ve verimliliği denetlenen yatırımlarla sağlanabilir. Yatırımlarını doğru bir şekilde ve sabırla gerçekleştiren, yatırımın verimliliğini denetleyen ülkeler ise ekseriyetle gelişmiş ülkelerdir. Eğitim alanındaki başarılar, dünyada çeşitli yöntemlerle ve araştırmalarla ölçülmektedir. Bunların en çok referans alınanlarından biri de OECD tarafından gerçekleştirilen PISA’dır. Önceki bölümde de değinildiği gibi katılımcı ülkelerdeki zorunlu eğitimi bitiren öğrencilerin modern toplum düzeninde yerlerini alabilmeleri için gerekli temel bilgi ve becerilere ne denli sahip olduklarını ölçmenin hedeflendiği bir dizi sınavdan oluşur. PISA’nın altıncısı olan 2015’teki son PISA uygulaması 35’i OECD ülkesi olan 72 ülke ve ekonomideki yaklaşık 29 milyon öğrenciyi temsilen 540 bine yakın öğrencinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Türkiye’de ise bilgisayar tabanlı olarak 5895 öğrenci katılmıştır.²⁵

---

²⁴ A.g.e., s.96, 97

²⁵ Pınar Özel, “2015 PISA Sonuçlarının Yorumlanması ve Finlandiya-Türkiye Eğitim Sistemlerinin Kıyaslanması”, Vol. 2(2), s.58

Grafik 16: PISA 2015 Türkiye ve Finlandiya’nın Matematik, Fen ve Okuduğunu Anlama Becerisi Kıyaslaması

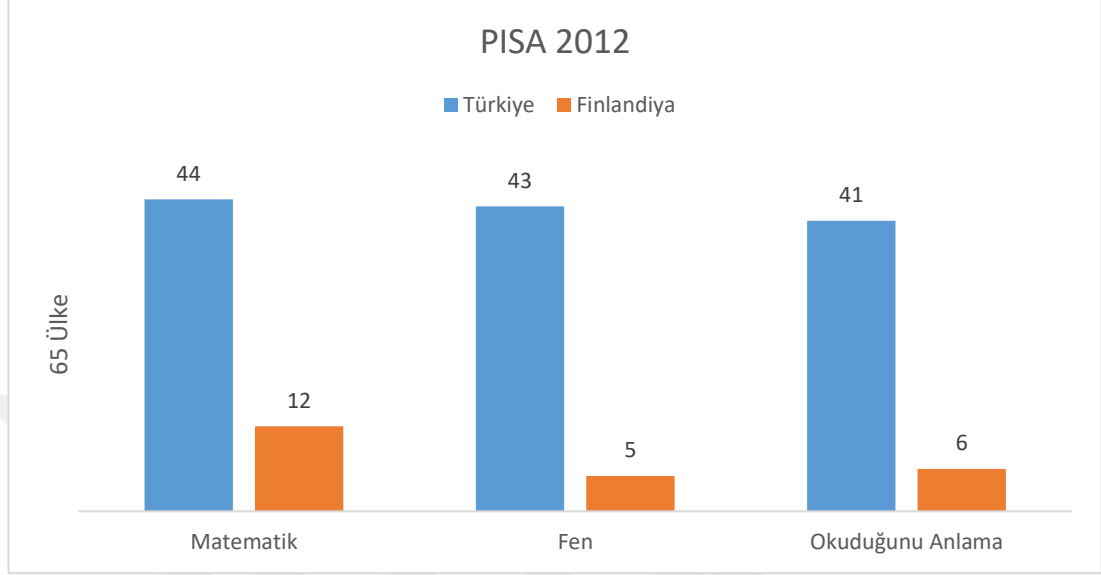

Kaynak: Finlandiya Eğitim ve Kültür Bakanlığı, <https://minedu.fi/en/pisa-2015-en>; Milli Eğitim Bakanlığı PISA 2015 Nihai Raporu

Grafik 16’da, Türkiye ve Finlandiya’nın PISA 2015 sıralamaları ele alınmıştır. PISA 2015’e katılan tüm ülkeler baz alındığında matematik okuryazarlığı alanında ortalama puanı en yüksek olan ülkeler Singapur, Hong Kong(Çin), Makao(Çin), Tayvan(Çin) ve Japonya olup en düşük ülkeler Makedonya, Tunus, Kosova, Cezayir ve Dominik Cumhuriyeti olmuştur. Türkiye ise matematik okuryazarlığı sıralamasında 72 ülke içerisinde 49. basamakta kendine yer bulabilmiştir. Okuma becerileri alanında ortalama puanı en yüksek ülkeler Singapur, Hong Kong(Çin), Kanada, Finlandiya ve İrlanda iken en düşük olan ülkeler ise Dominik Cumhuriyeti, Makedonya, Cezayir, Kosova ve Lübnan’dır. Türkiye ise okuma becerilerinde 72 ülke arasında 50. basamaktadır. Fen okuryazarlığında da durum çok farklı olmayıp Türkiye kendine 52. sırada yer bulabilmiştir.²⁶

²⁶ OECD, “PISA 2015 Results in Focus”, 2018, s.5

Grafik 17: PISA 2012 Türkiye ve Finlandiya'nın Matematik, Fen ve Okuduğunu Anlama Becerisi Kıyaslaması

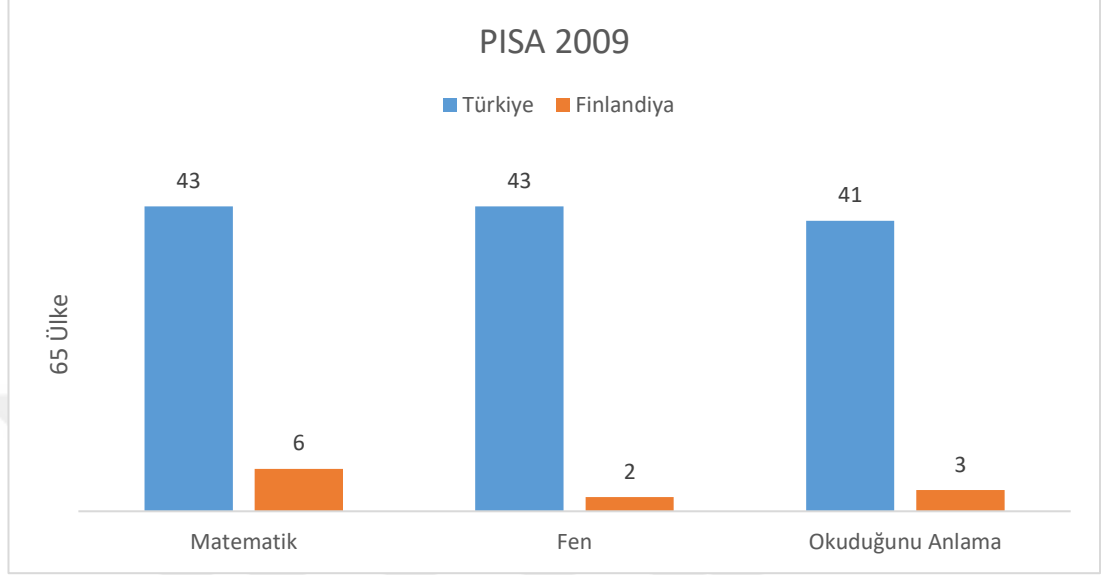
Kaynak: Finlandiya Eğitim ve Kültür Bakanlığı, <https://minedu.fi/en/pisa-2012-en>; Milli Eğitim Bakanlığı PISA 2012 Nihai Raporu

Grafik 17’de Türkiye ve Finlandiya’nın PISA 2012 sıralamaları görülmektedir. PISA 2012’de 65 ülke içinde Türkiye Matematik alanında 44, Fen’de 43 ve Okuduğunu Anlama kısmında ise 41’inci sıradayken Finlandiya ise sırasıyla 12, 5 ve 6’ncı basamakta yer almıştır. Burada Türkiye’nin 2015’e göre nispeten daha iyi bir performans ortaya koyduğu görülmektedir.

OECD üyesi ülkeler içinde okul dışında öğrenme için ayrılan zamanın en az olduğu ülkeler Almanya, Finlandiya, İsviçre ve Japonya’dır. Bu ülkelerde öğrenciler haftalık ortalama 10-15 saat arası okul sonrasında derslerine zaman ayırmaktadır. Bu ülkelerin PISA fen okuryazarlığı ortalama puanları açısından üst sıralarda yer alması dikkat çekicidir. Türkiye’de ise öğrenciler okul sonrasında derslerine haftalık ortalama 24.5 saat zaman ayırıyor. Bununla birlikte, Türkiye’de okul öncesi eğitim almayan öğrenci oranı %46,3 iken, OECD oranı %4,5’tir. Türkiye’de öğrenci okul devamsızlık oranlarının ise, OECD ortalamasının üstünde olduğu görülmektedir.²⁷

²⁷ Milli Eğitim Bakanlığı, “PISA 2015 Ulusal Raporu”, Ankara, 2016, s.42, 44, 50, 52, 54

Grafik 18: PISA 2009 Türkiye ve Finlandiya'nın Matematik, Fen ve Okuduğunu Anlama Becerisi Kıyaslaması

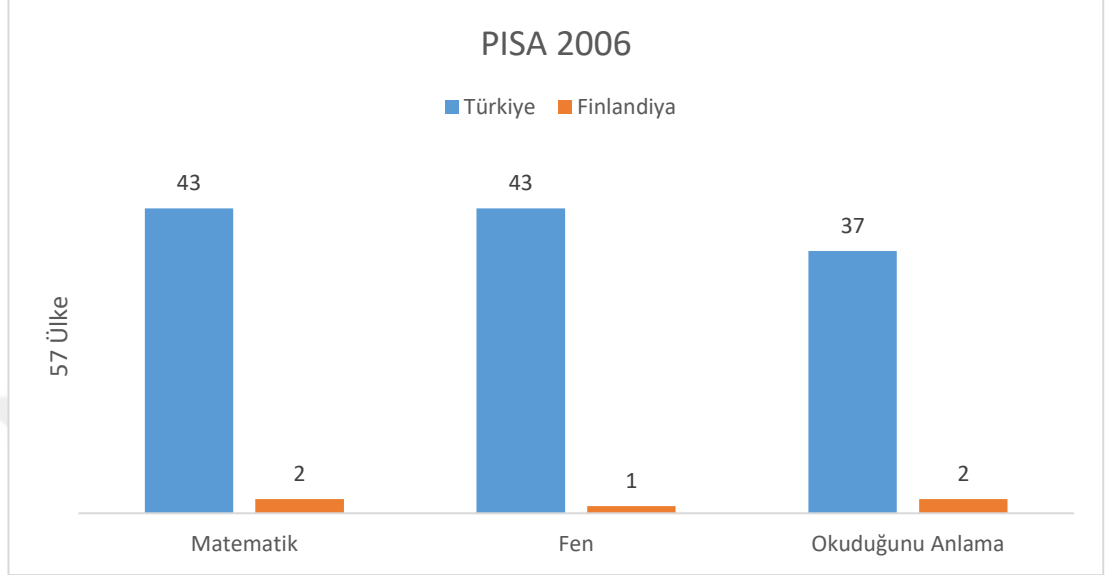
Kaynak: Finlandiya Eğitim ve Kültür Bakanlığı, <https://minedu.fi/en/pisa-2009-en>; Milli Eğitim Bakanlığı PISA 2009 Nihai Raporu

Grafik 18’de Türkiye ve Finlandiya’nın PISA 2009 sıralamaları kıyaslanmıştır. 2009’daki testte Türkiye Matematik ve Fen’de 43’üncü olmuşken Okuduğunu Anlama bölümünde ise 41’inci sıradadır. Finlandiya ise Matematik’te 6, Fen’de 2 ve Okuduğunu Anlama becerisinde 3’üncü sıradadır.

Gelişmiş ülkelerin PISA sonuçlarına göre eğitim yöntemlerinde ve başarılarında üst sıralarda yer aldığını görmek mümkünken gelişmekte olan ve geri kalmış ülkelerin son sıralarda hizalandığı görülmektedir. Gelişmiş ülkelere Finlandiya’nın neden ön sıralarda ve Türkiye’nin ise neden son sıralarda yer edindiği meselesi yapılan çalışmaların sonuçlarından çıkartılabilmektedir: Finlandiya’da esnek ve yerel bir eğitim sistemi uygulanırken Türkiye’de nispeten sabit ve merkezi bir eğitim sistemi söz konusudur. Finlandiya’nın problem çözme basamaklarından daha ileri seviyede davranışlar gerektiren analiz, sentez ve değerlendirme basamaklarına ilişkin kazanımları olduğu açıkça görülebiliyorken Türkiye’de bilimsel problem çözme noktasındaki ilk basamaklar olan kavrama ve uygulama düzeyine ait kazanımlar olduğu görülmektedir.²⁸

²⁸ Pınar Özel, a.g.e., s.59

Grafik 19: PISA 2006 Türkiye ve Finlandiya'nın Matematik, Fen ve Okuduğunu Anlama Becerisi Kıyaslaması

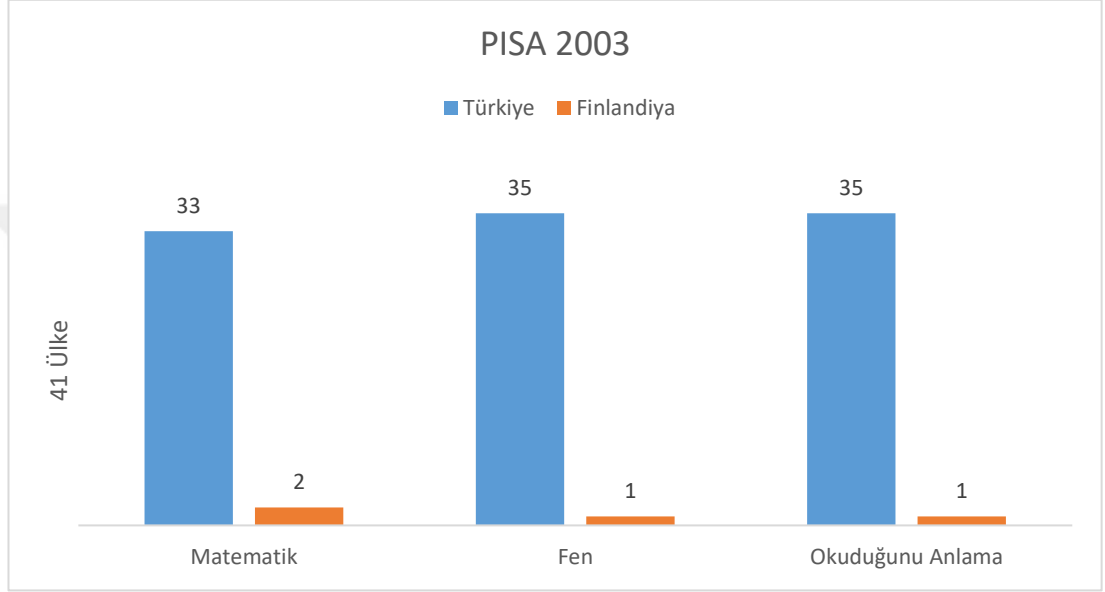
Kaynak: Finlandiya Eğitim ve Kültür Bakanlığı, <https://minedu.fi/en/pisa-2006-en>
Milli Eğitim Bakanlığı PISA 2006 Nihai Raporu s.127-129

Grafik 19’da Türkiye ve Finlandiya’nın PISA 2006 sıralamaları gösterilmiştir. 57 ülkenin katıldığı PISA 2006’da Türkiye Matematik ve Fen’de 43’üncü, Okuduğunu Anlama kısmında ise 37’nci sırada olurken Finlandiya, önceki yıllarda olduğu gibi ciddi bir başarı göstermiş ve Matematik ve Okuduğunu Anlama bölümünde 2’nci, Fen’de ise ilk sırada yer almıştır.

Türkiye’deki öğrencilerin PISA veya diğer uluslararası değerlendirme sınavlarındaki başarısızlığı ile ilgili farklı kuruluşların yaptığı birtakım araştırmalar mevcuttur fakat bunların ne derece yeterli olduğu kuşkuludur. Bu kuruluşların hazırladığı çalışmaların sonuçları incelendiğinde eğitim sistemimizde ciddi bir eşitsizlik olduğu neticesine varılmıştır. Ailelerin gelirlerindeki farklılıklar okullara ve öğrencilerin başarılarına da doğal olarak etkide bulunmaktadır. Okulların ve sınıf mevcutlarının çok kalabalık oluşu ve alt yapının yetersiz oluşu da bir başka etkidir. Ayrıca bir diğer sebep de PISA ve türevi uluslararası değerlendirme sınavlarının içerik olarak ortaöğretim müfredatımızdan oldukça farklı oluşudur. Ancak hükümet, ilk PISA başarısızlığını takiben gerekli müfredat değişikliklerini gerçekleştirmiş ve temel eğitim ve lisede yapılandırıcı eğitim modelini uygulamaya başlamıştır fakat arzu

edilen başarılar ileriki yıllarda yapılan PISA sınavlarında da yeterince sağlanamamıştır.

Grafik 20: PISA 2003 Türkiye ve Finlandiya'nın Matematik, Fen ve Okuduğunu Anlama Becerisi Kıyaslaması

Kaynak: Finlandiya Eğitim ve Kültür Bakanlığı, <https://minedu.fi/en/pisa-2003-en>; Milli Eğitim Bakanlığı PISA 2006 Nihai Raporu

Grafik 20’de gösterilen PISA’nın 2003’teki sonuçlarında 41 ülke içinde Türkiye Matematik becerisi alanında 33’üncü, Fen ve Okuduğunu Anlama bölümünde 35’nci sırada yer almış olup Finlandiya Fen ve Okuduğunu Anlama becerisinde 1’nci, Matematik’te ise 2’nci sıradadır.

Başarısızlığın bir başka sebebi de öğretmen eğitimi olarak görülmektedir. Öğretmen eğitimi sistemi, ciddi yapısal sorunlar barındırmakta, eğitim fakültelerinden arzu edilen kalifiye ve donanıma sahip öğretmenler yetiştirilemiyor. Kısaca sorun, ülkemiz açısından ciddi bir boyuttadır. Bahsedilen sınavda şu ana kadar en başarılı ülkelerden biri Finlandiya. Finlandiya’nın ve diğer başarı elde etmiş ülkelerin niçin bu sınavda başarılı olduklarının bilinmesi, Türkiye’de temel eğitimde var olan aksaklık ve eksikliklere ışık tutacağı düşünüldüğünden Nisan 2008’de Fin Büyükelçiliği vasıtasıyla Finlandiya’nın başarısından mesul iki yetkili ülkemize davet edilmiş ve onlardan konuya ilişkin bilgi alınmıştır. Fin yetkililere göre Finlandiya’nın PISA

başarısında başrol oynayan faktörler, daha önce de belirtildiği gibi özgürlük, fırsat eşitliği, öğretmen eğitimi ve güvenlik. Dolayısıyla Türkiye için çözüm, sorunların sebebini bilmek değil, bu sorunları çözecek uygulamaları hayata geçirmektir.²⁹

3.6. Finlandiya Örneği Doğrultusunda Türkiye Adına Çıkarılması Gereken Dersler

Ali Yıldız ve Ayşen Bakioğlu tarafından yürütülen, Finlandiya'nın PISA sınavında ve genel olarak eğitim sistemindeki başarısının değerlendirildiği çalışmada araştırmacılar, uygulayıcı ve politika yapıcıları için öneriler şu şekildedir:³⁰

- Araştırma bazlı öğretmen eğitimi, Fin eğitim fakültelerinin başarılı öğretmenler yetiştirme noktasında çok güvendikleri ve savundukları bir modeldir lakin bu durum Türkiye'de pek bilinmiyor ve bu konuda Türkiye'de daha fazla çalışma yapılmalı.
- Gerek öğretmenler gerekse yöneticiler, eğitime ilişkin bilimsel yayınları daha yoğun ve sıkı şekilde takip etmeli ki bu, bireysel gelişim ve kaliteli bir eğitim verebilmek için elzemdir.
- Eğitim fakültelerinde ağırlıklı olarak teorik bir eğitim verilmektedir. Bu teori odaklı eğitimin esnetilmesi, öğretmen kalitesinin yükselmesine katkıda bulunacaktır. Dolayısıyla eğitim fakültelerinin müfredatları yeniden gözden geçirilmelidir.
- Türkiye'de staj noktasında bir karmaşıklık ve savsaklama söz konusudur ve öğretmenlerin staj dönemleri sahici bir öğretmenlik provasına dönüştürülmelidir.
- PISA neticelerine bakıldığında Türkiye'de ortaöğretimde okuyan öğrencilerin en başarısız olduğu alanlar fen ve matematiktir. Daha küçük yaşlardan başlanarak yenilikçi yaklaşımlarla bu alanlarda öğrencilerin korkularını yenmeleri ve özgüvenlerini artırmaları sağlanmalıdır.

²⁹ Ali Yıldız, **Finlandiya'nın Başarısına Etki Eden Faktörler Bağlamında Türkiye'nin Durumu**, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul, 2013, s.16

³⁰ Ayşen Bakioğlu ve Ali Yıldız, "Finlandiya'nın PISA Başarısına Etki Eden Faktörler Bağlamında Türkiye'nin Durumu", **Eğitim Bilimleri Dergisi**, Haziran 2013, C.38, s.48-50

- Var olan rehberlik ve danışmanlık hizmetleri nitelik ve nicelik olarak son derece yetersiz olup bu alanda daha çok profesyonelin istihdam edilmesi ve öğrencilere yönelik rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin ağırlığının artırılması gerekir. Rehberlik dersleri soru çözümü için değil sorunların çözümleri ve kariyer planlaması için ayrılmalıdır.
- Okullarda öğrenci ve öğretmenler işin tam olarak içinde olamamaktadır. Sistemin öğrenci ve öğretmenlerin temel alındığı bir yapıya dönüştürülmesi ve öğretmenliğin özerkliğe sahip olması, öğrencilerin de eğitimin tüm süreçlerine daha kolay şekilde katılımının sağlanması gerekir.
- Öğretmen ve yöneticilerin görev tanımı sil baştan belirlenmeli ve misyonlarının amaca uygun ve çağdaş bir perspektifle yeniden tanımlanması gerekir.
- Öğretmenlerin sahip oldukları niteliklerle onlardan talep edilenler arasında bir paralellik olmalıdır. Türk toplumu, öğretmenlerden hem çok şey bekleyip hem de kalite arıyorsa buna uygun şartlar oluşturulmalıdır.

SONUÇ

Türkiye’de yıllardan beri eğitime yapılan harcamalar ve gerçekleştirilen reformlardan sonra ülkede eğitim, önem verilen bir alan değil demek haksızlık olur. 2000’lerin başından beri eğitim adına hiç de azımsanmayacak miktarda bütçeden kaynak ayrılmıştır. Çok sayıda yeni okul yapıp öğretmen sayısı artırılmış, müfredatlar çağa uygun şekilde değiştirilmeye çalışılmıştır. Çağın teknolojisi, eğitime entegre edilmeye çalışılmaktadır. Uluslararası eğitim kurumlarıyla ortak faaliyetler yürütülüp programlar düzenlenmektedir.

Eğitime dair Türkiye’de çok uğraş verildiği bir gerçektir. Lakin yüzleşilmesi gereken bir gerçek var ki o da Türkiye’de eğitim adına yapılanlardan, Türkiye’nin eğitimi budur denilebilecek ürünler ve sonuçların yeterince çıkarılamamış olmasıdır. Enderun, Osmanlı’nın okuluymuş; Ahilik ise Selçuklu’nun. Millet mektepleri ve köy enstitüleri de yeni kurulan cumhuriyetin okuluymuş. Fakat şu anda Türkiye’nin eğitimi, okulu budur diye gösterebileceğimiz bir kurum gösterebilmek çok güçtür. Diğer bir değişle bugün ülkede Enderun gibi karizmatik, köy enstitüleri gibi manifesto niteliğinde bir “Türk Eğitimi, Türk Okulu” imgesinden bahsetmek kolay değildir. Türkiye, bir eğitim kültürü yaratamazsa bu durum Türkiye’yi uluslararası sermaye kesimlerinin ve siyasi güçlerin kendi amaçlarını gerçekleştirmek için eğitim faaliyetlerinde bulunduğu bir ülke haline getirecektir. Bu bilinç temelinde, Türkiye’nin eğitim konusunda yarının belli olmadığı bir piyasaya ve birçok şeyin düzensiz bir şekilde alınıp satıldığı bitpazarı noktasına getirilmemesi gerekmektedir.

Türkiye, OECD ile G-20 grubunun kurucu üyelerinden olan ve çok uzun yıllardan beri de Avrupa Birliği’ne adaylık süreci devam eden bir ülkedir. Türkiye ekonomisi uzunca bir müddettir en büyük 20 ekonomi arasında 17 ile 18’inci sıra arasında gidip gelmekteyken 2018 yılında Türk Lirası’nın yabancı paralar karşısında ciddi değer kaybını da hesaba katarsak Suudi Arabistan’a geçilerek 19. sıraya gerilemiştir. Türkiye, 2023 hedefleri doğrultusunda da AB’ye tam üye olma ve dünyanın ilk 10 ekonomisi arasına girme gayreti içindedir. Ülkelerin kıyaslanmasında önemli kriterlerden biri olan sağlık, eğitim ve gelir düzeyi bileşenlerinden meydana gelen İnsani Gelişmişlik Endeksi’nde(İGE) de 2018 raporunda 0.791 puan ile Türkiye,

188 ülke ve bölge arasında 64'üncü basamakta yer almaktadır. 1990-2018 yılları arasında İGE'de puanını 0.576'dan 0.791'e yükseltip toplamda %37.3'lük bir artış kaydetse de Türkiye'nin vizyonu noktasında bu sıralamada da hâlâ çok gerilerde yer almaktadır.

Türkiye'nin ve aslında tüm ülkelerin en önemli kaynağı beşeri sermayesidir. Bir ülkeyi kalkındıracak en kritik husus ise bilimdir. Fakat Türkiye'de yükseköğretimde çok az öğrenci veya mezun bilimle ilgili çalışma alanlarını seçmektedir. Bu alanda OECD'nin ortalaması %27 iken Türkiye'de yükseköğretime yeni girenlerin yalnızca %18'i fen, teknoloji, mühendislik ve matematik(STEM) alanlarını tercih etmektedir. Hatta üniversiteli olanların sadece %2'si fen bilimleri, istatistik, matematik ve bir başka %2'lik kesim de bilgi ve iletişim teknolojileri alanlarında okumayı tercih ediyor ve bu oranlar OECD ülkeleri arasında en düşük ikinci sıradadır. OECD ortalamaları sırasıyla %6 ve %5 dolayındadır.

Kaliteli ve iyi bir eğitim, insan sermayesinin gelişimi için elzemdir. Bireylerin yetenek ve becerilerini geliştirmesi ve bunları toplum adına kullanabilmesi için bu şarttır. Bilhassa yirmi birinci yüzyılın başından beri ürünlerin yapısıyla teknolojinin dönüşümü, ülkelerin kalifiye çalışanlara olan ihtiyaçlarını daha da arttırmıştır. Eğitim yalnızca bellekleri bilgiyle doldurmak değildir aynı zamanda insanların bilgiyi, becerilerini dünyayı daha iyi anlayıp yorumlamalarına olanak vermektedir. Bugün en gelişmiş ülkelere bakıldığında eğitime GSYİH bakımından oransal ve niceliksel olarak ciddi kaynaklar ayırmakla kalınmamakta, “yaratıcı beyinler” de ithal edilmektedir. Bugün Türkiye, eğitime ciddi anlamda yatırım yapsa da yetiştirdiği gençleri ne yazık ki başka ülkelere kaptıran bir pozisyonudadır.

Finlandiya, niceliksel olarak Türkiye'ye kıyasla son derece kıt bir beşeri sermayeye sahip olsa da mevcut kaynaklarından en yüksek verimi almaya çalıştığı uygulama temelli bir eğitim sistemi kurarak bugün refah toplumları arasında yer alan bir ülkedir. Finlandiya'nın eğitim sisteminin içeriğine bakıldığında ortada aslında bir “mucize” söz konusu olmasa da fark yarattığı en önemli kısım ne eğitim kurumlarının fiziki yapısı ne de eğitimde kullanılan materyallerdir. Fark yarattığı en önemli değer yalnızca vizyoner, iyi eğitilmiş, insana değer veren, mesleğini tutkuyla yapan,

müfredatını kendi belirleyen, çalıştığı kurumda yetki sahibi olan ve tam özerkliğe sahip öğretmenleridir. Bütün eğitim sistemlerinde öğretmen en kıymetli değerlerden biridir fakat çok az ülkede Finlandiya'daki kadar fark yaratabilmekte ve eğitimin lokomotifini olabilmektedir.

Kıyaslandığı vakit Türkiye'nin imkanları Finlandiya'ya göre çok daha fazladır. Yapılan yatırımlar numerik anlamda kıyaslandığında Türkiye açıkça Finlandiya'dan öndedir. Fakat Türkiye, bir an evvel her yıl on binlerce öğretmen mezun etmeyi bırakmalı, daha kaliteli öğretmenler yetiştirilmesi için kontenjanlar azaltmalı, yükseköğretimdeki öğretmen eğitimi müfredatı teori odaklı olmaktan çıkarıp çağa uygun ve uygulama odaklı hale getirmeli, stajlar daha ciddi şekilde denetlemeli, öğretmenlerin müfredatlar konusunda daha çok söz sahibi olmasını sağlamalı, öğretmenlerin yeteneklerini ve tecrübelerini kullanıp inisiyatif alabilmelerine imkan vermeli, öğretmenlerin yaratıcılığına müsaade etmeli ve son olarak öğretmenlerin mesleki itibarlarını artırmalıdır.

Türkiye'nin ekonomik sarmaldan çıkış yolu, yeni nesilleri en iyi şekilde eğitebilecek nitelikli öğretmenlerdir. İyi öğretmen, iyi öğrenci yetiştirir. İyi öğrenci de ülkesine iyi hizmetler sunacaktır. Türkiye eğitimde niceliksel olarak gelişmiştir, sıra niteliktedir.

Bir diğer önemli nokta ise iyi yetişmiş, nitelikli bireylere yeterince ve özgürce çalışmalarını yürütebileceği iş sahası sunulmasıdır. Türkiye, kendisine katma değer yaratacak gençleri yurt dışına kaptırdığı sürece en gelişmiş 10 ekonomi arasına girme vizyonu, hayalden öteye geçmeyecektir.

Tez boyunca ele alınan en temel gösterge olan PISA sınavlarında şimdiye kadar maalesef başarısız sonuçlar alan Türkiye, eğitim alanında başarılı ve rol model olarak görülen ülkelerden biri olan Finlandiya'nın başarısındaki temel faktörler ve özelliklerden kendi kültürü ve eğitim birikimine uygun ve uygulayabileceklerinin detaylı bir analizinin yapılmasına ve gereken çalışmaların ivedilikle hayata geçirilmesine ihtiyacı vardır. Aksi takdirde daha uzun yıllar gelişmekte olan ülke statüsünde kalmaya devam edecek, yeni nesillerin kaybının maliyetine katlanacak ve beyin göçünün önünü alamayacaktır.

Bağımsızlıklarını kazandıkları günlerden bugüne geçen onlarca yıl neticesinde iki ülkeye dönüp bakıldığında Finlandiya'nın, Türkiye'ye kıyasla açık bir şekilde daha fazla mesafe kat ettiği ortadadır. Finlandiya'nın iktisadi açıdan bir refah toplumu aşamasına geçmesinin üzerinden epey zaman geçmiştir. Lâkin Türkiye, elan gelişmekte olan ülkeler kategorisinde yer almaktadır. Ülkelerin gelişmişlik seviyelerini değerlendirmek amacıyla kullanılan genel geçer uluslararası kıyaslamalara bakıldığında Finlandiya, bu kıyaslamaların neredeyse tamamında ilk onda, bir kısmındaysa ilk beşte, bazen de birinci sırada yer almaktadır. Finlandiya, bu çalışmanın da ele aldığı temel göstergelerden biri olan PISA'da da şu ana değin yapılan tüm sınavlarda çok önemli derecelere sahiptir. Bu başarısıyla PISA'nın gerçekleştirildiği ilk yıl olan 2000'den beri eğitim sistemi ve anlayışıyla birçok ülkenin gözleri Finlandiya'nın üzerine yönelmiştir. Bunlardan biri de istikrarsız bir eğitim sistemine sahip olan Türkiye'dir.

Bu tez çalışmasında eğitim ile iktisadi kalkınma arasında pozitif bir ilişki olduğu hipotezinden yola çıkılarak Finlandiya örneği ele alınmış, bir ülkenin neredeyse hiçbir doğal kaynağa sahip olunmasa da iktisadi kalkınmanın eğitim yoluyla nasıl sağlanabildiği ortaya konmuştur. Yirmi birinci yüzyılın dünyasında yer altındaki kaynağın değil yer üstündeki kaynağın, beşeri sermayenin, işlenmesiyle var olmak mümkündür. Bunu sayıca küçük bir ulus, Finlandiya, başarmıştır. Sıra Türkiye'de.

KAYNAKÇA

- Aho, Erkki, Kari Pitkänen, Pasi Sahlberg
Policy Development and Reform Principles of Basic and Secondary Education in Finland Since 1968, **Working Paper Series Number 2**, World Bank, Washington, DC, 2006, s.1-159.
- Akalın, Güneri: **Kamu Ekonomisi**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2000.
- Aksu, Recep: **Türkiye’de Eğitim Sorunlarına Yönetik Akademik Değerlendirmeler ve Çözüm Önerileri 1**, Maya Akademi Yayın ve Dağıtım, Ankara, Aralık 2016 .
- Antikainen, Ari: “In Search of the Nordic Model in Education”, **Scandinavian Journal of Educational Research 50**”, No. 3:, 2006, s.229–243.
- Aren, Sadun: **100 Soruda Ekonomi Elkitabı**, 6. Baskı, Ankara, İMGE Kitabevi, 2016.
- Arslan, Mehmet: “Eğitimde Verimlilik”, **MPM Yayınları Anahtar Gazetesi** (Eylül Sayısı), Ankara, 2000, s.8.
- Aslan, M. Hanifi: **Hizmet Ekonomisi**, İstanbul, Alfa Basım Yayın, 1998.
- Bakioğlu, Ayşen, Ali Yıldız: “Finlandiya’nın PISA Başarısına Etki Eden Faktörler Bağlamında Türkiye’nin Durumu”, **Eğitim Bilimleri Dergisi**, Haziran 2013, C.38.
- Barutçugil, İsmet: “Eğitim Nedir?”,
<https://ismetbarutcugil.com/2017/02/12/egitim-nedir/>,
(08.04.2019).

- Berry, John, Pasi Sahlberg: “Accountability Affects the Use of Small Group Learning in School Mathematics” **Nordic Studies in Mathematics Education**, 11(1), s.5-31.
- Breton, Theodore R.: “Education, Human Capital, and National Income”,
- Carnoy, Martin: “Economics of Education”, **International Encyclopedia of Economics of Education**(Edited M. Carnoy), New York: Pergamon, Second Edition, s.1-9.
- Cunha, Flavio, James J. Heckman: “Investing in Our Young People”, **National Bureau of Economic Research**, Cambridge, MA, 2010, s.1-31, <https://www.nber.org/papers/w16201.pdf>,
- Çakmak, Hatice Karatay: “Kalkınma İktisadi Literatüründe Gelişme Kavramının Evrimi”, **Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Ankara, 2003 C.21, S.2, s.50-68.
- Çelikten, Mustafa, Mustafa Şanal, Yeliz Yeni: “Öğretmenlik mesleği ve Özellikleri”, **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C.2, S.19, Kayseri, 2005, s.207-237.
- Çetintaş, Hakan, Halis Başel: “Eğitimin İstihdam ve Verimliliğe Etkisi”, **Celal Bayar Üniversitesi İİBF Yönetim ve Ekonomi Dergisi**, 1999, S.5.
- Dahl, Robert A.: **Demokrasi ve Eleştirileri**, Çev: Levent Köker, 2. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 1996.
- Demirci, Sevgin Fettahoğlu: “Eğitim ve Verimlilik”, **Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim**, Kasım 2011, S.141, s.14-21.
- Dowrick, Steve: “The Contribution of Innovation and Education to Economic Growth”, 2002, s.1-26.
- DPT: **Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001-2005**, Ankara.

- Dülger, İlhan: “Eğitim Ana Planı 1996-2011: Bütünleştirilmiş Bir Reform Stratejisini Uygulamaya Aktarma Düzeni”, **Planlama Dergisi**, özel sayı, Ankara, 2002, s.179-212.
- Eğitim Bir-Sen: “Eğitime Bakış 2017: İzleme ve Değerlendirme Raporu”, Eğitim-Bir Sen Yayınları: 81, Ankara, 2017.
- Eğitim Bir-Sen: “Eğitime Bakış 2018: İzleme ve Değerlendirme Raporu”, Eğitim-Bir Sen Yayınları: 88, Ankara, 2018.
- Eğitim Reformu Girişimi: “Türkiye Eğitim Sisteminde Eşitlik ve Akademik Başarı Araştırma Raporu ve Analiz” ERG Raporları, Mayıs 2014, s.7-47.
- Embassy of Finland: “Finnish Economy”, <https://web.archive.org/web/20110723180005/http://www.finland.or.tz/public/default.aspx?nodeid=31659&contentlan=2&culture=en-US>, (21.10.2019).
- Engin, Yusuf: “Eğitim, Üretim ve Verimlilik”, Mercek, S.4, Ekim 1996, s.44-56.
- Erdoğan, Seyfettin, D. Çağrı Yıldırım: “Türkiye’de Eğitim-İktisadi Büyüme İlişkisi Üzerine Ekonometrik Bir İnceleme”, **The Journal of Economy & Knowledge Management**, Vol.4, s.11-22.
- Ergen, Hüseyin: “Türkiye’de Eğitimin Ekonomik Büyümeye Katkısı”, **Ekonomik Yaklaşım**, C.10 S.35, s.21-56.
- Erişen, Dilara Ay: **The Relationship Between Economic Growth and Education in Turkey, Finland and South Korea**, Istanbul Bilgi University Institute of Social Sciences, MSC in Economics, İstanbul, 2017, s.11-22.

- Erkki, Pihkala: “The Political Economy of Post-War Finland 1945-1952”, **Scandinavian Economic History Review**, Vol. 47, Number 3, s.26-48.
- Ertürk, Sebahattin: **Eğitimde Program Geliştirme**, Yelken Tepe Yayınları: 4, Ankara, 1972.
- EURYDICE: “Avrupa’da Okul Özerkliği: Politikalar ve Önlemler”, **Avrupa Komisyonu Eğitim ve Kültür Genel Müdürlüğü**, MEB Basımevi, Aralık 2007, s.1-48.
- Fırat, Mustafa **Emperyalizm Kısacasında Türk Eğitim Sistemi**, 1. Baskı, İstanbul, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2008.
- Finland Ministry of Education and Culture: “Finnish Education in a Nutshell”, **Education in Finland**, 2018, s.6-26
- Finnish National Agency For Education: <https://www.oph.fi/en/education-system>, (04.10.2019).
- Gür, Bekir S.: **2000’li Yıllar/8: Türkiye’de Eğitim**, 1. Baskı, İstanbul, Meydan Yayıncılık, 2011.
- Halinen, Irmeli, Pirjo Sinko, Reijo Laukkanen: “A Land of Readers”, **Educational Leadership**, Vol.63, N.2, 2005, s.72-75.
- Han, Ergül, Ayten Ayşen Kaya: **Kalkınma Ekonomisi**, 8. Baskı, Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık, 2013.
- Harris, Jonathan M: “Basic Principles of Sustainable Development”, **Global Development and Environment Institute Working Paper 00-04**, Tufts University, USA, 2000.

- Hautamäki, Jarkko, “PISA 2006 Finland: Analyses, Reflections and Explanations”, Elina Harjunen, **Ministry of Education Publications**, Helsinki, 2008:44, s.11-236.
Airi Hautamäki:
- Hazır, Oğuzhan: “Öğretmen Etkililiği”, Kara Harp Okulu Bilim Dergisi, Haziran 2015, C.24, S.1, s.3-24.
- Hinchliffe, J. Ken: “Education and Labor Market”, **Economics of Education Research and Studies**(Edited G. Pasharapoulos) The World Bank, Washington D.C., Pergamon Press, 1987.
- Hjerppe, Rita: **The Finnish Economy 1860-1985**, Bank of Finland Publications, Helsinki, 1989.
- İnan, M. Rauf: **Orta Avrupa’da Gelişmenin ve Demokrasinin Temeli: Eğitim**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1971.
- İzgi, Berna Balcı, Türkiye’de Genç İşsizliği, Eğitim ve Büyüme İlişkisi(1988-İbrahim Arslan: 2008)”, **2. Ulusal İktisat Kongresi Bildirisi**, DEÜ İİBF İktisat Bölümü, İzmir, 20-22 Şubat 2008.
- Jakku-Sihvonen, Ritva, Hannele Niemi: “Research-based Teacher Education in Finland: Reflections by Finnish Teacher Educators”, **Finnish Educational Research Association**, Turku, Finland, 2006.
- Kaplan, İsmail: **Türkiye’de Milli Eğitim İdeolojisi**, 3. Baskı, İstanbul, İletişim Yayınları, 2002.
- Karataş, Muhammed, Eda Çankaya: “İktisadi Kalkınma Sürecinde Beşeri Sermayeye İlişkin Bir İnceleme”, **Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C.2, S.3, 2010, s.29-55.
- Katzenstein, Peter J.: “Small States in World Markets. Industrial Policy in Europe”, New York: Cornell University Press, 1985.
- Kavak, Yüksel **2050’ye Doğru Nüfus Bilim ve Yönetim: Eğitim Sistemine Bakış**, Paragraf Basım, TÜSİAD, İstanbul, Kasım 2010.

- Kaya, Yahya Kemal: **Eğitim Yönetimi, Kuram ve Türkiye’deki Uygulama**, Bilim Yayıncılık, Ankara, 1999.
- Kaynak, Muhteşem: **Kalkınma İktisadı**, 4. Baskı, Ankara, Gazi Kitabevi, 2011.
- Kenkel, Donald S.: "Health Behavior, Health Knowledge, and Schooling," **Journal of Political Economy**, University of Chicago Press, vol. 99(2), April 1991, s.287-305.
- Kennesey, Zoltan: “The Primary, Secondary, Tertiary and Quaternary Sectors of the Economy”, Conference Paper, IARIW, Noordwijkerhout, The Netherlands 1985.
- Kettunen, Pauli: Pauli Kettunen, “The Nordic Welfare State in Finland”, **Scandinavian Journal of History**, 26:3, 2001, s.225-247.
- Kivirauma, Joel, Kari Ruoho: “Excellence Through Special Education? Lessons from the Finnish School Reform”, **International Review of Education**, 53(3), 2007, s.283-302
- Koskenniemi, Matti: **Didactics of Primary School**. Helsinki, Finland.
- Kozlu, Cem: **Türkiye Mucizesi için Vizyon Arayışları ve Asya Modelleri**, 6. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 2004.
- Kuznets, Simon: **Modern Economic Growth, Rate, Structure and Spread**, 1st Edition, Yale University Press, New York, 1966.
- Layard, Richard: **Tackling Inequality**, Palgrave Macmillan, United Kingdom, 1999.
- Laurila, Eino H.: Laurila, Eino H., Kulutus Suomen Kansantaloudessa Vuosina 1900-1975(Consumption in Finnish Economy in the years 1900-1975) **The Research Institute for the Finnish Economy**,B:42. Helsinki, 1985.

- Lempinen, Petri: “The Finnish Education and Qualifications Systems”, No:5, 2014, s.125-138.
- Lounasmeri, Lotta, “Campaigning between East and West: Finland and the Cold War in the presidential campaign films of Urho Kekkonen”, **Cold War History**, University of Helsinki, Helsinki, 2018, s.1-20.
- Maizels, Alfred: **Industrial Growth and World Trade**, Cambridge University Press, London 1971.
- Malaty, George: “What are the Reasons Behind the Success of Finland in PISA?”, University of Joensuu, March 2006.
- Marshall, Ray, Sar **Human Resources and Labor Markets**, Second Edition, A. Levitan, Garth L. Harper-Row Publishers New York, Evanston, San Francisco, Mangum: London, 1976
- McNabb, Robert: “Labour Market Theories and Education”, **Economics of Education Research and Studies**(Edited G. Pasharopoulos), World Bank, Washington D.C. Pergamon Press, 1987.
- MEB: “Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı-PISA”, http://pisa.meb.gov.tr/?page_id=18, (24.10.2019).
- MEB: “Okula Dayalı Yönetim”, **Milli Eğitim Dergisi**, 2000, S.148, http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/148/6.htm, (20.11.2019).
- Morin, Edgar: **Geleceğin Eğitimi için Gerekli Yedi Bilgi**, 3. Baskı, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2010.
- Nevakivi, Jukka: “Finland in the Cold War”, **Scandinavian Journal of History**, 10:3, 1985, s.211-224
- OECD: “The Appraisal Investments in Educational Facilities”, **European Investment Bank**, Paris, 2000, s.3-235.

- OECD: “PISA 2015 Results in Focus”, 2018, s.2-31.
- OECD: “PISA 2009 Results: Executive Summary”, 2010, s.3-22.
- OECD: “Learning for Tomorrow’s World: First Results from PISA 2003”, Paris, France, 2004, s.2-476.
- Öktem, M. Kemal: “Kalkınmada Yenilikçi Topluma Finlandiya Örneği”, Hacettepe Üniversitesi, **Araştırma Makaleleri**, Ocak 2009, s.133-156
- Özel, Pınar: “2015 PISA Sonuçlarının Yorumlanması ve Finlandiya-Türkiye Eğitim Sistemlerinin Kıyaslanması”, Vol. 2(2), s.57-66.
- Özgüven, Ali: "İktisadi Büyüme ve İktisadi Kalkınma", **İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası** 45 / 1-4 (Ekim 2011), s.159-170.
- Özgüven, Ali: **İktisadi Büyüme İktisadi Kalkınma Sosyal Kalkınma Planlama ve Japon Kalkınması**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1988.
- Özoğlu, Murat: “Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Sisteminin Sorunları”, **Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı**, Şubat 2010, S. 17. s.3-37.
- Öztürk, Hüseyin: **Eğitim Sosyolojisi**, İstanbul, Memleket Yayınları, 1970.
- Öztürk, İsmail Hakkı: “Öğretmen Özerkliği Üzerine Kavramsal Bir İnceleme”, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, C.10, S.35 Ocak 2011, s.83-99.
- Öztürk, Nazım: “İktisadi Kalkınmada Eğitimin Rolü”, **Sosyoekonomi**, Ocak-Haziran 2005, s.27-44.
- Paavonen, Tapani: “Finland and the question of West European economic integration, 1947–1961”, **Scandinavian Economic History Review**, s.85-109.

- Permani, Risti: “The Role of Education in Economic Growth in East Asia: A Survey”, *Asian-Pacific Economic Literature*, 23(1), 2009, s.1-20.
- Rehme, Günther: “(Re)Distribution of Personal Incomes, Education and Economic Performance Across Countries”, **CESifo Conference Centre**, February 2001, s.1-43.
- Rousseau, Jean J.: **Emile**, Çev.: Yaşar Avunç, 1. Baskı, İstanbul, Türkiye İş Bankası Yayınları, 2009.
- Russell, Bertrand: **Eğitim ve Toplum Düzeni**, Çev.: Nail Bezel, İstanbul, 1969.
- Sadıklar, Tayyar: **Zirvedeki Japonya**, Ankara, Meteksan Yayınevi, 1991.
- Sahlberg, Pasi: “Education Policies for Raising Student Learning: the Finnish Approach”, **Journal of Education Policy** Vol. 22, No. 2, World Bank, Washington DC, USA, March 2007, s.147-171.
- Sahlberg, Pasi: **Finnish Lessons 2.0. What Can the World Learn From Educational Change in Finland?**, Second Edition, Teachers College Press, New York, 2015.
- Sahlberg, Pasi: **Finlandiya Eğitim Devrimi**, Çev: Dilek Boyraz, 1. Baskı, İstanbul, Sola Yayınları, 2019.
- Sahlberg, Pasi: The Most Wanted: Teachers and Teacher Education in Finland. In L. Darling-Hammond & A.Lieberman (Eds.) **Teacher Education Around the World: Changing Policies and Practices**, New York, NY: Routledge, s.1-21.
- Sahlberg, Pasi: “Rethinking Accountability in a Knowledge Society”, **Journal of Educational Change** 11, 2010, s.45-61.
- Säntti, Janne, Jari Salminen: “Development of Teacher Education in Finland 1945-2015”, University of Helsinki, October 2015, s.1-18.

- Saruç, Naci Tolga, “Kalkınmanın Finansmanı”, Ocak 2011, s.1,
Hüseyin Şen, https://www.researchgate.net/publication/283120040_KALKI
Abdullah Keskin: NMANIN_FINANSMANI, (16.04.2019).
- Saylan, Nevin: “Sürekli Değiştirilen Öğretmen Yetiştirme Sistemi”,
Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi, 2013, C.3, S.6, s.9-19.
- Schultz,
Theodore W.: “Education and Economic Growth: Return to Education”,
Readings in the Economics of Education, UNESCO, France, 1968.
- Schultz,
Theodore W.: “Investment in Human Capital: The Role of Education and
Economic Performance Across Countries”, New York: Free Press, 1971, s.2-17.
- Self, Sharmistha, “Does Education at All Levels Cause Growth? India, A Case
Richard Grabowski: Study”, **Economics of Education Review** 23, 2004, s.47-55.
- Storesletten, Kietil, “Education, Educational Policy and Growth”, **Swedish
Fabrizio Zilibotti: Economic Policy Review** 7, 2000, s.39-70.
- Şahin, Salih: **Türkiye’nin Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası**, Ankara, Gazi Kitabevi, 2011.
- Şener, Orhan: **Kamu Ekonomisi**, 13. Baskı, Beta Basım Yayın, İstanbul, 2017.
- Tezcan, Mahmut: **Eğitim Sosyolojisi**, 10.Baskı, Ankara, Feryal Matbaası.
- Toker, Tuğçe: “Türk Eğitim Sisteminde 2000’li Yıllarda Gerçekleşen Yapısal
Değişimler”, **Eğitim Hukuku ile İlgili Makaleler**, Kocaeli Üniversitesi, 2018, s.381-392.
- Tunç, Mehtap: “Türkiye’de Eğitimin Ekonomik Kalkınmaya Etkisi”, **Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, C.8, S.4, İzmir, 1993, s.1-32.

- Turtiainen, Jussi, Ari Väänänen: “Men of Steel? The Masculinity of Metal Industry Workers in Finland after World War II”, **Journal of Social History Advance Access**, 6 Kasım 2012, s.449-472.
- TÜİK: Örgün Eğitim İstatistikleri,
http://tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=2808
(08.11.2019).
- TÜİK: Örgün Eğitim İstatistikleri,
http://tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=2840
(08.11.2019).
- Türk, İsmail: **Maliye Politikası**, Turhan Kitabevi, Ankara, 1983.
- Türkmen, Fatih: **Eğitimin Ekonomik ve Sosyal Faydaları ve Türkiye’de Eğitim-Ekonomik Büyüme İlişkisinin Araştırılması**, DPT Yayın No: 2655, Ankara, 2002.
- Ulutan, Burhanettin: **Ekonomik Kalkınma ve Devlet Yönetimi**, Yayın No: 8, İstanbul, Ahilik Araştırma ve Kültür Vakfı Yayınları, 1998.
- UNICEF: “Measuring Child Poverty: New League Tables of Child Poverty in the World’s Rich Countries”, **Innocenti Research Centre Report Card 10**, Florence, Italy, , 2012, s.2-33.
- Uyanık, Yücel: “Düalist İşgücü Piyasası Teorisi”, Ankara, **Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi**, 1999, C.1, S.1, s.1-8.
- Ülgen, Gülden: **İktisat Bilimine Giriş**, 5. Baskı, İstanbul, DER Yayınları, 2012.
- Ülken, Yüksel: **20. Yüzyılda Dünya Ekonomisi**, İ. Ü. Yayın No: 3114, İktisat Fakültesi Yayın No: 493, 1984, İstanbul.
- Ünal, L. Işıl: “Eğitimin Ekonomik Rolü ve Türkiye İle İlgili Bulgular”, 3. İzmir İktisat Kongresi, Sosyal Değişim ve Sosyal Gelişme Stratejileri, DPT Yayınları, 1993, s.1-13.

- Välijärvi, Jouni, “The Finnish Success in PISA and Some Reasons Behind It”,
Pirjo Linnakyla, **Institute for Educational Research**, University of Jyväskylä,
Pekka Kupari, Pasi Finland, 2002, 3-73.
- Reinikainen:
- Vesikansa, Jyrki: “Finnish Industry: Constantly Adapting to A Changing World”,
<https://finland.fi/business-innovation/finnish-industry-constantly-adapting-to-a-changing-world/>, (21.10.2019).
- Vural, Savaş: **Kalkınma Ekonomisi**, 4. Baskı, İstanbul, Beta Basım Yayın
No: 85, 1986.
- Yavilioğlu, Cengiz: “Kalkınmanın Anlambilimsel Tarihi ve Kavramsal Kökenleri”,
Sivas, **Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, C.3, S.1 2002, s.59-77.
- Yıldız, Ali: **Finlandiya’nın Başarısına Etki Eden Faktörler Bağlamında Türkiye’nin Durumu**, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul, 2013.
- Yılmaz, Erdoğan: **Eğitimde Geleceği Düşünmek**, 1. Baskı, İstanbul, AYA Kitap, 2011.